

ATAÇ'IN SÖZCÜKLERİ

T.D.K. ||

ATAÇ'IN SÖZCÜKLERİ

DİL
KONULARI

TÜRK DİL KURUMU
TANITMA YAYINLARI

BANKA

paranızın...
istikbalinizin
emniyeti

உலக

மலர்

1932

சென்னை

மார்ச்

1932

சென்னை

YILMAZ ÇOLPAN

ATAÇ'IN SÖZCÜKLERİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ — 1963 Tel:105404

T.D.K. Tanıtma Yayınları
DİL KONULARI DİZİSİ: 6

Baskı :
1. ci 5.000

Kapak : H. MUMCU

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 214

Ö N S Ö Z

Ataç'ın Öz-Türkçe'ye ilgilenmesi, yazılarını yabancı tilciklerden ayıklayıp arı Türkçe'ye özenmesi, oldukça yenidir. Buna aşağı yukarı 1944'ten sonra başlamış, kimi yazılarında tek tük Öz-Türkçe sözcükler kullanmağı denemiştir. Daha sonra bu işe büsbütün gönül vermiş, ölümüne değin, gücü yettiğince bu tutumunu bırakmamıştır. Ataç, bu ülküye bağlanışının nedenlerini, daha 1947'lerde, şöyle açıklıyor:

“Önce konuşma diliyle yazmağı özendim... Konuşma dilini sevdiğim için çokluğun, kamunun konuşurken kullandığı kelecileri¹ de severdim, bizim midir, elin midir, pek aramazdım... Sonradan anladım yanıldığımı... Gurbet, hasret, sıla kelecilerinin bize bir sıcak geldiğı doğrudur; ancak o sıcaklık onların kendilerinde değil, karıştıkları sözlerdedir. Gurbet yerine yad il, hasret yerine özlem, sıla yerine, ne bileyim? evimiz, yurdumuz, ocağıımız deyince o sıcaklığı yitirmiş mi oluyoruz?.. Sıcaklık konuşmamızda, yazılarımızda kullandığımız kelecilerde değil, onların karıştığı dokudadır... Konuşma dilimizin sıcaklığı kelecilerde olmadığını anladım. Bir yandan da dilimizin öz köklerine dönmesi gerektiğini anlamıştım... Direneceğim bu yolda: şey'i, kadar'ı, nasıl'ı bile kullanmadan, yalnız Türkçe kelecilerle yazmağı çalışacağım. Gene de yazılarımda yabancı keleciler bulunuyorsa, bilisizliğimdenidir, onları Türkçe sanıp da kullanmışımdır; göstereyim, onları da bırakırım.” (“Neden böyle yazıyorum?” – Aralık 1947 – Ülkü).

¹ Ataç, kelime karşılığı önceleri *kelec* diyordu. Sonradan bunu bırakıp *tilc*ik demeğı başlamıştır. Bunun nedenini ise şöyle açıklar: “Şimdiye dek kelime yerine *kelec*i diyordum, pek de beğenmiyordum; çünkü *kelec*i, kelime değil; *söz* demektir. Bundan böyle *tilc*ik, belki de *tilce* diyeceğim. *Til*, *dil* lûgat demektir, *tilc*ik, *tilce* de “küçük *til*” demek olur.” (“Başlıca kaygım” – 9.II.1948 – Ulus)

Dilimize yerleşmiş birçok yabancı sözcüklerin gitgide kuru anlamlarını bırakıp içimizde birtakım yankılar uyandıran kof, parlak sözler haline geldiğini belirten Ataç, bir başka yazısında da şöyle diyor:

“Öz türkçeyi bunun için seviyorum: onun tilcikleri çırpıplak önünüze çıkıyor, sizi birtakım bezeklerle kandırmıyor; onları duyunca içinizde birtakım anılar uyanmıyor, kendinizden geçirmiyor sizi, onların yalnız yorularını düşünüyorsunuz... Çabucak anlıyamıyormuşsunuz, daha iyi! anlamayın çabucak, durun da biraz düşünün, ne demek olduğunu arayın, böyle tilciklerin altında bir yoru, bir anlam bulunması gerektiğini unutmazsınız. O hayalli meyalli, o dünyalı münyalı sözlerde ise çoğu yoruya aldırmıyorsunuz, onları bir alışkanlıkla dinleyip size bir nen, bir şey bildirmiş olduklarını sanıyorsunuz. Söyliyeim ben size: bugün yazılan yazıların çoğunu siz bir ırlam, bir ezgi dinler gibi dinliyorsunuz, sesin tatlılığına kapılıyorsunuz da söylenenin doğru olup olmadığını araştırmıyorsunuz. Sizi bu durumdan, böylesine dinlemekten kurtarmak için öz türkçeye gitmek gerek. Türk yazını bir yığın parlak, iri lâkırdı olmaktan kurtarmak için öz türkçeye gitmek gerek.” (“Yavaşça” – 31.III.1950 – Ulus).

Ataç, bizi Batı uygarlığına götürecek yolun da bir bakıma dilimizin öz köklerine inmekten geçeceğini savunuyordu:

“Benim yaptığım kendim için değildir, Türk ulusu çocuklarının: ‘Biz Avrupalıyız! Biz Avrupalıyız!’ diye böbürlenmekle yetinmeyip gerçekten Batı uygarlığına girmelerini, Batı uygarlığı içinde ötekine berikine öykünmekle kalmayıp gerçekten yaratıcı olmalarını dilediğim içindir.” (“Açıklama” – 23.XII.1949 – Ulus).

Ancak, Ataç’ın bu konuda direnmesi hiç de kolay olmamıştır. Bugün hiç sıkıntısız kullanagelmekte olduğumuz yeni sözcüklerden çoğunu o yıllarda Ataç’ın yazılarında ilk kez görenler yadırgamışlardır. Bu arada Ataç, kıyasıya saldırılara uğradığı gibi çoğu alaya alınmış, herkesin gittiği yoldan gitmiyerek ün kazanmağa, ilgi çekmeğe, kendine ayrı bir süs vermeğe çalışan,

“gözü tuhafıkta olan bir garip kişi” diye karşılanmıştır. Bir ara bu karşı davranış öylesine ileri varmıştır ki, Ataç’ın istediği gibi yazamadığı, yazsa da yazdıklarını yayımlıyamadığı günler olmuştur. Bu durum Ataç’ı üzmüş, zaman zaman yolundan sapmak zorunda bile bırakmıştır. O günlerdeki umutsuzluğunu, uğradığı sıkıntıları Ataç yazılarında sık sık açığa vurmaktan geri kalmamıştır:

“Gün oluyor, sana mı kalmış dili düzeltmek! diyorum, çıkışıyorum kendi kendime : Görüyorsun işte kimse istemiyor. Yaşlısı da genci de beğenmiyor bu yolu, inanmıyor doğruluğuna. Daha birkaç yıl öncesine gelinciye dek, dilin arılaşması gerektiğini söyleyenler, buna çalışanlar vardı, hani, nerede onlar şimdi? Eski dediklerini büsbütün unutmuşluktan gelmeseler bile gülümsüyerek anıyorlar, anladılar yanlışlıklarını, caydılar. Sen daha direniyorsun... Hepsi yanılıyor, hepsi yanlış düşünüyor da bir sen mi varsın doğruyu görüp anlıyan? Sen bir bilgin misin? Eskiler arasından seçip diriltmeğe kalktığın, ya kendi kurduğun, uydurduğun tilcikleri kamuya benimsetecek güç var mı sende?” (“Yavaşça” – 31.III. 1950 – Ulus). Gene o günlerde, bir başka yazısını şöyle bitiriyor:

“Yazımı bitirdikten sonra bir düşündüm : böyle arapça, farsça tilcikler kullanmak yakışık alıyor mu bana? Ne yapayım? Öyle istiyorlar... Bir türlü anlamıyorlar bu dilin ölmüş olduğunu. (“Şiirler” – 21.IV.1950 – Ulus).

Umutsuzluk günlerinden bir örnek daha:

“Bu ülke yazarlarının çoğu böyle düşünüyor, ben de çağdaşlarımla bir oyda olmamaktan, onların kanısını paylaşmamaktan bıktım artık. Güliünenler, türlü aşağılamalara uğrıyanlar arasında olmak kişiyi bezdiriyor. Doğrusu büsbütün yalnız değilim, benim gibi düşünenler var. Ancak küçük bir azlık onlar, günden güne küçülen bir azlık.” (“Kâbustan silkiniş” – 30.XII.1959 – Ulus).

Bu örnekleri çoğaltmakta fayda var. Böylece, çok değil, bundan on iki-on üç yıl önce Ataç’ın çektiği sıkıntıları öğrendikçe dilimizin arılaşmasında bugün varılan aşamanın önemini,

değerini daha bir iyi kavriyoruz. Gene o sıralarda, Zeki Eyüboğlu adında bir genç, İstanbul Bilim Yurdu'nda okuyormuş, Ataç'ın Öz-Türkçe'yi bırakmasına üzülmüş. Bu üzüntüsünü anlatan bir beti yollamış. Ataç yanındayken diyor ki:

“Utandım kendi kendimden. İnandığım yoldan dönmenin yeri mi vardı? Bu çıkışmalarına karşılık ne diyeyim de bağışlatayım suçumu? Var benim de bir özrüm, gelgelelim gençler anlamaz, anlamamaları daha da iyidir. Gene de söyliyeyim ben... A çocuğum, yaşlandım, kocadım da onun için saptım yolumdan. Bilin ki sevinerek olmadı bu. Gene durup durup o yola özlemle bakıyorum. Bir sevgilinin, bir daha evine varamıyacağımız bir sevgilinin yoluna nasıl bakılıyorsa öyle bakıyorum. Biliyorum ki doğru oradadır, güzel oradadır, ancak ben yoruldu, dizlerim kesildi. Bir de o işi başaramıyacağımı anladım. Yalnızdım, pek yalnız kaldım. Beni tutanlar, benim o yolda gitmemi diliyenler vardı, uzaktan seslenmekle yetiniyorlardı. Beni özendirmek istemelerine ne denli sevinirsem sevineyim, yanımda kimseyi görememek üzüyordu beni.” (“Sözden söze” – 30.VI.1951 – Ulus.)

Bu yalnızlık içerisinde, kendine olan güvenini yitirdiği, suçu kendisinde, kendi yetersizliğinde bulduğu günler de olmuş Ataç'ın:

“Gene öztürkçe yazmak mı istiyorum? İstemesine isterim ya, olmuyor, türlü engeller var. Bu engellerin en büyüğü, en aşılması benim yetersizliğim, benim güçsüzlüğüm. Uğraşıyorum. Ne denli uğraşsam başaramıyorum, beceremiyorum. Benim öz-türkçe yazmağa özenmemin belki öz-türkçeye, benim savunmak istediğim işe kötülüğü oluyor. Ben başaramadığım, beceremediğim için bunun çıkar bir yol olmadığı sanısı uyanıyor. Hayır, suç öz-türkçede değil, bende. Ben iyi bir yazar, vergili bir yazar olmadığım için beğenilecek, sevicek yeni kelimeler kuramıyorum. Eğlenip alay ediyorlar benimle. Benimle alay etmelerine aldırmam, ama iş beni aşıp dil devrimine dayanıyor, ona dokunuyor. Bunun içindir ki ben, şimdilik, öz-türkçe yazmayı bıraktım. O işi benden çok iyi

başaracaklar olduğunu biliyorum.” (“Sözden Söze” – 19.I.1952 – Ulus).

Yıl 1957... Ataç'ın “Son”u yazdığı yıl... O umutsuzluk günleri geride kalmıştır. Bir başına değildir artık Ataç. Yeni bir kuşak, Ataç'ın yıllar yılı hırpaladığı, sarstığı, ama hep yanında yürüdüğü, yüreklendirdiği o gençler kuşağı, şimdi Öz-Türkçe'ye tutkun, onun yanbaşındadır. Çetin bir savaş vermiş, yorgun düşmüştü Ataç. Ama yalnız olmadığını biliyordu artık. Gözleri arkada değildi “Son”a geldiği gün. İşte, kendisi söylüyor:

“Bu yazımda birtakım yabancı tilciklerden sakınmadım. Ne yapalım? yorulduğum günler oluyor, öyle çok uğraşmaksızın kendimi bırakarak, öteden beri alıştığım, çevremde duyduğum sözlerle yazmak istiyorum o günlerde. Yoksa öz-türkçeyi bırakmış değilim, bırakmayı usumdan geçirmiyorum da. Gene eski türkçe tilcikleri diriltmeye çalışacak, yeni yapılanları kullanacak, kendim de kurmağa, “uydurmağa” çalışacağım. Çoğu tutmıyacakmış... Biri bile tutmasa ne çıkar? Ben seviyorum yeni tilcikleri, doğru yolun öz-türkçe olduğuna inanıyorum. Doğru bildiğim yolda bir başıma gitmek de korkutmaz beni. Bir başıma da değilim doğrusu, bunun doğru yol olduğunu anlayanlar günden güne çoğalıyor.” (“Bir oyun” – 3.II.1957 – Ulus).

Burada sözü, Ömer Asım Aksoy'a bırakalım:

“Şimdi onun izinden gidenler, yaşadığı zamanda olduğundan çoktur. Demek ki dili temizleme yolunun çekiciliği gittikçe artıyor. Önce de yazdığım gibi, Ataç temizleme akımının öncüleri arasında yoktu. Bir zaman sonra bunun gerekliliğine o kadar inandı ki öncülerin ölçüsü, kendisinin ölçüsü yanında çok güdük kaldı. Ataç, en geniş anlamıyla arıttıcı idi. Son yıllarında, içinde tek yabancı söz bulunmıyan yazılar yazıyordu. Bunun için yeni ‘tilcik’ler yaratıyor, eski Türkçe’den ve Türk diyalекlerinden faydalanıyordu. Yarattığı ‘tilcik’lerin ve faydalandığı eski Türkçe sözlerin tutunmuş olanları da, olmıyanları da bulunabilir. Ama tutulan bir şey

vardır: Onun tutumu! Gençler, durmadan Türkçe yeni sözler yaratmaktadırlar.” (Türk Dili dergisi, sayı 104, 1 Mayıs 1960).

Ataç, şüphesiz, bir dil bilgini değildi. Ama giriştiği işi her halde kendisine karşı olanların sandıklarından çok daha ciddiye alıyordu. Yazılarında kullandığı yeni sözcükler gelişigüzel, üzerinde kafa yormadan ortaya atılmış değildi. Ataç’ın sözcüklerinden bazılarının dilbilgisi kurallarına aykırı olduğu, bunlarda birtakım yanlışlıklar bulunduğu ileri sürülebilir. Ama bu, Ataç’ın davranışındaki titizliği gölgelemez. Onun amacı, kendi ortaya attığı bir yeni sözcüğün ille de başkalarınca tutulup benimsenmesi değildi. “Benim ileri sürdüğüm sözleri beğenmiyorsanız siz başkalarını bulup ortaya atın” diyen Ataç’ın, böylece, bir yabancı sözcüğe karşılık başka başka yazılarında yeni yeni sözcükler bulmağa çalıştığı, ilk bulduğu karşılıkla yetinmediği çok görülür. Bu, Ataç’ın Öz-Türkçe işine nasıl titizlikle sarıldığını gösterir. Kendisi gibi böyle Öz-Türkçe’ye gönül vermiş olanların da hep titiz davranmalarını öğütler:

“Titiz davranmamız gerektir bu işte, yoksa öte yandakileri, öz-türkçeyi istemiyenleri güldürürüz kendimize, arancımıza kötülük etmiş oluruz.” (“Sözler” – Mart 1956 – Seçilmiş Hikâyeler).

Ataç’ın, sözcüklerini ne denli titizlikle seçtiğini belirtmek için *şüphe* sözcüğünü alalım. *Şüphe*’nin herkesçe bilinen karşılığı *kuşku*’dur. Ama Ataç için *şüphe* yerine *kuşku* deyivermekle bitmiyor iş. “Çünkü *kuşku*, *doute* demek değil, olsa olsa *soupçon* demektir. *Kuşku* bir türlü güvensizlik gösterir. Ben bu sözden kuşkulandım demek, ben bunun altında bir kötülük, başka bir dilek sezdim demektir.” Böylece Ataç, bu anlamda *kuşku*’yu bırakıp, *şüphe*’ye de başka karşılık aramıştır. İlk bulduğu sözcük *küşüm*’dür:

“Konya’da öyle derlermiş de onun için. Sonra küşüm tiliğinin başka yerlerde başka anlamlarda kullanıldığını öğrendim. Kökünü bilmiyorum. Konya’da şüküm dedikleri de olurmuş. Arapça şek’in bozması olacak. Bunun için şimdi sizin diyorum.

Onu da pek beğenmediğim için daha bir iyisini arıyorum.” (“Dil üzerine” – 21.II.1957 – Ulus).

Ataç'ın, böyle, ilk bulduğu karşılığı beğenmeyip sonradan yeni yeni karşılıklar aramasına pek çok örnek gösterilebilir. “Ben uydurdum bu sözü. Pek de beğenmedim. Şimdilik bir iyisini buluncaya değin böyle diyeceğim.” Yazılarında bu türlü açıklamalara sık sık raslanır. Başka yazarlardan da böyle bir davranış bekler. Bir dili geliştirip güçlendirmek, yeni sözler yaratmak yalnız bilginlere düşmez. Bu konuda asıl yazarların çaba göstermesi gerektir. Bir yazar yeni bir sözcük ortaya atar, beriki onu beğenmez, başkasını önerir. Sonunda, bundan kazançlı çıkan dildir. Oysaki Ataç: “Benim ileri sürdüğüm sözleri beğenmiyorsanız siz başkalarını bulup ortaya atın” dedikçe bundan korkanlar olmuştur. “O vakit halimiz ne olur? Her eli kalem tutan kendi keyfine göre kelimeler uydurur ve yazarsa bu curcunanın içinden nasıl çıkılır? Böyle bir hal, birbirimizi anlamamak, dili perişan etmek, inhilâle sürüklemek değil midir?” diye soranlar çıkmıştır. Böyle düşünen kişiye yanadı kesindir Ataç'ın:

“Yeni dil kurmak dediğin işte böyle olur... Hani sizler, senin gibi düşünenler ikide bir ‘Dili Durulmanlar kurmaz, yazarlar kurar’ diye bağıırıyorsunuz, yazarların kurması işte böyle olur. Bak XVI. yüzyıl Fransız ozanlarına, bak Ronsard’a, Du Bellay’e, Amyot’ya, Montaigne’e, Rabelais’ye. Yığmışlar ortaya yeni tilcikleri, hepsini denemişler, kimi tutmuş, kimi tutmamış. Bir örnek sana: XVI. yüzyılda fransızcada ‘nouveau’ tilciği daha yokmuş, Montaigne: ‘neuveté’ der, ‘nouvelleté’ der, ‘nouveau’ tilciğini de kullanır. İlk ikisi tutmamış da sonuncusu tutmuş. Bizde de öyle olmalıydı, yazarlarımızın hepsi de yeni dilin kurulmasına çalışmalıydı, aralarında tartışıyorlar, çarpışıyorlardı. Bir dokuncası yoktur öyle çarpışmaların, dil öyle kurulur. Bunu istemezseniz öteki yol kalır, söydeşi Durul bir kurum, bir kurağ yapar, oraya birkaç kişi toplar, yeni dilin yaratılmasını onlara buyurur. Bu

yolun nereye vardığını görüyorsunuz.” (“İkinci beti” – 6.I.1950 – Ulus).

Türkçe'nin özleştirilmesi işinde Ataç'ın tutumu bir başka yönden daha ilgi çekicidir. Ataç, Türk Dil Kurumu'nun bulup önerdiği yeni sözlerin yalnızca sözlüklerde toplanmasını dil dâvamız için yeterli bulmuyor, bunların ancak yazıda kullanılmasıyla asıl değerlerini kazanabileceklerine inanıyordu. Bunun için kendisi, Türk Dil Kurumu'nun böyle bir amaçla Türk Dili dergisini yayımlamasını yürekten destekliyenlerin başında olmuş, Dergi çıkarılınca da yazı kurulunda görev almıştır. Bu yoldaki görüşünü, daha 1948 yılında, Kemalettin Kamu'nun ölümü üzerine yazdığı, onunla son görüşmesini anlatan bir yazısında şöyle açıklar: *“Sizin Dil Kurumu'nda yaptığınız doğru değildir, birtakım yabancı sözlere karşılık arıyorsunuz; ancak onları birer yazıda kullanacağınıza sözlük yapmağa kalkıyorsunuz. Tilcikler sözlüklerde ölüdür, yazılarda dirilir” gibi sözler söyledim.* (“Bir gönüldeş arkasından” – 8.III.1948 – Ulus).

Ataç'ın Türk dilinin arılaşmasına verdiği emeğin ürünlerini topluca ortaya koymak için onun yazılarında kullandığı sözcüklerin bir küçük sözlüğünü yapmağı düşündüğümüz zaman her şeyden önce Ataç'ın şimdi andığımız bu görüşüne uygun davranmağı amaç edindik. Böylece, Ataç'ın yazılarını tararken bulduğumuz sözcüklerin yalnızca hangi yabancı sözcüğe karşılık olarak kullanıldığını belirtmekle yetinmeyip, her sözcüğü kullanıldığı tümce içinde vermeğe çalıştık.

Ataç'ın tutumunu şu ya da bu yönden paylaşmıyanlarımız, onun şu ya da bu sözcüğünü beğenmiyenimiz, kusurlu bulanımız olabilir. Ancak Türkçe'nin yabancı sözcüklerden kurtarılması yolunda onun gösterdiği çabanın büyüklüğü yadsınamaz. **“ATAÇ'IN SÖZCÜKLERİ”** her şeyden önce bu çabaya duyulan saygının doğurduğu bir çalışmadır. Önce eldeki gazete kesiklerinin taranmasıyla başlıyan bu çalışma, sonradan *Ulus, Yeni Ulus, Son*

Havadis, Cumhuriyet, Memleket gazetelerinin, Ülkü, Türk Dili, Pazar Postası, Varlık, Yenilik, Seçilmiş Hikâyeler, Yarın Pazar dergilerinin, *Ataç*'ın kitap halinde çıkmış yazılarının taranmasıyla genişletildi. Bir kısım eksiklerin tamamlanması Bay Sunullah Arısoy'un, Bay Salâh Birsel'in, Bayan Aysel Tolun'un yardımlarıyla oldu. Gösterdikleri ilgiye teşekkür ederim.

Sözcüklerin yabancı karşılıkları, *Ataç*'ın yazılarında ayrıca içerisinde kendisinin verdiği karşılıklardır. Yazılışlarına gelince, aslında nite yazılmışlarsa öylece aktarılmışlardır. Kimi sözcüklerin ayrı ayrı yerlerde değişik biçimde yazılı görünmesi bundandır.

Yılmaz ÇOLPAN

சென்னை மருத்துவ கல்வி நிறுவனம்

KISALTMALAR

bk.	- Ayrıca bakınız
C.	- "Cumhuriyet" güncesi
"D"	- Dost Yayını
M.	- "Memleket" güncesi
Ör. bk.	- Örnek için bakınız
P.P.	- "Pazar Postası" dergisi
S.H.	- "Son Havadis" güncesi
Se. Hi.	- "Seçilmiş Hikâyeler" dergisi
T.D.	- "Türk Dili" dergisi
U.	- "Ulus" güncesi
Ülkü	- "Ülkü" dergisi
"V"	- Varlık Yayını
"Y"	- Yenilik Yayını
Yarın Pazar	- "Yarın Pazar" dergisi
Yeni Ulus	- "Yeni Ulus" güncesi

A

abstraction: soyutlama
abstrait: soyut (bk. **mücerret**)
académie: bilimtay
acayip: tanmalı (bk. **tuhaf**)
acelecilik: ivecenlik
action: belit (bk. **mütearife**)
action: eylem (bk. **fiiliyat**)
adalet: tüze (bk. **hak, hu-**
kukçu)
adese: mercek.
âdet: alışkı.
adjectif: (bk. **sıfat**).
afaki: nesnel (bk. **objectif**).
afakîlik: nesnellik (bk. **objecti-**
vité)
affirmation: kesinleme.
âhenk: uyum (bk. **mélodie,**
harmonique).
ahlâk: ak-töre, sağ-töre.
ahlâkî: törel.
ait: değgin.
akıl: us (bk. **akıllı, aklî**).
akıllı: ukuşlu (bk. **akıl**).
akis: yankı (bk. **aksettirmek**).
aklî: usul (bk. **akıl, mâkul,**
rationnel).
aklî meziyet: usul erdem.
aksettirmek: yankılamak.

aksülamel: tepki.

akval: deyi (bk. **ef'ali ile**
akvali).

âlet: araç, aygıt.

âmil: etken.

an: kıpı.

anahtar: açkı.

analytique: çözümsül.

anarchie: kargaşa (bk. **keşme-**
keş).

anthologie: güldeste.

antithèse: karşı - sav (bk.
thèse).

aristocrate: seçkin.

aristocratique: seçkincil.

arz: sunum (bk. **talep**).

asıl: kök, töz, tüp.

asil: aksoy.

askerî hekim: sü atasağun
(bk. **hekim**).

aşk: algınlık, sevi.

âşık: bahşı (bk. **şair**).

ateş: od.

atom: bölünsüz.

auteur: yapman (bk. **müessir**).

autorité: yetke.

avukat: özge-ağzı.

ayıplanmak: kınanmak.

ayna: gözgü.

B

basit: yalınç.
basitlik: yalınlık, yalınçlık (bk. **sadelik**).
beddua etme: ilenme (bk. **lânet, lânetlemek**).
behîme: yıldı (bk. **hayvan**).
belles - lettres: gökçe - yazın (bk. **edebiyat**).
beste: ezgi (bk. **mélodie**).
bestekâr: ezgici.
beyit: üyük.
beynelmilel: uluslar-arası.
biologie: doğa-bilik.
bîtaraf: yansız.
bittabi: doğallayın (bk. **tabiî** olarak).
bülbül: sanduvaç.

C

câhil: bilisiz.
cahillik: bilisizlik.
can: tın.
canlı: tınlı (bk. **hayvan**).
caractère: ıra.
cariye: karavaş.
cebren: gücün (bk. **zorla**).
cehennem: tamu.
cellât: öldürmen.
cemileştirmek: çoğunlaştırmak.
cemiyet: toplum (bk. **ictimai**).
cennet: uçmak.

cep: yancık.
cereyan: akım.
cesur: batır (bk. **kahraman**).
cevap: yanıt.
cevaplandırmak, cevap vermek: yanıtlamak, yanıtmak.
ceza: kıyın.
cezalandırılma: kıynanma.
cezalandırmak: kınılamak.
chant (bk. **taganni, şarkı**).
ciddî: saldam, saldamlı.
ciddiyet: saldamlık.
cilt: ötü.
cinayet: öldürüm.
citation: anıltı.
cité: balı (bk. **medine**).
classique eser: soy yapıt.
coğrafya: yer-çizim.
comédie: güldürü.
communiste: ortaklaşmacı.
complexe: karmaşa.
conférence: konuşı.
conférence vermek: konuşı yapmak.
crédibilité: inanılrlık.
culture: ekin (bk. **irfan**).
cümle: tümce, tümlem.
cüz: tike.
cynisme: köpeksilik.

Ç

çarşı: satıca (bk. **pazar**).
çenber: kasnak.

çirkin: iyemsiz, yımızık (bk. lâtif).

çirkinlik: iyemsizlik, yımızıklık.

D

dâhi: öke (bk. deha).

daima: tellim.

dair: değgin.

dans etmek: siğenmek (bk. raksetme).

darülfünun (bk. université).

dava: aranç, güdek, sava, yarışık.

décourager: soğundurmak.

(bk. teşvik etmek).

defa: kez (bk. kere).

defter: betlek.

deha: ögelik.

delil: tanıt.

démocrate: budunbuyrumcu.

démocratie: budun-buyrum.

derece: yalım.

ders: öğrence.

dershane: öğrenek.

déséquilibre: dengesizlik.

destan: koçaklama.

devam: süre.

devlet: durul.

devlet adamı: durulman.

devlet tiyatrosu: durul görmüğü.

dictateur: buyurman, buyrukçu.

dictionnaire étymologique: kök sözlüğü.

dikkat: abay.

dikkat etmek: abaylamak.

din: bağlanç.

discipline: düzence.

doctrine: öğrence, öğreti (bk. ders, dogme, système).

dogme: öğreti (bk. doctrine, système).

dua: yakarı.

duvar: söyök.

dünya: acun.

düşman: yağı (bk. husumet).

E

ebedî: bengi (bk. lâyemut).

ebedileşmek: bengileşmek.

ebediyet: bengilik.

edebiyat: gökçe-yazın, yazın (bk. belles-lettres).

edebiyatçı: yazıncı.

ef'al: kılı.

ef'ali ile akvali: kılıcı ile deyisi.

ehlileştirmek: evcilleştirmek.

ejder: evren (bk. ifrit).

elbette: öğseyin, üsbeki.

elbise: giysi.

emniyet müdürü: güvenlik yönetmeni.

émotif: duyucu.

enfüsî: öznel (bk. subjectif).

enquête: danışka, soruşturma.

en soi: özsül.

erreur: yanlış.

esas: ilke (bk. **principe**).

eser: yapıt (bk. **classique eser**,
şaheser).

esir: tutsak.

esprit: soluk.

esrar: giz (bk. **sır**).

estetikçi: güzel-bilikçi.

etraf: yöre.

etraflica: yörelince.

eylül: ilkgüz.

feylesof: bilge, bilge-sever, bil-
gelik-sever.

fırtına: boran.

fiil: eylemce, yapça.

fiiliyat: eylem (bk. **action**).

fikir: düşün, düşünüş, görüt
(bk. **hemfikir**, **idée**, **pen-
seur**).

fonction: görev.

formalisme: biçimcilik, kalıp-
çılık (bk. **şekil**).

F

faaliyet: etkinlik.

fabrika: yapım-evi.

fahriye: övünme.

fail: özne.

fakülte: kol, ocak.

fanatique: tapınak-kurdu.

fark: ayırım.

farketmek: kavşamak, sezin-
lemek.

farkına varmak: kavsaklamak.

fayda: ası (bk. **menfaat**, **isti-
fade etmek**).

fazilet: erdem (bk. **aklî me-
ziyet**).

fedâ etmek: yoluğlamak.

fedakârlık: yoluğ.

fenalık: esizlik.

ferd: birey, bireyi.

ferdiyetçilik: bireycilik.

G

galibiyet: yengi (bk. **zafer**).

gaye: erek.

gayret: çaba.

gayr-ı millî: yad-ulusul.

gazete: günce, günlük.

genel: hepil, hepsil.

H

haber: salkı.

haber vermek: salkılamak.

hadise: olay.

hafıza: bellek.

hafifletmek: yeğnilemek.

hafiflik: yeğnilik.

hafifsemek: yeğnisemek (bk.
istihfaf).

hafta: yidgün.

hak: bayık, tüzce.

hakaret: aşağılama.

hakaret etmek: aşağılamak.

hakem: yargıcı (bk. **hüküm**, **mahkeme**).

hakîm: bilge.

halk: budun, kamu, tüz, yili.

halledilmek: çözümlenmek.

hapis: kısı.

hapishane: kısı-evi.

happy end: mutlu son.

happy few: mutlu azlık, mutlu azınlık.

haramî: uğru (bk. **hırsızlık**).

hareket: devim, devinme.

hareket noktası: devinek.

harf: ücük.

harika: şaşak.

harmonique: uyumsul (bk. **ahenk**).

haset: günü (bk. **kıskançlık**).

hasret: özlem.

hassasiyet: duyganlık.

hastalanmak: sayrılanmak.

hastalık: sayrılık.

hastane: sayrılar evi.

hâtıra: angı, anı.

hâtıra defteri: günce (bk. **journal**).

hatırlamak: ansımak, ansılamak.

hatırlatmak: ansıtmak, üşkürtmek.

hatip: aytaş (bk. **hitap**).

hava: kalık.

hayal: kurunç.

hayal etmek: kurgulamak.

hayal kuvveti: kurgu gücü, kurma gücü (bk. **imagination**, **muhayyile**).

hayalet: görüpsü.

hayalî: düşsül, kurgul.

hayat: dirim, yaşam (bk. **ömür**).

hayran etmek: tansıklatmak.

hayran olmak: tansıklamak.

hayranlık: tansıklık.

hayvan: ılkı, tınlı (bk. **behîme**, **canlı**).

hazır: anık.

hazırlamak: anıklamak.

hazırlanmak: anıklanmak.

hazine: gömüş.

haziran: kirez ayı.

heccav: yergici (bk. **hicviye**).

hece: usuk.

hekim: atasağun, sağın (bk. **askerî hekim**, **tabip**).

hemfikir: düşündeş.

hendek: kazamak.

her: değme.

hesaba katmak: sayışlamak.

heves: iyik.

heyecan: coşu.

heyet: kurul.

heykeltraş: oyukçu.

hırsız: uğru.

hırsızlık: uğruluk (bk. **harami**).

hicviye: yergi (bk. **heccav**).

hiérarchie: aşama.

hidayete ermek: gönmek.

hikâye: öykü.

hikâyeci: öykücü.

hile: al.

hitap: ayıtma (bk. **hatip**).

hizmet: yararlık.

hizmetkâr: yumuşçu.

hudut: uç.

hukukçu: tüzemen, tüzeci (bk. **adalet, hak**).

hulâsa: özet.

husumet: yağılık (bk. **düşman**).

hüküm: yargı (bk. **hakem, mahkeme**).

hüküm vermek: yargılamak.

hür: özgür.

hürriyet: özgürlük.

hüsn-i niyet sahibi: ak ağınlı (bk. **iyi niyetli, temayül**).

hypothèse: varsayım.

I

ırk: kök, uruk.

ırkçı: urukçu.

ıstılah: bilim sözü (bk. **terim**).

İ

icabat: gerekler.

icat: türeti.

icat edilme: türetilme.

içtimaî: toplumsul.

içtimaî sınıf: satıç (bk. **sınıf**).

iddia: sav.

iddia etmek: savlamak.

idea, idée: görüntü.

idéal: görütsül.

idéalisme: görüncelik, görütsülük.

idéologie: görüntüler bütünü.

ifrat: aşırılık.

ifrit: evren (bk. **ejder**).

iftira: çıltak.

ihzas: duyu.

ihtiras: tutku.

ihtisas: uzmanlık.

ihtişamlı: görkemli.

ihtiva etmek: kapsamak.

ihtiyaç: bun, gereksinme.

iktifa etmek: yetinmek.

ilâç: iyir.

ilâhî: tanrıl.

ilân: bildiri.

ilâve: katkı.

ilham: esenек, esin.

ilim: bilim.

ilkbahar: ilk-yaz.

iltifat: yanarma.

iltifat etmek: yanarmak.

imagination: kurgu gücü, kurma gücü (bk. **hayal kuvveti, muhayyile**).

imkân: olanak.

imlâ: sağ yazı.

impressionniste: izlenimci (bk. **intiba**).

imtiyaz: ayrıcalık.

imza: tura.

inkâr etmek: yadsımak, yatsı-
mak.

inkılâp: devrim.

intéressant: ilinç.

intiba: izlenim (bk. **impres-
sionniste**).

invention: türetme gücü.

irade: istem.

irade-i cüz'iyeye: öz-dileyi.

irfan: ekin (bk. **culture**).

irtica: kaytaklık.

ispat etmek: saptalamak, tanıtlamak (bk. **tesbit etmek**).

istiare: iğreti anlam.

istifade etmek: asılanmak (bk. **fayda, menfaat**).

istihfaf: yeğniseme (bk. **hafif-
semek**).

işaret: im.

işaret etmek: imlemek.

ithaf etmek: sunutlamak.

ithafiye: sunca.

itibar etmek: sayınmak.

itibarî: saymaca.

itiraf etmek: bilinmek, kirtkinmek.

itiraz: takışma.

iyi niyetli: ak ağınlı (bk. **hüsn-i niyet sahibi, kötü niyetli, temayül**).

izafet terkibi: ad bileşimi.

izin: boşuğ.

izin vermek: boşuğlamak.

izzet-i nefis: öz-sevi.

journal: günce (bk. **hâtıra defteri**).

kabahat: ağdık (bk. **kusur**).

kabiliyet: yetenek.

kabul edilmek: taplanmak.

kabul etmek: taplamak.

kâbus: karabasan.

kadim: uzağı (bk. **tarih**).

kafiye: uyak.

kâğıt: sazın.

kahraman: batır, koçak (bk. **cesur**).

kalem: yazak.

kalıp: kep, kip.

kanaat: kanı.

kanun: yasa.

karar: uğum.

karar vermek: uğumlamak.

katiyen: kesenkes (bk. **mutlaka**).

kaybetmek: yitirmek.

kaybolmak: yitmek.

kelime: kelecı, tilcik.

kemiyet: nitelik.

kere: kez (bk. **defa**).

keşfetmek: açınlamak, bulgulamak.

keşif: bulgu.

keşmekeş: kargaşa (bk. **anarchie**).

kıral: ege.

kısım: bölüm, bölün.

kıskançlık: günü (bk. **haset**).

kıskanmak: günülemek.

kibar: selik.

kitabî: betikçe.

kitap: betik.

kontrol etmek: denetlemek
(bk. **murakabe**).

kötü niyetli: kara ağınlı (bk.
iyi niyetli).

kule: dinek.

kusur: ağdık (bk. **kabahat**).

kül: tüm.

kütüphane: betik-yurdu.

L

laboratorium: çalışak.

lâmba: ıstın.

lânet: ilenç, kargış.

lânetlemek: ilenmek (bk.
beddua etme).

lâtif: iyemli (bk. **çirkin**).

lâyemut: bengi (bk. **ebedî**).

lûtuf: kayra.

lüzumsuz: ısız.

lyrique: kopuzsul.

lyrisme: kopuzsulluk.

M

macera: serüven.

madde: özdek.

maddecilik: özdekçilik (bk.

matérialisme).

mağlûbiyet: yenilgi.

mahallilik: yöresellik.

mahkeme: yargıl.

mahrum: yoksun.

mahrumiyet: yoksunluk.

mahsul: ürün.

mahviyet: basıngı.

mahzur: sakınca.

makale: betke.

makam: orun.

mâkul: usul (bk. **akıllı, aklî,**
rationnel).

mal: varım.

mâna: yoru.

mantık: eseme, usama.

mantıkî: usamal.

manzara: görey, görü.

manzum: köğlü (bk. **vezin**).

mart: döl.

masa: tirge.

masal: düzme, ertek.

matérialisme: özdekçilik (bk.
maddecilik).

mathématique: sayı-bilik.

mazmun: yırlık anlam.

mecbur: yükümlü.

mecburiyet: yüküm.

medenî: uygar.

medenileşmek: uygarlaşmak.

medeniyet: uygarlık.

medine: balı (bk. **cit , şehir**).

mefhum: kavram.

mekân: uzay.

mektup: beti.

mektuplaşmak: betikleşmek.

melâl: üzünç.

mélodie: ezgi, uyum (bk.

âhenk, harmonique).

mélodique: ezgil.

memnun etmek: gönendir-
mek.

memnun olmak: gönenmek.

memur: görevmen.

menfaat: ası (bk. **fayda, isti-
fade etmek).**

menfi: olumsuz.

mentalité prélogique: eseme
öncesi düşünüş.

merak etmek: ilgımlanmak.

merdümگیرiz: yalkız (bk.
misanthrope).

merkez: özek (bk. **temel).**

meselâ: örneğin.

mesele: sorun.

meslek: uğraş.

meslektaş: uğraştaş.

mesken: konut.

mesnet: dayanak.

mest olmak: esrikleşmek.

mestî: esriklik (bk. **serhoş-
luk).**

mesul: sorumlu.

méthode: yöntem (bk. **usul).**

metin: yazım.

metteur en scène: alancı,
meydancı (bk. **régisseur).**

mevsim: yılçağı.

mezar: sin.

meziyet: artam, erdem, yitit
(bk. **aklî meziyet, fa-
zilet).**

mısra: köğük.

mızrap: tezene.

millî: ulusul (bk. **gayr-ı millî).**

milliyetçilik: ulusçuluk.

miras: kalıt (bk. **patrimoine).**

misanthrope (bk. **merdüm-
گیرiz).**

mistiklik: gizemcilik, gizim-
cilik.

mnémotechnique: bellemsel.

monotone: tekdüzenli (bk.
yeknesaklık).

moraliste: töreci.

mucit: türetmen (bk. **icat).**

muhalif: karşı.

muhayyile: uy gücü (bk.
imagination).

muhit: orta.

muhtemel: olası.

muhteşem: görkemli (bk.
ihtişamlı).

muhteva: içerik.

mukavele: konuşuk.

murakabe: denet (bk. **kontrol
etmek).**

musahhih: düzeltmen.

musiki: komuğ.

muta: veri.

mutaassıp: bağınaz (bk. **taas-**

sup).

mutaassıp olmak: bağnazlaşmak.

mutedil: ılımlı.

mutlak: saltık.

mutlaka: kesenkes üskes, (bk. katiyen).

mücerret: soyut (bk. **abstrait**).

müdafaa etmek: savunmak.

müddet: süre.

müderris: yüksek öğretmen (bk. **professeur**).

müessese: kurağ.

müessir: yapman (bk. **auteur**).

müjde: muştı, sevince, süyüncü.

müjdeci: şüyüncü.

mükâfat: öden, ödül.

mükemmel: yetkin.

mükemmelleştirmek: yetkinleştirmek.

mükemmellik: yetkinlik.

münasebet: ilinti (bk. **nisbî zamirler**).

münazara: tartışı.

münekkit: eleştirmeci, eleştirmen.

mürekkep: birleşik.

mürettip: dizmen.

müsbet: olumlu.

müstebit: dediğim-dedik.

müstesna: ayırık.

müşahade edilme: gözemlenme.

müşahhas: somut.

mütearife: belit (bk. **actiom**).

mütehassis: uzman.

müteradif: eşanlamlı.

mütercim: çevirmen (bk. **tercüman**).

müthiş: yılanç.

N

nahiv: sözdizisi (bk. **syntaxe**).

nahvet: benbenlik.

namaz: yükünç.

nasıl: netek, nite.

nâsir: düzeyitçi (bk. **nesir**).

nâşir: basman, yayman.

nazarî: kuramsal.

nazariye: kuram.

nazariyeci: kuramcı.

nazım: koşuk (bk. **serbest nazım**).

ne zaman: kaçan.

néologisme: yeni-söz.

nesil: göbek, kuşak.

nesir: düzdeyiş, düzeti, düzeyit, düzsöz, yayıç (bk. **nâsir**).

netice: sonuç.

nevi: tür.

nida işareti: şaşkı imi, ünlem noktası.

nimet: gönüç, günüç.

nisbet: orantı.

nisbî: görece.

nisbî zamirler: ilinti adıları.
nokta: dıka.

O

objectif: nesnel (bk. **afakî**).
objectivité: nesnellik (bk. **afakilik**).
original: köksül, özgün.
originalité: özgenlik, özgünlük.

Ö

ömür: yaşam (bk. **hayat**).

P

papağan: kakavan.
para: akça.
paranthèse: ayraç.
parasite: asalak.
parça: süyün.
parti: bölem.
passif: eylemsiz.
pasteur: önmen.
pastiche: benzenek.
patrimoine: ata-kalıdı, atalar kalıdı, baba - kalıdı (bk. **miras**).
pazar: satak (bk. **çarşı**).
pehlivan: büke.
pencere: güngöre.
pénétration: uzgörü.
penseur: düşünmen (bk. **fikir**).
perde: gerelti.

philosophe (bk. **feylesof**).
polis: yasavul.
politika: yurt-yönetimi (bk. **siyaset**).
politikacı: yurt-yönetimcisi.
postulat: konut.
préjugé: ön-yargı.
prenslik: tiginlik.
préscientifique: bilim-öncesi.
principe: ilke (bk. **esas**).
professeur: yüksek öğretmen (bk. **müderris**).
psychologique: tinbilimsel.
psychologue: tin-bilimci (bk. **ruhiyatçı**).

R

rağmen: tapa.
rahat, rahatlık: erinç.
rahip: tanrıgan, toyun.
raksetme: değinme (bk. **dans-etmek**).
rapport: bildirce.
rastlamak: tuşmak.
rationnel (bk. **aklî**).
razi olmak: eremlemek.
réalisme: gerçekçilik.
réaliste: gerçekçi (bk. **surréaliste**).
récit: anlatı.
refah: genlik.
régisseur: alancı (bk. **metteur en scène**).

renaissance: uyanış.
renk: boyak.
resim: bediz, okşaş.
ressam: bedizci.
reybilik: küşümcülük (bk. şüphe).
roman: büyük-öykü (bk. hikâye).
ruh: tin.
ruhiyatçı: tin-bilimci (bk. psychologue).
rythme: akış, dalgalanma.

S

saadet: mutluluk (bk. happy end, happy few).
saat: ucur.
sabahleyin: irtileyin.
sabır: çıdam.
sade: yalın.
sadece: salt (bk. sırf).
sadeleşme: yalınlaşma.
sadelik: yalınlık (bk. basitlik).
saf: arı.
safha: evre.
sahife: bet, betin, üz.
sahne: alan (bk. metteur en scène).
saik: güdü.
sakat: igcil.
salâhiyet: yetki.
samimî: özden.
samimiyet: içtenlik.

samimiyetsizlik: özdensizlik.
sanat: dörüt, törüt.
sanatkâr: dörüt eri, dörütmen, törütmen.
sathî: yüzsü, yüzül.
satır: çizek.
saz: çöğür.
sebat: direşme.
sebep: ep, uç, yüz.
sebep olmak: eplemek.
sentimentalisme: duyguculuk.
serbest nazım: özgür koşuk.
serhoşluk: esriklik (bk. mestî).
sersem: sanbılak.
seviye: kesim.
sıfat: katımca, katkı, san (bk. adjectif).
sınıf: kat (bk. içtimaî sınıf).
sır: giz (bk. esrar).
sırf: salt (bk. sadece).
silâh: savut.
sinema: kinema.
siyaset: yurt-yönetimi (bk. politika).
socialisme: toplumculuk.
société statique: duruk toplum.
sociologie: toplum-bilim.
sohbet: söyleşi.
sokak: oram.
soroptimiste: iyimser bacı.
statique: duruk.
statique'leşmek: duruklaşmak.

strophe: döneç.

subjectif: öznel (bk. **enfüsi**).

sulta: yetke (bk. **autorité**).

superstition: kalanak.

suret: sın.

surréaliste: gerçe-üstücü (bk. **réaliste**).

sympathie: bile-duyuş.

synchronisme: bile-öylük.

syntaxe: söz-dizimi (bk. **nahiv**).

synthèse: bileşim.

système: öğreti (bk. **doctrine**, **dogme**).

Ş

şaheser: usta-işi.

şahsiyet: kişilik.

şair: bahşı, ozan (bk. **âşık**).

şairanelik: ozansılık.

şarap: sücü.

şarkı: ırlam, ırlama (bk. **chant**, **taganni**, **türkü**).

şart: irselik, koşul.

şaşırmak: tanmak.

şehir: balığ (bk. **cité**, **medine**).

şekil: biçim (bk. **formalisme**).

şey: nen.

şeytan: yayık.

şiir: aydık, yır.

şikâyet etmek: yakınmak.

şubat: gücük.

şuur: bilinç.

şuursuzluk: bilinçsizlik.

şüphe: küşüm, sizin (bk. **rey-bilik**).

şüphelenmek: küşümlenmek, sizinlenmek.

T

taassup: bağnazlık (bk. **muta-assıp**).

tabiat: doğa.

tabiî: doğal.

tabiî olarak: doğallayın (bk. **bittabi**).

tabip (bk. **hekim**).

tâbirname: yorum betiği.

tacir: tecimen.

taganni: ırlama (bk. **chant**, **şarkı**).

tahdit etmek: örüklemek.

tahlil etmek: çözümlemek.

tahmin: tasın.

tahrik etmek: devindirmek.

takdim: önelme (bk. **tehir**).

taklit: öykünme, yansılama.

taklit etmek: benzenmek, öykünmek.

taklitçi: öykünücü.

takviye etmek: berkitmek.

talep: istek (bk. **arz**).

tamamile: tükeli.

tamamlamak: tükelemek.

tamamlanmak: tükelmek.

tane: birim, börtük, bürtek.

tarif: tanım, tanımlama.

- tarif etmek:** tanımlamak.
- tarih (1):** gündemeç.
- tarih (2):** geçmiş-bilim, uza, uza-biliğ, uza-bilim, uzağı (bk. **kadim**).
- tarihçi:** uza-bilikçi.
- tarihî:** uzasal.
- tarihî maddecilik:** uzasal özdekçilik.
- tarih-nüvislik:** uza-yazarlık.
- tasavvur etmek:** tasımlamak.
- tasvib edilmek:** onaylanmak.
- tasvir etmek:** betimlemek.
- tatbik:** uygulama.
- tatbik etmek:** uygulamak.
- tatmin etmek:** kanıktırmak.
- tebea:** uyrular.
- tebliğ:** bildirim.
- tecessüs:** bilseme.
- tecrit edilmek:** ayrıklanmak.
- tedbir:** ölçem.
- teferruat:** ayrıntı.
- tehdit etmek:** yağınlamak.
- tehir:** ardaltma (bk. **takdim**).
- tekâmül:** evrim.
- tekit etmek:** pekitmek.
- teklif etmek:** önermek.
- teknik:** yapım.
- tekrar etmek:** ekilemek.
- telâş:** yelme.
- téléphone:** uzak-konuşur.
- temas:** değinme.
- temas etmek:** değinmek.
- temayül:** ağın, eğilim, eğinim.
- tembellik:** ermegülük.
- temel:** koyuk, özek (bk. **merkez**).
- temkinlice:** dökçekçe.
- tenakuz:** çelişme.
- tendance (bk. temayül).**
- tenkit:** eleştiri, eleştirme.
- terakki:** ilerleme.
- tercih etmek:** yeğınlemek, yeğlemek.
- tercüman:** dilmaç (bk. **mü-tercim**).
- tercüme:** çeviri, çevirim.
- tereddî etmek:** yozlaşmak.
- terim:** bilim-sözü (bk. **istılâh, terme**).
- terkip:** bileşim (bk. **izafet terkibi, synthèse**).
- terme (bk. terim).**
- terrasse:** güneşlik.
- terzi:** dikici.
- tesadüfî:** düşece.
- tesanüd:** dayanışma.
- tesbit etmek:** saptalamak (bk. **ispat etmek**).
- tesir:** etki, işlem.
- tesir etme:** etkileme.
- teşekkül etmek:** oluşmak.
- teşvik etmek:** isteklendirmek, kızındırmak, yüreklendirmek (bk. **décourager**).
- tevazu:** küçüklenme.
- teveccüh etmek:** yönelmek.
- théâtral:** görmüksü (bk. **tiyatros**).

thèse: sav (bk. **antithèse**).
tıp: sağınlık (bk. **hekim**).
tıpkı: çıkla.
timsal: uyuk.
tiyatro: görmük (bk. **théâtral**).
tohum: bider, biter.
totalitaire: tümcü.
totalitarisme: tümcülük.
trafik: geç-göç.
tragédie: ağlatı, tutkuca.
tuhaf: tanmalı (bk. **acayip**).
tulûat: doğmaca oyun.
türkü: yırlam (bk. **şarkı**).

U

udî: ut-çalar.
ufuk: çevren, görcek.
université: bilim-yurdu (bk. **darülfünun**).
unsur: öge.
usul: yöntem (bk. **méthode**).
uzuv: buvum.

Ü

üslûp: deyiş.
üstâd: önüt.

V

vahşilik: yabanılık.
vakit: öy (bk. **zaman**).
vapur: buğulu.
vasıf: nitelik.
vasıta: araç (bk. **âlet**).

vazife: ödev.
vecize: özsöz.
vefâsız: durasız.
vezin: köğ (bk. **manzum**).
vicdan: bulum, bulunç.
vicdan azabı: yürek karası.
virtuel: gizil.
visuel: görücü.
vocation: iççağrı.
vuzuh: seçiklik.
vücut: yeni, yin.

Y

yani: söydeşi.
yeknesaklık: tek-düzelik (bk. **monotone**).

Z

zaaf: enezlik (bk. **zayıflık**).
zafer: utku, yengi (bk. **gali-biyet**).
zaman: öy, öylek (bk. **ne zaman, vakit**).
zamir: adımsı, adsı (bk. **nisbî zamirler**).
zarar: dokunca.
zararlı: dokuncalı, talkalı.
zaruret: gücem, kısıklık.
zaten: dibelik.
zayıf: enez (bk. **zaaf**).
zayıflamak: enezleşmek.
zehap: sanı.
zekâ: anlak.

zengin: bay.

zenginleştirmek: bayırmak,
baylaştırmak.

zenginlik: baylık.

zevk: beğeni, tadım.

zevk-i selim: sağ beğeni.

zıt: karşıt.

ziynet: bezek.

zorla: gücün (bk. **cebren**).

zorlama: güceme.

zorlamak: gücemek.

zorunda olmak: güceminde
olmak.

abay: dikkat. Bizde, yerli yabancı ,hangi ozanın, hangi yazarın yapıtları böyle bir *abayla*, böyle bir kavrayışla incelenmiştir? (Etkilendirmek – 15 .I .1957 – Varlık).

abaylamak: dikkat etmek. Belli, Bay dizmen boş vermiş benim yazıma, okumadan, *abaylamadan* gelişigüzel dizmiş. (Gene Alain – 26 .VIII .1956 – U.) *Abaylarsak* onun da ışık içinde, kendi bulduğu bir ışık içinde olduğunu görürüz. (Ataç'ın güncesi – 13 .I .1957 – U.).

acun: dünya. Sanırsınız ki yer gök yıkılmış, bütün ülke, bütün *acun* korkulu bir duruma düşmüş! (Ası – 22 .IV .1956 – P.P.) Yazın *acunu*, türlü düşüncüler, türlü görüşler bulunmasını ister. (Dergiler arasında – 12 .II .1956 – P.P).

açınlamak: keşfetmek. (bk. **bulgulamak**). Dediklerine göre ilerleme varsa da ancak görünüşte imiş; giyinip kuşanmamız değişmiş, oturup kalkmamız değişmiş, doğanın yasalarını *açınlamışız*... (Sözden söze – 1 .III .1948 – U.).

açkı: anahtar. (Betikler – 8 .IV .1949 – U.).

ad bileşimi: izafet terkibi. “Odanın kapısı” *ad bileşiminin* usamaya aykırı bir kuruluş olduğunda ise küşüme büsbütün yer yokmuş, bu bileşimde kapı, oda'dan önemliymiş, demek önce onun söylenilmesi gerekirmiş. (Söz arasında – 1 .IX .1949 – U.).

adımsı: zamir. (bk. **adsı**). Bizim dilimizde *adımsılar* firenkçede olduğu gibi boyuna kullanılmaz. (Karalama – 22 .XII .1947–U.)

adsı: zamir. (bk. **adımsı**). Batı dillerinde olduğu gibi bir takım ilinti *adsıları* girecek türkçeye, onlar sağlayacak kolayca

anlaşılır, düşünmenin yürüyüşüne uygun uzun, kıvrıla kıvrıla giden tümceleri. (Devrik tümce – 5.VIII.1956 – U.).

ağdık (1): kabahat. Yoksa dil bakımından bir *ağdık* mıdır? (Gene sağ yazı – 24.XI.1947 – U.)

ağdık (2): kusur. Sonradan o yazıyı da beğenmezmişim, onda da bir takım *ağdıklar* görürmüşüm... Olabilir. (Dergilerde – 1.I.1956 – U.).

ağın: temayül. İçimize bakar, içimizi incelersek günün bütün *ağınlarını* değilse de çoğunu buluruz. (Gençler için – 29.I.1949 – U.).

ağlatı: tragédie (Bk. tutkuca). Euripides'i epeyce okudum, severim onun *ağlatılarını*. (Karalama – 17.X.1953 – U.)

ak ağınlı: hüsn-i niyet sahibi, iyi niyetli. (bk. kara ağınlı). İşte bir kaç genç ki şüphesiz *ak ağınlı*, bir iş görmek, hem de büyük bir iş görmek istiyorlar. (Dergilerde – 1.II.1954 – T.D.).

akça: para. Esine inanan nice ozan, yazar tanırım, akça sıkıntısına düştüler mi, bir gecede, ne bir gecesi? bir-iki ucurda bir yır, bir öykü çıkarıverirler. (Esin – 14.III.1957 – T.D.)

akım: cereyan. Eleştirmenlerin de yeni çığırlara, yeni düşün *akımlarına* ön ayak oldukları görülmemiş midir? (Mutlu azınlık – 21.VI.1956 – U.).

akış: rythme. (bk. dalgalanım). Tekerlemeler anlam gözetmekten kurtulmuş olsalar da köğ, uyak, *akış*, dalgalanım aramaktan kurtulamamışlardır, sıkı kuralları vardır onların. (Özgür sözler – 10.I.1957 – U.) Yırın belirmesi için *akış* olmalıdır. (Cahit Sıtkı Tarancı – 25.X.1956 – U.).

aksoy: asil. (Yazar ile işçi – 15.XI.1956 – Varlık).

ak-töre: ahlâk. (Bk. sağ töre). Ak-töre, ezilmişlerden yana olmayı buyururmuş. Neden? (Derin derin – 19.II.1956 – P.P.).

al: hile. Yüzyıllardır *ala* alışmışlar, laiklik ilkesine bağlı olduklarını ileri sürecekler, gene de o tilciği anlamından boşaltacaklar, laiklik dinciliktir demeğe getirecekler. (Günce – 19 .II .1956 – S.H.)

alan: sahne. “Sahne” yerine şimdilik daha bir iyisini bulamadım, *alan* diyeceğim... Bana öyle geliyor ki Renato Mordo Shakespeare'in o güldürüsünü gerçekten sevmiş, inceliklerini anlamış, onu *alana* koyarken yırını yitirmemek için elinden geleni yapmış. (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.).

alancı (1): metteur en scène. (Bk. *meydancı*). “On ikinci gece”yi görmeğe gittim, yurdumuza yeni gelen *alancı* Renato Mordo'nun ne yaptığını görmek için gittim. (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.).

alancı (2): régisseur. ...bir tiyatrodaki *alancılık* ettiği için akşamın altısından on ikiye kadar evde bulunduğu olmazdı. (İğreti surat – “V” – Üz 35).

algınlık: aşk. (Bk. *sevi*). Ondaki *sevi*, *algınlık* da... (Kendi kendime – 6 .XI .1949 – U.).

alışkı: âdet. Bizde betik satılmıyor, gençlerimizde okuma bir türlü *alışkı* olamıyor diye az mı yakındık? (Çeviri üzerine – Ocak 1948 – Ülkü).

angı: hâtıra. (bk. *anı*). Dilimize çinceden, moğolcadan giren tilcikler artık erimiştir, tanınmaz olmuşlardır, hepsi bir başlarına kalmışlardır, bizde geçmiş bir uygarlığın *angı-larını* uyandırmazlar. (Karalama – 24 .II .1950 – U.).

anı: hâtıra. (bk. *angı*). Bay Refik Halit Karay'la Bay Elif Naci izlenimlerini değil, *anılarını* yazmışlar. (Dergilerde – 1 .VIII .1954 – T.D.).

anık: hazır. Neden parantez dediklerini sorarsanız *anıktır* yanıtları: uluslar-arası tilcikleri çekinmeden almalıymışız, bu da onlardanmış... (Gene o aranç – 20 .IX .1956 – U.). Dörütmen, –ozan olsun, bedizci, ezgici olsun– kendi içinde *anık* olarak, Tanrı'nın, doğanın bir vergisi, bağışı olarak bulamaz kişiliğini. (Yaratma – 18 .XI .1956 – U.).

anıklamak: hazırlamak. Bunlarda da onu *anıklıyan* bir soluk bulmuyor musunuz? (Günce – 20 .II .1955 – S.H.).

anıklanmak: hazırlanmak. Bugünün gençleri bekliyemiyor, uzun uzun *anıklanmağa*, kendilerini olgunlaştırmağa öyleri yok. (Söz arasında – Ağustos 1956 – Se. Hi.).

anıltı: citation. Anıltı pek görülmüyor günümüz yazılarında. (Gösteriş – 11 .IV .1957 – U.). Anıltılarla dolu yazıları sevmem yalnız bunun için değildir. (Anıltılar – 25 .IV .1957–U.).

anlak: zekâ. Bir yaratıcı için *anlakça* enezdir diyemeyiz. (Mutlu azınlık – 21 .VI .1956 – U.).

anlatı: recit. Roman değil, bir *anlatı*, yazar çocukluk yıllarını, babasını, anasını, kardeşlerini, geçirdiği sayrılıkları, evde çektikleri sıkıntıları, anasıyla babasının kavgalarını, sonra babasının ölmesini anlatıyor, gerçekten olanları anlatıyor. (Günce – 8 .I .1957 – S.H.)

ansımak: hatırlamak. (bk. **ansılamak**). Bunu okuyunca bundan yirmi yıl önce duyduğum bir sözü *ansıdım*. (Prospero ile Caliban – 1 .XII .1955 – Varlık). *Ansıdıkça* onları gülüyor, kimi de ürperiyorum. (Esin – 14 .III .1957 – U.).

ansılamak: hatırlamak. (bk. **ansımak**). Bilim dedim de *ansılıyiverdim...* (Okurken – 10 .II .1950 – U.).

ansıtmak: hatırlatmak. Turgut Uyar'ın yırı da bana biraz onu *ansıtmıştı*. (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.).

araç (1): âlet. (bk. **aygıt**). Dil, düşüncenin *aracıdır*. (Söz olsun – 11 .IV .1952 – U.).

araç (2): vasıta. “Ben dile, dilin inceliklerine aldırmam,, diyen kimse: “Ben düşünceme vereceğim kılığa, düşündüklerimi başkalarına bildirmek için kullanacağım *araca* aldırmam” demiş olmaz mı? (Çizgiler – 24 .III .1950 – U.).

aranç: dâva. (bk. **güdek, sava, yarışık**). Ezilen bence haksızsa, *arancını* doğru bulmamışsam, ondan yana olamam. (Derin derin – 19 .II .1956 – P.P.) Monsieur Sartre'ın *arançlı* yazını savunması Fransa gibi büyük, türlü kollara ayrılmış bir yazını olan ülkelerde iyidir, doğrudur. (Ası – 22 .IV .1956

–P.P.) *Arançlı* yazından yana olanlar, salt güzellik kaygısı güdenlere yağı kesiliyor, onların susturulmasını istiyor. (Ası – 22 .IV .1956 – P.P.).

ardaltma: tehir. (Ör. bk. **öneltme**).

arı: saf. Ötekilerde, yoksulluk içinde olanlarda tutkular *arı* olarak belirmez de onun için. (Yoksulluk – 1 .III .1957 – U.)

artam: meziyet. (bk. **erdem, yitit**). İşçiler arasında “Siz alıcılarda ne türlü nitelikler, *artamlar* arıyorsunuz?” diye bir soruşturma açmak kimsenin usuna gelmemiştir. (Yazar ile işçi – 15 .XI .1956 – Varlık).

asalak: parasite. “Eser” yerine “yapıt” diyenler ya da türkçe başka bir karşılık arıyanlar dilimizi *asalaklarla* doldurmağa çalışmıyorlar, kökleri bilinen tilciklerle konuşup yazmak istiyorlar. (Dergiler arasında – 12 .II .1956 – P.P.).

ası (1): fayda. Çocuklar gibiyiz, öyle olduğumuz için ne görsek bizim için bir *asısı*, doğrudan doğruya bir *asısı* olmasını istiyoruz. (Ası – 15 .IV .1956 – P.P.).

ası (2): menfaat. Belki de bir çıkarı olduğu için, kendine birtakım *asılar* sağlamak için öyle söylüyordur. (Aydınlarımız – 5 .IV .1954 – Yeni Ulus).

asılanmak: istifade etmek. Ben, yarınki türkçenin yunanca, lâtince köklerden *asılanması* gerektiğine inanıyorum. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.).

aşağılama: hakaret. ... bir kimseyi bile bile doğruyu gizlemekle suçlandırmanın ağır bir *aşağılama* olduğunu anlamıyanlara acırdım eskiden. (Günce – 11 .XII .1955 – S.H.).

aşağılamak: hakaret etmek. Önce üçüncüsünü, beni *aşağılamak* dileğiyle yazılmış olanı yanıtlıyayım... (Betikler – 8 .IV .1949 – U.).

aşama: hiérarchie. Kişi oğlunun ilerliyebilmesi için bir değerler *aşaması* tanımamız gerektir. (Mutlu azınlık – 14 .VI .1956 – U.).

aşırılık: ifrat. *Aşırılık* kötüdür demişiz bir yol, artık ne olursa olsun kaçacaksınız *aşırılıktan*... *Aşırılıktan* çekinmek düşün-

cemizin sonuna dek gitmekten çekinmek demektir. (Aşırıyım ben – Sözden söze “V” – Üz 71, 73).

ata-kalıdı: patrimoine. (bk. atalar kalıdı, baba kalıtı, kalıt). Geçmiş bilmiyen, günümüzün yaptıklarını, yarattıklarını, kişi oğlunun *ata-kalıdına* neler kattığını, yenilik'i de kavriyamaz. (Uza-bilik – 11 .VI.1956 – U.).

atalar kalıdı: patrimoine. (bk. ata kalıdı, baba kalıtı, kalıt). ...kimi de bir “lâedri” olur, adı bilinmez de bir sözü anılır gider, kişi oğlunun *atalar kalıdına* karışır. (Cahit Sıtkı Tarancı – 25 .X.1956 – U.).

aydık: şiir. (bk. yır). Yazdığı –aydık, öykü, deneme– ne olursa olsun... (İlkeler – 3 .XI.1947 – U.) Baktığımız bedizin, okuduğumuz *aydığın* güzelliğinden başka bir anlamı olmasını, bize bir öğüt vermesini, bir nen öğretmesini dilemek, daha çok okur-yazarlara vergidir. (Çizgiler – 29 .XII.1947 – U.).

aygıt: âlet. (bk. araç). Uzağa gitmeyin, küçük bir buğulu gemiyi alın, onun içindeki *aygıtlara* bakın, hepsine türkçe birer ad takmanız gerek. (Yarınki dil – 16 .IX.1949 – U.) Toprağı süren, birkaç aylık işi iki-üç günde bitiren bir *aygıdın* değerini kolaylıkla kavratabilirsiniz. (Ası – 26 .VII.1956 – U.).

ayıtma: hitap. (bk. aytaç). Nedim'de böyle *ayıtmalar* vardır. (Fuzuli'yi okurken – 1 .IX.1954 – T.D.).

ayraç: paranthèse. Bir *tümcede* okunmasa da olur sözler *ayraç* arasına alınır. Şunu da söyleyim: paranthèse yerine *ayraç*'ı ben çıkarmadım ortaya, Türkçe Sözlük'ten aldım. (Dergilerde – 1 .IX.1954 – T.D.)

ayrıcılık: imtiyaz. Kişi oğlu, çıkarına uyan, kendisine *ayrıcılıklar* bağışlıyan bir söze kulak kabartmaz, kapılmaz olur mu? (Gençler – 21 .I.1956 – Yarın Pazar).

ayrık: müstesna. Biliyorum, “Bütün kuralların *ayrıkları* vardır...” denebilir. (Yoksulluk – 1 .II.1957 – Varlık).

ayrıklanmak: tecrit edilmek. Ancak gerçeğin birtakım ağdıklarından, eksikliklerinden *ayrıklanmış*, arınmış, çıplatılmış. (Çoğunluk – 5.VII.1956 – U.).

ayrım: fark. Bakıyorum, eskilerin dedikleriyle onların dedikleri arasında büyük bir *ayrım* yok. (Karalama – 18.XI.1949 – U.).

ayrıntı: teferruat. Uzun uzun anlatmıyor onu, *ayrıntılara* girişmiyor. (Günce – 25.III.1956 – S.H.)

aytaç: hatip. (bk. *ayıtma*). O sağcı yazar da solcuların büyük düşünürü, *aytacı* Jean Jaure için çok güzel sözler söylüyor, tansıklık gösteriyor ona. (Çelişme – 20.I.1957 – U.).

B

baba kalıtı: patrimoine. (bk. *ata kalıdı, atalar kalıdı, kalıt*). (Karalama – 2.IX.1949 – U.).

bağlanç: din. *Bağlanç* konusunda bile gerçek bilginler, inanları üzerinde düşünmüş olanlar, karşılarındakini kesip atma yolu ile değil, tartışma ile kandırmağa çalışırlar. (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.).

bağnaz: mutaassıp. Neye inanmak gerektiğini başkalarından, önütlerden öğrenmiş olanlar ise bir tek görüşe bağlanırlar, *bağnaz* olurlar. (Günce – 18.XII.1955 – S.H.) *Bağnaz*, bir doğruyu görüp de öteki doğruları yadsıyan kişidir. (Ası – 15.IV.1956 – P.P.).

bağnazlaşmak: mutaassıp olmak. Çok okumalısınız, birbirine uymıyan, birbirinin dediklerini çürüten betikler okumalısınız. Yoksa *bağnazlaşırsınız*. (Ası – 15.IV.1955 – P.P.).

bağnazlık: taassup. Saplanmamalı bir bakış açısına, *bağnazlık* birtakım doğruları görmemek, sezmemek, bir açığa bağlanmaktan gelir. (Özgür sözler – 3.I.1957 – U.).

bahşı: âşık, şair. Ali, *bahşıya* inanıyor, onun dediklerinde ayrıca bir anlam aramayı gerekli bulmuyordu. (Çizgiler – 29.XII.1949 – U.).

- balı:** *cit , medine.* (bk. **balıĝ**) Yalnız aydınların bulundukları *balılarda* deĝil, bütün ülkelerde görülüyor bu okuma özeni, g k eyazın ilgisi. (Ekin – 30.VIII.1956 – U.).
- balıĝ:** * ehir.* (bk. **balı**). Uygarlık köylerde deĝil, *balıĝlardadır*. (Günce – 12.VI.1956 – S.H.)
- basıngı:** *mahviyet.*  yle bir kimsede, b y klenmesinin altında –kendi bilsin bilmesin– bir *basıngı* vardır, ben de işte o *basıngıdan*  rkerim. (Genel eĝitim – 19.VII.1956 – U.).
- basman:** *n  ir.* (bk. **yayman**). Ama  oĝunluĝu okumaĝa alı tırmak için ucuz kitap çıkarmak belki devlete d  er, *basmanlara* deĝil. (Ucuz kitap – 31.XII.1955 – Yarın Pazar).
- batır** (1): *cesur.* Bilisizler *batır* olurmu , el-c hil  ces run. ( izgiler – 24.III.1950 – U.).
- batır** (2): *kahraman.* (bk. **koçak**). Bay Adnan Benk, türlü sıkıntıları da, ölümü de göze alarak düşündüklerini söylemekten ka mıyanlarla alay ediyor, dudak bükerek “*batır*” diyor onlara. (Yalan – 29.VII.1956 – U.).
- bay:** *zengin.* Bayların hepsi de g zelliĝe deĝer verir, d r tten anlar mı? (Yazar ile i  i – 15.XI.1956 – Varlık).
- bayık:** *hak.*  u alanda deĝilse bu alanda seçme *bayıklarını* kullanmak isterler. (Ele tirme  zerine – Aĝustos 1948 –  lk ) ...birtakım *bayıkları* tanımamız gerektiĝini bilmelidir. (Duygu – 5.V.1957 – U.)  ĝrenecekler, edindikleri bilgiyle toplumda ilerliyecekler, başkalarını küçümseme, onlardan saygı bekleme *bayıĝını* kazanacaklar. (Okumak – 28.II.1957 – U.).
- bayırmak:** *zenginleştirmek.* (bk. **bayla tırmak**). Okumak *bayırır* kişiyi. (Yazmak – 7.III.1957 – U.).
- bayla tırmak:** *zenginleştirmek.* (bk. **bayırmak**). Başka dillerin özel deyimlerini alarak türkçeyi geni letiyor, *bayla tırıyorlarmı *. (Karalama – 18.XI.1949 – U.).
- baylık:** *zenginlik.* Yalnız yazılarıyla geçinen kimseler gösterebilirsiniz, yalnız yazılarıyla *baylıĝa* ermiş kimseler gösterebilir misiniz? (Beĝenilmek – 9.XI.1955 – S.H.).

bediz: resim. (bk. **okşaş**). Gökçe-yazında dilin büyük bir önemi olmadığını söylemek, onu başlıca öge saymamak, bir *bediz* yapıtında boyaga, çizgiye, bir komuş yapıtında sese bakılmıyacağını ileri sürmek gibi olmaz mı? ("Memleket edebiyatı" – 17 .III .1950 – U.).

bedizci: ressam. *Bedizci* boyaklar, çizgilerle, ezgici seslerle çalıştığı gibi ozanlar, yazarlar da tilciklerle, dille çalışırlar. ("Memleket edebiyatı" – 17 .III .1950 – U.).

beğeni: zevk. (bk. **tadım**). Bugüne değin birtakım yanlışlar olmuş, *beğeni*yi incitecek tilcikler kurulmuş, dönülecekmiş onlardan. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.) Aydının bir ödevi vardır toplum içinde: o toplumun düşünce bakımından, *beğeni* bakımından yükselmesine çalışmak. (Prospero ile Caliban – 1 .XII .1955 – Varlık).

belit: mütearife, actiom. Saptalamayı gerekli bulmuyoruz, apaçık bir doğru, bir *belit* diye bakıyoruz. (Özgür sözler – 3 .I .1957 – U.) Bir "doğru" dediniz mi, onlar, söylevciler, iri lâkırdıyı sevenler, bir *belit* diye alırlar bunu ele, genelleştirirler koca bir yapıt kurmağa kalkarlar bunun üzerine. (Yoksulluk – 1 .II .1957 – Varlık).

bellemisel: mnémotechnique. Bu öğelerin *bellemisel* değerleri anlamıkinden üstündür. (Özgür sözler – 10 .I .1957 – U.).

bellek: hafıza. Bellekten büsbütün yoksun mu bu kişiler? (Birey – 21 . X .1956 – U.). *Belleği* enezleşmiş toplumların gelişip ilerlemesi çok güçtür. (Günce – 12. III. 1957– S. H.)

benbenlik: nahvet. Neden usu küçümsüyoruz da onu aşan bir güce inanmağa kalkıyoruz? Belki de kendimizi beğenmemizden; *benbenlikten* bir türlü kurtulamayışımızdandır. (Anlamak – Ararken "V" – Üz 69).

bengi: lâyemut, ebedî. Ozan otursun da *bengi* olan... nenleri söylesin diyorlar, demek ki dörüt yapıdının *bengi* olması

dileği bütün toplumlarda vardır. (Dörütün bengilliği – Ağustos 1949 – Ülkü).

bengileşmek: ebedîleşmek. Bir şairin hâtırası, adı bir so-kağın levhasında görüldüğü için değil, olsa olsa eserleriyle *bengileşir*. (Dergilerde – 1.VIII.1954 – T.D.).

bengilik: ebediyet. Hiçbir şeyin büsbütün ölmediği, ancak gerçeğin geçiciliğinden silkinip hulyanın *bengiliğine* erdiği bir âleme görünmez kapılardan girivermenin tadını da bilmez değilim. (Dil üzerine – 11.IX.1944 – U.).

benzenek: pastiche. Hani Fransızlar “pastiche” derler, biz de *benzenek* diyebiliriz, öyle bir şey yazıyor sanki. (Günce – 15.II.1953 – S.H.).

benzenmek: taklid etmek. (bk. *öykünmek*). Yahya Kemal'i sevmiyenler, beğenmiyenler vardır; ama dikkat edin, onu anlamıyanlar, ona düşman olanlar da gene ona *benzenmeğe* çalışırlar. (Yahya Kemal – 4.IX.1944 – U.).

berkitmek: takviye etmek. Bundan önceki kurultayların uğumları daha çok benim tuttuğum yolu *berkitiyordu*. (İkinci beti – 6.I.1950 – U.).

bet: sahife. (bk. *betin, üz*). Eski, yeni birtakım büyük öykülerin kırkar, ellişer *betlik* özetlerini yapıyor, basıyorlarmış. (Sözden söze – 1.III.1948 – U.).

beti: mektup. (bk. *betikleşmek*). Hugo'nun Beaudelair'e yazdığı bir *betiyi* söylerler. (Yahya Kemal – 9.XII.1949 – U.) Derginin okurlarından biri bir *beti* ile sormuş... (Dergilerde – 1.VII.1956 – T.D.).

betik: kitap. Birimiz bile şöyle sürekli bir işe girişemiyoruz, hepimiz de gündelik yazılarla, birkaç ay, en çok bir iki yıl anılıp unutulacak *betiklerle* uğraşıyoruz. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.) Latince ile yunancayı öğrenmek, o dillerle yazılmış *betikleri* okuyup anlamak kolay bir iş değildir. (Batıya doğru – 28.X.1949 – U.).

betikçe: kitabî. “Fakir bir kadın” konuşma dilimize, hele çocukların konuşma diline uymıyan *betikçe* bir sözdür. (Karalama – 22 .XII .1947 – U.).

betikleşmek: mektuplaşmak. (bk. *beti*) Hani uzak ülkelerde yaşıyan, yüzünü görmediğimiz, ölünceye değin göremiyeceğimiz bir kişi ile *betikleşir*, onunla öylece tanışırız... (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.).

betik-yurdu: kütüphane. Bir yıkabilseler bütün *betik-yurtlarını*, sevinecekler. (Prospero ile Caliban – 1 .II .1956 – Varlık).

betimlemek: tasvir etmek. Öyle fırtınaları Chateaubriand iyi *betimlermiş*. (Yağmur – 25 .VIII .1951 – U.).

betin: sahife. (bk. *bet*, *üz*). Dişimi sıkarak belki yüz elli *betini* okudum, öteye geçemedim. (Çeviri üzerine – Ocak 1948 – Ülkü).

betke: makale. Öyle yırlar, öyle *betkeler* yazıyor ki ne dediğini başkaları değil kendi bile sökemiyor. (Şiir dili – Diyelim “V” – Üz 102) Suat Sinanoğlu'nun geçen gün burada çıkan “Yegâne eksikimiz” adlı *betkesini* okumuşsunuzdur. (Batiya doğru – 28 .X .1949 – U.).

betlek: defter. Bunu bulgulamış, sevinmiş bulguladığına, *betleğine* böylece yazıvermiş. (Kadın – 29 .VII .1956 – U.).

bezek: ziynet. Bir ekin, ürünü olduğu toplumdan ayrılınca gücünü yitirir, köklerinden kopunca yaşamaz, bir gerçek olmaktan çıkar, bir süs, boş bir bezek durumuna düşer. (Toplum duygusu – 27 .I .1950 – U.).

biçim: şekil. O sözlerin uyumlu *biçimlere* konulmuş olmasını, onların da kişiye bir tat duyurmasını istiyorum. (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.).

biçimcilik: formalisme. (bk. *kalıpcılık*). Firenkçe “formalisme” sözünü de kaldırmasını isterim. *Biçimcilik* diemiyor mu? (Dergilerde – 1 .XII .1952 – T.D.).

bider: tohum. (bk. *biter*). *Bideri* atacaksınız ki ürünü belliye bilesiniz. (Ekin üzerine – 16 .VI .1947 – U.).

bildirce: rapport. Hani frenkçede "rapport" mu ne diyorlar, öyle sözlere dilim dönmez, ben *bildirce* derim. (Verilmiyen armağan – 28 .II .1950 – C.).

bildiri: ilân. ...bir *bildiri* gördüm... (Okurken – 1 .VII .1953 – U.).

bildirim: tebliğ. Yazı dili, bilim dili, medeniyet dili deyince düşüncenin *bildirim* aracı demek istiyorsunuz. (Karalama – 5 .IV .1952 – U.).

bile-duyuş: sympathie. Sonradan varlığa ermiş olanlarda bile bir yürek sertliği vardır, başkalarını anlamalarına, *bile-duyuşa* engel olur. (Yoksulluk – 1 .III .1957 – Varlık).

bile-öylük: synchronisme. Ancak dil onların hepsini birden, bir arada söyleyemez, o *bile-öylüğü* gösteremez. (Söz arasında – 4 .XI .1949 – U.).

bileşim: terkip, synthèse. (bk. *ad-bileşimi*). Eleştirmen yaratmaz, ama yaratıcıları birbiriyle tanıştırır, onun yaptığını da, bunun yaptığını da bir araya getirir, bir *bileşime* ermeğe çalışır. (Dil – Söz arasında "D" – Üz 40) Kişi oğlu dediğimiz yılmaz, yorulmak bilmez şu tapılası varlık, gene yeni yeni savlar, yeni yeni karşı savlar çıkarıp onlardan *bileşimler* kurmağa uğraşır. (Başlıca kaygım – 9 .II .1948 – U.).

bilge (1): feylesof. (bk. *bilge-sever, bilgelik-sever*). Bu *bilgeler* ne kadar kolay söylüyor! ölümden korkmamalıymış! (Ölüm üzerine – Ararken "V" – Üz 108).

bilge (2): hakîm. Orta-Çağ kişileri Platon'u da, Aristoteles'i de bilirlerdi demek, Yunaneli'nin bütün *bilgelerini*, *bilgelik-severlerini*, ozanlarını, dörütmenlerini bilirlerdi demek değildir. (Dergilerde – 1 .IV .1955 – T.D.).

bilge-sever: feylesof. (bk. *bilge, bilgelik-sever*). Böyle olmasaydı, *bilge-severler* boyuna yeni tilcikler çıkarmak gereksinmesini duymazlardı. (Yazmak – 4 .III .1956 – P.P.).

bilgelik-sever: feylesof. (Ör. bk. *bilge*).

bilim: ilim. *Bilim* dile beşikten sine dek. (Günce – 11 .VI .1956 – S.H.).

bilim-öncesi: préscientifique. ...*bilim öncesi* bir düşünüşün ürünüdür bu... (Ataç'ın güncesi – 27.V.1956 – U.).

bilim-sözü: ıstılah, terim, terme. Latince, yunanca *bilim-sözlerini* oldukları gibi almayıp da türkçeye çevirelim dersek gene o dilleri öğrenmemiz gerektir. (Yarınki dil – 16.IX.1949 – U.) *Bilim-sözleri* bütün kişilerce bilinebilir mi? (Gene o konu – 21.X.1949 – U.) Bir bilim yazısında her gün kullandığımız, hepimizin bildiğimiz tilcikler yanında birtakım *bilim-sözleri* bulunur elbette. (Bilim dili – 27.VII.1954 – S.H.).

bilimtay: académie. Bugünkü Fransızların Monsieur Georges Duhamel derler, büyükten büyük bir yazarları vardır, nerede bir *bilimtay* görür, duyarsa adaylığını kor... (Bir yanıt – 9.V.1957 – U.).

bilim-yurdu: université, darülfünun. Düşünün bir: roman, şiir, hikâye, deneme yazmak *bilim-yurdunda* öğretiliyor mu? öğretilabiliyor mu? (Bilim dili – 27.VII.1954 – S.H.) Eski *Bilim-Yurdu* yüksek-öğretmenlerinden yani Darülfünun müderrislerinden birini tanırım, çok da saygım vardır kendisine... (Günce – 25.VII.1955 – S.H.).

bilinç: şuur. Güçlü toplumlarda bireyler de güçlü oluyor, kişiliklerinin *bilincine* eriyor, özelliklerini eğitip geliştiriyorlar. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.) Şairlerimiz, düşünürlerimiz, yaratmanın, sevinç içinde olsa dahi, *bilinçle* güçlüğe katlanmayı buyurduğunu anladıkları gün, halk şiirine bağlanmaktan kurtulacaklar. (Karalama – 19.VII.1952 – U.).

bilinçsizlik: şuursuzluk. Günler akıp geçiyor, ancak *bilinçsizliğe* vergi bir yavuzlukla; ne buluyorlarsa hepsine kıyarak, hepsini sürükliyerek günler akıp geçiyor. (Kendi kendime – Ararken “V” – Üz 4).

bilinmek: itiraf etmek. (bk. *kirtkinmek*). Gene de söyliyelim, gene de *bilinelim*, onların bütün yapıtlarını bir araya

getirmekle bir gökçe-yazın, Avrupalıların anladıkları yoruda bir gökçe-yazın ortaya koymuş olmazsınız. (Baş eksigimiz – 9.IX.1949 – U.) Okuyanların çoğu artık eğlenmek için, öylerini tatlı tatlı geçirmek için okumuyor, onun için okusalar bile *bilinmiyorlar*. (Genel eğitim – 12.VII.1956 – U.).

bilisiz: câhil. Benim gibi bir *bilisiz*, o denli derin düşünceleri nite kavrayabilir? (Sözden söze – 3.II.1950 – U.) *Bilisizler* batır olurmuş, el-câhilü cesûrun. (Çizgiler – 24.III.1950 – U.)

bilisizlik: câhillik. Bir tilciği yanlış yazdınız mı, sizin yalnız *bilisizliğinize* değil, saygısızlığınıza da kızarlardı. (Sözden söze – 3.III.1950 – U.).

bilseme: tecessüs. Ben ası beklemeden, ancak *bilseme* ile okumağı anlarım. (Okumak – 28.II.1957 – U.) Onların öğretilmesi *bilsemeyi* uyandırmak, işlemek, geliştirmek içindir. (Gene gösteriş – 18.IV.1957 – U.). En büyük artamı kişioğlunun, *bilsemedir*. (Günce – 12. II. 1957. S. H.)

birey: ferd. (bk. *bireyi*). Oysaki ekin *birey* işi değildir, bir toplum işidir. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.) *Birey* için sanat olmaz, din olmaz, bilim olmaz. (Özgür kişi – 6.XII.1952 – U.).

bireyi: ferd. (bk. *birey*). Sanatı toplumun, zamanın yetiştirdiğine inanmıyor değilim, o ayrı bir mesele; ama sanat *bireyin* kendi kişiliğini göstermek için giriştiği etkinliktir. (Karalama defterinden – 4.VI.1945 – U.).

bireycilik: ferdiyetçilik. *Bireycilik* toplumu düşünmemek, yadsımak demek değildir, toplum için çalışacağız diye kendimizi unutmamak demektir. (Günce – 4.III.1956 – S.H.)

birim: tane. (bk. *börtük, bürtek*). ...çağdaşlarına büyük bir yararlığı dokundu, iri lâkırdılara bir *birim* daha kattı. (Karalama – 22.XII.1947 – U.).

birleşik: mürekkep. Oysaki “imal etmek” ile “icat etmek” dilbilgisi bakımından birdir, ya ikisi de birer *birleşik*

kelecidir, bir arada yazılır, ya ikisi de ayrı ayrı yazılır. (Sağ yazı – 19 .XI .1947 – U.).

biter: tohum. (bk. **bider**). Böyle deseydi, . . . , ozanın kendini bağın, bağcılığın toprağına, düşüncelerini, duygularını da *bitere* benzettiği daha iyi anlaşılırdı. (Dergiler arasında – 4 .III .1956 – P.P.).

boran: fırtına. Shakespeare'in *Boran - The Tempest* adlı oyunu... (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.).

boşuğ: izin. Konunun bir önemi olmadığını söylemek, birtakım yazıncıların pek işine geliyor: o sözü, kendilerini yormadan, kişi oğlunu gerçekten ilgilendirmeğe değer bir konu aramadan yazı yazabilmek için bir *boşuğ* diye karşılıyorlar. (Karalama – 19 .I .1948 – U.).

boşuğlamak: izin vermek. Doğrusunu isterseniz, dörütmenin toplum işlerinden başka bir nenle uğraşmasını *boşuğla-*
mıyanlar buna pek inanmıyor, dörüt yapıtlarının çağların-
dan sonra da yaşamaları, kişi oğullarının ilgisini uyandır-
ması bir yalandır diyorlar. (Dörüdün bengilliği – Ağustos
1949 – Ülkü).

boyak: renk. Oyunda güzel *boyaklar*, uyumlu toplanmalar görüyoruz. (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.) Oysaki bu yeryü-
zünde türlü *boyaklar* olduğu gibi türlü düşüncüler de
vardır, hepsi de gerçeği yankılar. (Günce – 18 .XII .1955 –
S.H.).

bölem: parti. Yazarların, dün ne dediklerini unutup bir
*bölem*den ötekine geçiverdikleri bir ülkede yaşamıyor
muyuz? (Günce – 6 .I .1956 – S.H.).

bölüm: kısım. (bk. **bölün**). Yahya Kemal Beyatlı'nın Yavuz
Selim için yazmakta olduğu yırın birinci *bölümü* bir dergide
çıktı. (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

bölün: kısım. (bk. **bölüm**). Gerçekçi olan öykücü bize kişilerin
yalnız bir *bölününü* değil, çoğunluğunu da değil, hepsini,

kişi oğlunun bütün'ünü gösterecektir. (Yoksulluk – 1 .II .1957 – Varlık).

bölünsüz: atom. Uyanın da açın gözlerinizi: biz kişi oğlunun *bölünsüzü* böldüğü günlerde yaşıyoruz. (Tüm eğitim – 16 .IX .1949 – U.).

börtük: tane. (bk. **birim, bürtek**). *Börtük*, tane demektir. Tane sözünden çirkin mi sanki? (Düşsül görüşme – 10 .VI . 1947 – U.).

budun: halk. (bk. **kamu, tüz, yin**). *Budun* kolay kolay geçmez alıştıklarından. (Sözden söze – Eylül 1956 – Se. Hi.).

budun-buyrum: démocratie. Şu son iki yüzyıl içinde *budun-buyrum*, eşitlik ilkelerinin yayılmasıyla okuma-yazma bilenlerin sayısı da arttı. (Genel eğitim – 12 .VII .1956 – U.)

budun-buyrumcu: démocrate. Bugün biz *budun-buyrumcu* olduğumuzu, ulusçu olduğumuzu söylüyoruz ya, değiliz. (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.).

buğulu: vapur. Bir gün İstanbul'da *buğuluya* binmiş, adalara gidiyormuş... (Sözden söze – 12 .XI .1949 – U.).

bulgu: keşif. Bunlar birer türedi değildir, birer *bulgudur*. (Yazmak – 4 .III .1956 – P.P.).

bulgulamak: keşfetmek. (bk. **açınlamak**). Nice bilginler vardır, doğanın türlü yasalarını *bulgulamışlardır*, gene de ekinli kimseler değildirler. (Ekin – 6 .I .1957 – U.).

bulum: vicdan. (bk. **bulunç, yürekkarası**). Yalnız yasaların korunmasile de kalınmıyor: kamu oyu, özgür topluluk *bulumu* dokundurmuyor onlara. (Yazar ile işçi – 15 .XI . 1956 – Varlık).

bulunç: vicdan. (bk. **bulum, yürekkarası**). Demek aktöre buyrukları, yasalardan da üstün olan *bulunç*, yazarı işçi ile bir tutmamıza konuyor. (Yazar ile işçi – 15 .X .1956 – Varlık).

buvun: uzuv. Dil ağzımızdaki *buyundur*... (Düşsül görüşme – 10 .IV .1947 – U.).

buyrukçu: dictateur. (bk. **buyurman**). İtalya'nın edebiyat *buyrukçusu* F. T. Marinetti İstanbul'a gelmişti... (Karalama defteri "Y" – Üz 77).

buyurman: dictateur. (bk. **buyrukçu**). "Birtakım adamlar edebiyatımıza *buyurman* kesilmek istiyorlar." (Ataç'la konuşma – Güner Sümer – Mart 1956 – Se. Hi.).

büke: pehlivan. Tutuşmaktan kaçınan güreşçi, güçsüzlüğünü, tutuşursa yenileceğini anlamış değil midir? Gene de acun *bükesi* süsü verebilir kendine, öyle dolaşabilir ortada, böyle kurulmaları ancak bilmiyenleri, bönleri kandırır. (Susturmak – 11 .VI .1956 – U.).

bürtek: tâne. (bk. **birim, börtük**). Öyle sanıyorum ki Türk Dil Kurumu da ondan birkaç *bürtek* alıp bütün odalarına asar. ("Önemine binaen" – 2 .IV .1949 – U.).

büyük öykü: roman. (bk. **öykü**). Eski, yeni birtakım *büyük öykülerin* kırkar, ellışer betlik özetlerini yapıyorlarmış. (Sözden söze – 1 .III .1948 – U.).

coşu: heyecan. Toplum dörüt ister, yır ister, duygularını, düşüncelerini yankılayacak yeni duygular, düşünceler, *coşular* getirecek, az çok kolay anlaşılacak, kolay bellenecek yırlar. ("Yeni şiirler 1957" – 17 .I .1957 – U.). Bir nesneyi güzel bulmaktan aldığımız tad, duyduğumuz *coşu*, şaşırma geçtikten sonra başlar. (Günce – 15 .I .1957 – S. H.)

çaba: gayret. O dilleri öğrenmek işimize gelmiyor, o *çabadan* kurtulmak için "Almanların, Fransızların, İngilizlerin hepsi de latince, yunanca biliyorlar mı?" deyiveriyoruz. (Dil, gene dil – Nisan 1948 – Ülkü) Neden istemiyorlar dilin

yalınlaşmasını, kökü bizim olan tilciklerden kurulmasını? bu iş bir *çaba* işidir de onun için istemiyorlar. (Dil bayramı – 27 .IX .1948 – U.).

çalışak: laboratorium. Tanrı *çalışaklara* giremiyeceği gibi, kamutaylara, acun işleri konuşulan yerlere de girmemelidir. (Günce – 19 .II .1956 – S.H.)

çelişme: tenakuz. Bir yazarın dediklerinde çelişme arıyanlara, buldukları *çelişmeler* üzerinde de uzun uzun duranlara şaşarım. (Çelişme – 20 .I .1957 – U.).

çeviri: tercüme. (bk. *çevirim*). Bizler için Homeros'un, Vergilius'un yapıtları ancak adlarını işittiğimiz, olsa olsa *çevirilerini*, söydeşi gölgelerini gördüğümüz birer değer. (Batıya doğru – 28 .X .1949 – U.).

çevirim: tercüme. (bk. *çeviri*). Tercüme yerine çeviri, *çevirim* gibi bir söz bulsak, nasıl diyorlar?.. uydursak daha iyi olacak ya, kızartlar gene... (Tercüme – 1 .VI .1951 – U.).

çevirmen: mütercim. (bk. *dilmaç*). *Çevirmen*, bir de önsöz yazmış... (Günce – 15 .I .1956 – S.H.).

çevren: ufuk. (bk. *görcek*). Kırk yıldır süren tüz yazını tansıklığı, bezginlik vermekle de kalmadı, *çevreni* daralttı. (Aydına düşen – 4 .X .1956 – U.).

çıdam: sabır. Daha ilk üzlerde bunalırdım, *çıdamım* tükenirdi. (Bir betik – 6 .I .1957 – U.).

çıkla: tıpkı Köğükler hep biribirinin eşi, *çıkla* benzeri olmazmış... (Rübailer – 17 .II .1950 – U.).

çiltak: iftira. Bir kötülükleri dokunacak olursa oyun bir güldürü olmaktan çıkar, bir tutkuca olur, Dorante ile Lellio'nun yalanları da birer yalan olmağı aşar, birer yavuzluk, birer *çiltak* olur. (Görmükte – 2 .XII .1950 – U.).

çizek: satır. Ola ki son yazdığım *çizekler* bunlar. (Son – 12 .V .1957 – U.).

çoğunlaştırmak: cemileştirmek. Yazın'ı almışlar, yalnız çoğunlaştıırarak, yazınlar diye... ("Önemine binaen" – 2.IV.1949 – U.).

çoğür: saz. Ali adında bir köy uşağı vardı, çoğür çalıp güzelle-meler, koçaklamalar okurdu. (Çizgiler – 29.XII.1947 – U.).

çözümlemek: tahlil etmek. Eserine ilgilenmiş, o eseri çö-zümlemedi. (Günce – 15.III.1953 – S.H.).

çözümlemek: halledilmek. O sorun kolay kolay çö"ümlene-bilecek bir sorun değil. (Düşsül görüşü – 20.I.1950 – U.).

çözümsül: analytique. Türkçe, bugünkü durumunda, ancak kısa kısa tümceler kurmağa elverişlidir, yazarlarımızın dile uzun, çözümsül tümceler kurmağa da elverişli bir araç niteliğini kazandırmaları gerektir. (Ataç'ın güncesi – 17.III.1957 – U.).

D

dalgalanım: rythme. (bk. akış). Tekerlemeler anlam gözet-mekten kurtulmuş olsalar da köğ, uyak, akış, dalgalanım aramaktan kurtulamamışlardır. (Özgür sözler – 10.I.1957 – U.).

danışka: enquête. (bk. soruşturma). Üç dört yıl oluyor, bazı sözler üzerine bir danışkayı gerekli bulmuş... (Bir mektup – 6.XI.1944 – U.).

dayanak: mesned. İri lâkırdılarla dayanaksız yargılarla dolu söylevler çekenlerin topladıkları alkışlara bir gün olsun imrenmedim. (Karalama – 24.II.1950 – U.).

dayanışma: tesanüt. Ancak kurnazların, gerçek usa özen-meyip yalnız gösterişle yetinenlerin, çıkarlarını sağlamak için, dayanışması vardır. (Kurnazlık – 30.XII.1956 – U.).

dediğim-dedik: müstebit. Bizi kavradı mı, buyruğu altına aldı mı en yaman dediğim-dedik oluyor... (Karalama defteri „Y" – Üz 24).

değgin: dair, ait. Geçmişlerine, geleceklerine değgin birtakım nenler... (Söz arasında – 25 .XI .1949 – U.).

değınme: temas. Kendini anlatmaz, düşündüklerini, acunla, kişi oğullarıyla değınmelerinden edindiği düşünceleri söyler... (Okurken – 10 .III .1950 – U.).

değınmek: temas etmek. Batı uygarlığıyla değınmekten edindiğimiz düşünceleri, kavramları söylemekte sıkıntı çekiyoruz, o sıkıntıyı el birliğiyle gidermeğe çalışalım. (Karama – 30 .IX .1950 – U.) İyi, gerçekçi olsun, ona bir diyeceğim yok. Ama romanında gerçek olaylara değınince birbirine karıştırmasın onları, hepsini bir güne saklamasın. (Dergilerde – 1 .I .1954 – T.D.).

değme: her. Yıllar geçtikçe eksilmeyip artan bir güçle kavrarlar beni; değme anışında, yaradılışın bütün gizlerini sanki aydınlatıverirler benim için. (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

denet: murakabe. Benliğiniz bakalım tellim sizin denetiniz altında mı? (Söz arasında – 25 .XI .1949 – U.).

denetlemek: kontrol etmek. İşe başladıktan sonra aygıt değiştirmek olur mu? Önceden bir denetleyin, özenerek düzün takımınızı, sonra söylersiniz söyleyeceğinizi... (Gene dil – 14 .XII .1948 – U.).

dengesizlik: déséquilibre. Pek severmiş onu, tansıklarmış, ona yıllardır bağlıymış, onun ölümü “yaşamında bir dengesizlik bırakıyormuş”. (Günce – 15 .VII .1956 – S.H.)

devim: hareket. (bk. devınme). Okumaktan bezmediğim şairler de güzelliğin, çizgileri yerlerinde komıyan devime kini vardır diyerek, boynuna başka yüzler gösteren tabiata kapılmayı öğretiyordu. (İnsan ile tabiat – 2 .X .1944 – U.).

devindirmek: tahrik etmek. Benim diyeceklerim sizin düşüncenizi, sizinkiler benimkini devindirir. (Ön söz – 1 .IX .1956 – Varlık).

devinek: hareket noktası. İlkelerinizin kaynağı olan, ilkelerinizin ilkesi diyebileceğimiz bir devineğiniz var, hızınızı ondan alıyorsunuz... (İkinci beti – 11.VIII.1948 – U.).

devinme: hareket. (bk. **devim**). “Devinme yoktur” dediler mi, yürür, devinmenin olduğunu saptarsınız. (Yoksulluk – 1.II.1957 – Varlık)

devrim: inkılâp. Biz devrim deyince, toplumun yaşayışında, düşünüşünde bir değişiklik demek istiyoruz. (Dergilerde – 1.IX.1952 – T.D.).

deyi: akval. (bk. **kılsı ile deyisi**).

deyiş: üslûp. Deyiş, düşünüşün, duyuşun gözgüsüdür. (Kişilik işler – 8.III.1952 – U.).

dıka: nokta. Eski yazının bütün o karmakarışık, okunmaz biçimlerinden, bütün o se'lerden, sat'lardan, dat'lardan, tı'lardan, zı'lardan kurtulduk, ha'ya dıka koyacak mıyız, koymıyacak mıyız, çekmiyeceğiz artık o tasayı diye sevinmiştik. (Gene sağ yazı – 24.XI.1947 – U.).

dibelik: zaten. Dibelik yeni yetişenlere açık kaç dergimiz var ki? (Bir dergi – 13.I.1950 – U.).

dikici: terzi. Dikicinin yaptığı giysi... (Eleştirmen üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü).

dilmaç: tercüman. (bk. **çevirmen**). Böyle olunca, kişi oğullarının büyük bir çoğunluğu kendisine duyguları, düşünceleri söylemek, benzerlerinin dilmaçı, dili olmak ödevini yükleyince ozan bundan kaçınabilir mi? (Toplumda ozan – Temmuz 1949 – Ülkü).

dinek: kule. Dörütmen, fildişi dineğe de çekilse, ortaya da inse, yapıtına geçicidir diye bakmamalı, bir daha unutulmıyacakmış gibi olgunlaştırmağa özenmelidir. (İlkeler – 3.XI.1947 – U.).

direşme: sebat. Bu direşmesiyle yalnız dergisinin tutunmasını, sürümünü sağlamadı. (Varlık yayınları – 12.II.1956 – PP.).

dirim: hayat. (bk. **yaşam**). Bay Bülent Ecevit bizde gerçek bir düşünce *diriminin* kurulmasını, gelişip genişlemesini istiyor, bütün yazılarıyla buna çalışıyor. (Günce – 18.IX.1955 – S.H.).

dizmen: mürettip. Yazdıklarının doğru dizilmesini istiyorsa Latin yazısıyla yazsın, sonradan suçu *dizmenlere* yüklemesin. (Dil – 24.VI.1956 – U.).

doğa: tabiat. Doğaya bakmaktan aldığım tad, “güzel” sözünden anladığıma uymuyor. (Sanat için – Ararken “V” – Üz 35) Kendilerine, yaradılışlarına, kendilerine gerçekten bir şairlik vermemiş olan *doğaya* küssünler, kızsınlar. (Ben – Diyelim “V” – Üz 5).

doğa-bilik: biologie. Çocuklar için ayrı bir *sayı-bilik*, ayrı bir *doğa-bilik* var mı ki bir *gökçe-yazın* olsun. (Çocukça – 9.VIII.1956 – U.).

doğal: tabiî. Şaşacak olsaydım, onların bana urukçu demelerini, beni urukçu saymalarını *doğal* bulmıyacak olsaydım böyle öz türkçe yazmağa, başkalarını da bu yola çekmeğe çabalamazdım. (Karalama – 24.II.1950 – U.) Peki, neden bunu hiç de *doğal* olmıyan bir biçimde söylemiş? (Günce – 28.VIII.1955 – S.H.).

doğallayın: bittabi, tabiî olarak. İlinç bir betik ya, *doğallayın* eksik... (Yır – 24.II.1957 – U.) Ancak bir kimse bunları yazı dilinde kullanmağa başlarsa giderek alışır, konuşurken de onları kullanır, sonunda o tilcikler konuşma diline *doğallayın* giriverir. (Okurken – 10.II.1950 – U.).

doğmaca oyun: tulûat. O genç törütmenler *doğmaca oyundan* sakınmıyor. (Bir oyun – 15.I.1949 – U.).

dokunca: zarar. Yorulmakla kalsanız gene neyse, daha büyük bir *dokuncası* olur... (Karalama – 18.XI.1949 – U.) Bir *dokuncası* yoktur öyle çarpışmaların, dil öyle kurulur. (İkinci beti – 6.I.1950 – U.) Yunan, Latin yazarlarının yapıtlarını okutalım, “Şu bize uyar, bu bize uymaz, bizim

için *dokuncalıdır*, bizim inanlarımıza aykırıdır” demeyip onlar ne yazmışlarsa hepsini, hepsini çocuklarımıza belle-telim. (Batiya doğru – 28 .X .1949 – U.).

döl: **mart.** 11 *döl* gündemeçli Yeni İstanbul’da okuduğum bir betkenin... (“Memleket edebiyatı” – 17 .III .1950 – U.).

dölekçe: **temkinlice.** Onun gibi onlar da kükremeyi, iri iri lâkırdılar savurmayı, *dölekçe* düşünüp tartışmaktan yeğin-liyorlardı. (Bir dergi – 13 .I .1950 – U.).

döneç: **strophe.** Bu anlayışa göre bir yırın en küçük bölümü, ögesi *döneçtir*. (Cahit Sıtkı Tarancı – 25 .X .1956 – U.).

dörüt: **sanat.** (bk. **törüt**). *Dörütün* bile doğrudan doğruya bir işe yaramasını kendinden başka bir ereği olmasını istiyoruz. 5 .II .1956 – P.P.).

dörüt eri: **sanatkâr.** (bk. **dörütmen**, **törütmen**). Toplumun tini demek bir toplumdaki düşünürlerin, bilginlerin, *dörüt erlerinin* düşünceleri, duygularıyla yarattıkları değerler demektir. (Prospero ile Caliban – 1 .X .1955 – Varlık) Ben *dörüt erini* hep yalnız olarak düşünürüm. (Okurken – 5 .II .1956 – P.P.).

dörütmen: **sanatkâr.** (bk. **dörüt eri**, **törütmen**). Bu genç-lerin giderek iyi birer *dörütmen* olacaklarını umuyorum. (Görmükte – 2 .XII .1950 – U.) Bir *dörütmen* hep bir örnek çalışmaz, her yapıt için ayrı bir yol tutabilir. (Okurken – 29 .I .1956 – P.P.) Birtakım *dörütmenler* vardır, kalıcı güzel-likler yaratmağa özenirler. (Dergilerde – 1 .VII .1955 – T.D.).

durasız: **vefasız.** Ozan gelir de bizi bu günü gününe uymaz, *durasız*, değişici yaşayıştan, binbir ağdıklı yöremizden çekip kurtarır... (Toplumda ozan – Temmuz 1949 – Ülkü).

duruk: **statique.** (bk **duruk toplum**). *Duruk*, ölü bir *dörüttür* saz ozanlarının *dörüdü*, onların hepsi de birbirine öykünür. (Günce – 26 .II .1957 – S.H.)

duruk toplum: **société statique.** Bir *duruk toplum* geleneğidir o gelenek. (Genç istidatlar – 9 .XI .1953 – U.).

duruklaşmak: **statique’leşmek.** Ürünleri bireylerin kişiliği,

özelliği ile değişmez, gelişip genişlemezse toplum *duruklaşır*, yaratıcılığını yitirir. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.).

durul: devlet. Türk bilim dili, Türk toplumunca bilinen, söydeşi Türk *durulunun* orta-öğretim kurağlarında öğretilen ana dillerden kurtulmalıdır. (Açıklama – 23.XII.1949 – U.).

durul görmüğü: devlet tiyatrosu. (Görmükte – 2.XII.1952 – U.)

durulman: devlet adamı. Dili *durulmanlar* kurmaz, yazarlar kurar! diye bağıırıyorsunuz... (İkinci beti – 6.I.1950 – U.).

duyganlık: hassasiyet. *Duyganlığı* yok değil, var, onu gizlemiyor da, ancak şöyle söz arasında gülümsüyerek söylüyor. (Rübailer – 27.II.1950 – U.).

duyguculuk: sentimentalisme. ...bu basma-kalıp sözde duyguculuk yok. (Karalama – 22.XII.1947 – U.).

duyu: ihsas. Bilimler tarihi insana kendinden şüpheyi, *duyularının* verilerine kapılmamağı öğretiyor. (Gelecek – Diyelim “V” – Üz 107).

duyucu: émotif. ...“deniz” deyince denizi görenler görücüler, “deniz” sözünün kâğıt üzerindeki biçimini görenler de *duyuculardır*. (Söz olsun – 15.XII.1952 – U.).

düşece: tesadüfî. Yaptığının iyi, güzel olması ise *düşecedir*. (Karalama – 22.IX.1947 – U.).

düşsül: hayalî. Benim önemim, gerçek bir yanı olsa bile, daha çok *düşsüldür*, sizin anlayacağınız hayalîdir. (Ben – Diyelim “V” – Üz 4).

düşün: fikir. (bk. **düşünü, görüt**). İçindeki *düşünlerin* uzun uzun gözden geçirilip incelendikten sonra dizildiği, deyişin açık oluşundan belli. (Batıya doğru – 28.X.1949 – U.) Öyle bir *düşün* erinin dil devrimini savunmağa girişmesine sevinelim de pek incesini aramıyalım... (Düşsül görüşü – 20.I.1950 – U.) ...eskiden olduğu gibi gene devrimi savunmak, devrimin ilkelerini, *düşünlerini* yaymak istiyor. (Dergilerde – 10.XII.1955 – U.).

düşündeş: hemfikir. Bayan Halide Edip Adıvar ile *düşündeş-leri*... Ben uydurdum *düşündeş* tilciğini, kötü mü? (İyi hava – Diyelim “V” – Üz 33).

düşünmen: penseur. Nereden geliyor bu yazarların, *düşünmenlerin* çoğunluktan kaçınmaları? (Çoğunluk – 5.VII. 1956 – U.).

düşünü: fikir. (bk. **düşün, görüt**). Bunun gibi bütün *düşünüler*, görüşler söylenebilir, ancak birtakım *düşünülerin* yasak edilmesi gerektiği *düşünüsü* ileri sürülemez. (Prospero ile Caliban – 1.I.1956 – Varlık)

düz-deyiş: nesir. (bk. **düzeti, düzeyit, düzsöz, yayıç**). Monsieur Jourdain'in edebiyat öğretmeni *düz-deyişi* “konuştuğumuz gibi yazmak” diye tanımlamaz mı? (Dergilerde – 1.X.1954 – T.D.).

düzelten: musahhih. Bizde dizmenler de düzeltenler de dikkat etmiyorlar. (Günce – 12.IV.1953 – S.H.).

düzence: disiplin. ...latincenin “disciplina”sına türkçe bir karşılık arasa daha iyi etmez mi? Örneğin *düzence* diyebiliriz. Daha uygunu da bulunur arayınca. (Dergiler arasında – 5.II.1956 – P.P.).

düzeti: nesir. (bk. **düz-deyiş, düzeyit, düzsöz, yayıç**). Bay Köksal, andığı sözlerin kimin olduğunu araştırmadığı gibi yır olarak söylenmiş bir sözü *düzetiye* çevirmekten de çekinmiyor (Günce – 30.X.1955 – S.H.).

düzeyit: nesir. (bk. **düzeti, düz-deyiş, düzsöz, yayıç**). Biz de Avrupalılarınki gibi bir *düzeyitimiz* olmasını, toplumumuzun öyle bir *düzeyit* dileycek bir toplum olmasını istiyorsak, çocuklarımıza latince ile yunancayı öğretelim... (Batıya doğru – 28.X.1949 – U.).

düzeyitçi: nâsir. Birgün sağıyazımız sarsılıverdi, baktık, en ünlü ozanlarımız, *düzeyitçilerimiz*, en büyük birer önüt diye bellediklerimiz kurallara baş kaldırdılar, yalnız türkçe

tilcikleri değil, arapçadan, farsçadan alınmışları da türlü biçimlere sokmağa kalkıştılar. (Sözden söze – 3 .III .1950 – U.)

düzme: masal. (bk. **ertek**). Ozan vardır, gözlerini kapar, geçmişe dalar, geleceğe dalar, olmamış, olmayacak nenleri kurar, *düzmeler*, *ertekler* anlatır. (Toplumda ozan – Temmuz 1949 – Ülkü).

düzsöz: nesir. (bk. **düz-deyiş, düzeti, düzeyit, yayıç**). Nesir yerine kullanıyorum *düzsöz*'ü. "Beğendin mi?" diye sormayın, pek beğenmedim doğrusu: *düzsöz* denince kişi başka nenler de düşünüyor... (Düzsöz üzerine – Nisan 1948 – Ülkü).

ege: kiral. Fransa egesi 14. Louis, Racine'in bir durul işine değinmesi üzerine kaşlarını çatmış... (Yurttaş yazar – 2 .VIII .1956 – U.).

eğilim: temayül, tendance. (bk. **eğitim**). Bir dörütmene, bir ozana karşı bir *eğilim* savaşı (procès de tendance) açmanın ne denli yersiz, ne denli gülünç olduğunu bilirim. (Yahya Kemal – 9 .XII .1949 – U.).

eğitim: temayül. (bk. **eğilim**). Alışkanlığı öne sürerek günün *eğitimlerine* karşı koyanlar da, Anayasa'daki sözleri artık ister istemez kullanacak, onlarla yazacak, giderek onlarla düşüneceklerdir. (Yalın dil – 15 .I .1945 – U.).

ekilemek: tekrar etmek. Ancak Ziya Gökalp'a yanıldını bilmem şimdi de *ekiliyebilir mi?* (Yahya Kemal – 9 .XII .1949 – U.) Kişi inandığını, gerçekten inandığını *ekilemekten* usanır mı? (Dil bayramı – 27 .IX .1948 – U.).

ekin: culture, irfan. Dilden, *ekinden* açıldı mı çabuk çabuk susamam ki! (Toplum duygusu – 27 .I .1950 – U.) Var, Allı, var ya, gene de bir *ekinimiz*, gerçekten *ekinli* kişileri-miz yok bizim. (Toplum duygusu – 27 .I .1950 – U.) Oysaki

yeryüzündeki bütün ulusların değil, okullarında latinceyi, yunancayı öğreten, Latin, Yunan yazınlarını *ekinlerinin* kaynağı diye almış ulusların kullandıkları, köklerinin ne olduğunu bilerek kullandıkları sözlerdir. (Sözden söze – 15.XII.1947 – U.).

eleştiri: tenkit. (bk. **eleştirme**). O yazarın iyi *eleştiriler* verebileceğini sanıyorum. (Dergiler arasında – 19.II.1956 – P.P.).

eleştirme: tenkit. (bk. **eleştiri**). Doğu acununda *eleştirme* yoktur, yerleşmiş düşüncelere uygun olanı övme, uymıyana da sövme vardır. (Dergilerde – 1.V.1954 – T.D.).

eleştirmeci: münekkit. (bk. **eleştirmen**). Edebiyat acunu bir bütündür, şairi, hikâyecileri ne değerde ise *eleştirmecileri* de ancak o değerde olur. (Dergilerde – 1.II.1952 – T.D.).

eleştirmen: münekkit. (bk. **eleştirmeci**). Söyledim, ben öykü yazarı, oyun yazarı değilim ya, öykücü ile denemeci, *eleştirmen* arasında da benzerlik yok mudur? (Okurken – 26.I.1956 – P.P.).

enez: zayıf. Nice *enez*, saçma-sapan yazılar vardır ki, birtakım deyimler, ata sözleriyle dolu oldukları için çevrilmesi pek güçtür. (Dergilerde – 1.VIII.1955 – T.D.).

enezleşmek: zayıflamak. Bireylere o inan aşılınca giderek toplum da *enezleşiyor*. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.).

enezlik: zaaf. Bunu yaparsam, küçüklüklerini, *enezliklerini* bağışlarsam kişilerin, *küçümserim* kişi oğlunu, küçümsemek de gerçek sevgiye engeldir. (Yalnızlık – 20.I.1957 – U.).

ep: sebep. (bk. **uç, yüz**). Latin yazısını alışımızın derin *eplerini*, devrimin doğal bir sonucu olduğunu göremiyordum. (Yeni yazı – 10.VIII.1953 – U.).

eplemek: sebep olmak. Bir doğrunun bulunması, bir doğa yasasının, gizinin anlaşılması, kişi oğlunun yeryüzünden kalkmasını mı *epliyecek*? (Günce – 12.II.1957 – S.H.)

erdem: fazilet. (bk. **artam, yitit, usul erdem**). Ben Shakespeare'i düşünebiliyorum: bir ozan ki neye dokunsa güzelleştiriyor, ona bir yır *erdemi* veriyor. (Bir oyun – 15.I. 1949 – U.) Homeros destanlarına kadar çıkmalıyız, onlardaki *erdemleri* içimize sindirmeliyiz. (Söz olsun – 20.IV.1951 – U.)

erek: gaye. Dörütün *ereği* güzellikler yaratmaktır demenin bir gülünçlüğü vardır doğrusu. (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.) Sanatı başka *ereklere* götürecek bir araç diye kullanmağa kalkan sanat adamı, sanatına değer verilmemesine katlanmalıdır, çünkü kendisi de değer vermiyordur. (Sözden söze – 1.X.1945 – U.)

eremlemek: razı olmak. ...düşüncelerine kendileri inandıkları gibi onları da inandıracaklarından küşümleri olmayacağı için kesip atma yolunu tutmaz, tartışmağı *eremlerler*. (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.)

erinç: rahat, rahatlık. ...kişi oğlunun düşünce *erincini* bozabilirler. (Söz arasında – 25.XI.1949 – U.) Başından sonuna kadar sevinç veriyor kişinin içine, bir *erinç* veriyor. (Günce 6.XI.1955 – S.H.)

ermegülük: tembellik. *Ermegülükten* geliyor bütün bunlar. (Dil – 9.IX.1956 – U.)

ertek: masal. (bk. **düzme**). Ozan vardır, gözlerini kapar, geçmişe dalar, geleceğe dalar, olmamış, olmayacak nenler kurar, düzmeler, *ertekler* anlatır. (Toplumda ozan – Temmuz 1949 – Ülkü).

eseme: mantık. (bk. **usama**). Bütün bu usa, esemeye aykırı nenlere inanan kimselere... (Söz arasında – 25.XI.1949 – U.)

eseme-öncesi düşünüş: mentalité prélogique. Buna inanmak olsa olsa şu eseme-öncesi düşünüşe yaraşır. (Söz arasında – 25.XI.1949 – U.)

esenek: ilham. (bk. **esin**). Sanat adamı yalnız esenekle iş gördüğünü, ortaya koyduğu şeyin kendi dileğinin, kendi

aklın eseri olmadığını kabul edemez. (Yeni şiir – Sözden söze “V” – Üz 16).

esin: ilham. (bk. **esenek**). Her gün oturur belki masasının başına, öyle yapması da iyidir, *esin* beklemeğe kalkmasın, çağırsın, getirsin *esini*. (Ucuz kitap – 31 .XII .1955 – Yarın Pazar) Yırın, *esinden* değil de düşüncenin araştırmalarından doğduğunu taplarsak, bir dilden başka bir dile çevrilebileceğini, daha doğrusu “geçirilebileceğini” de taplamamız gerektir. (Özgür sözler – 3 .I .1957 – U.) *Esine* inanmaktan bir türlü kurtulamadık. (Niçin – 22 .XI .1956 – U.).

esizlik: fenalık. Nedir bu düzsöz'ün suçu, *esizliği*? (Düzsöz üzerine – Nisan 1948 – Ülkü).

esrikleşmek: mest olmak. Geçmişin güzellikleri ile *esrikleşmiş...* (Yahya Kemal – 9 .XII .1949 – U.)

esriklik: mestî, serhoşluk. Yaşamak sevgisi de tüp budur, o coşkunluğu, o *esrikliği* duymak, duyurabilmektir. (Ataç'ın güncesi – 22 .IV .1956 – U.) ...beni büyüleyip de tadına doyumaz bir *esriklik* içinde yaşıyorlar ya, yeter bana. (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

eşanlamlı: müteradif. Bir söz mü söyliyeceksin? düpedüz söylemiyorsun, *eşanlamlı* tilcikleri yan yana getireceksin... (Düzsöz üzerine – Nisan 1948 – Ülkü).

etken: âmil. Benim ruhum benim için o iki etken arasındaki orantının bir anlatımı ise, bana dışarıdan bakanlar için de neden öyle olmasın? (İğreti surat “V” – Üz 92).

etki: tesir. (bk. **işlem**). Yahya Kemal'in bugünkü şiirimize vurduğu damgayı, onun asıl etkisini, onun gibi yazmağa özenmiyenlerin, onun mısraını kendilerine örnek edinmeğe kalkmıyanların yazdıklarında aramalıdır. (Yahya Kemal – 4 .IX .1944 – U.) Yahya Kemal Beyatlı Fransız ozanlarını okumuş, belki Türk ozanlarından daha çok

onları okumuş, onların etkisile yetişmiş... (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

etkilemek: tesir etmek. Dil kurmak, yeni bir dil yapmak demek, yazı dilini etkilemeğe çalışmak demektir (Okurken – 10 .II .1950 – U.)

etkinlik: faaliyet. Sanatı toplumun, zamanın yetiştirdiğine inanmıyor değilim, o ayrı mesele; ama sanat, bireyin kendi kişiliğini göstermek için girdiği etkinliktir. (Yeni şiir – Sözden söze “V” – Üz 17) ...edebiyatı, resmi, musikiyi, bütün sanatı küçümserler, böylelikle de toplumun etkinlik alanlarından birini tenkid etmiş, onu yargılamış olurlar. (Tenkid, gene tenkid – 21 .VIII .1944 – U.)

evcilleştirmek: ehlileştirmek. Ancak “Yağmurcu”nun yazarı, Mr. N. Richard yumuşatmış o işi, nite söyleyeyim? evcilleştirmiş, korkunçluğunu gidermiş, törpülemiş, ürpertmiyor kimseyi. (Yağmurcu – 10 .II .1957 – U.)

evre: safha. Bu evre de böyle geçecektir. (Dil bayramı – 26 .IX . 1956 – U.) Bizim yaptığımız, bizim çekine çekine devrik tümceler kurmamız ancak bir anıklama işidir, geçici bir evredir. (Devrik tümce – 5 .VIII .1956 – U.)

evren: ejder, ifrit. İçlerindeki evreni yenememişlerdir. (Sözden söze – 1 .III .1948 – U.)

evrim: tekâmül. Kişi oğlunun evriminden önceki günlerin... (Günce – 6 .IX .1955 – S.H.).

eylem: fiiliyat, action. Bay M. Nermi de, dil devrimini savunan yazarlarımızın çoğu gibi, kuramdan eyleme geçmekten çekiniyor. (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.)

eylemce: fiil. (bk. yapça). Onlar da birer eylemce tabanına ce eki getirilerek yapılmış birer ad değil mi? (Sözden söze – 3 .III .1950 – U.)

eylemsiz: passif. ...toplumla eylemsiz bir değinmeden edindikleri beğeni ile... (Beğeni – 23 .IX .1956 – U.)

ezgi: beste, mélodie. Bay Esatoğlu gökçe-yazınla öteki dörütleri biribirine karıştırıyor, bunun için kalkmış, bir ezgiyi örnek olarak gösteriyor. ("Memleket edebiyatı" – 17.III.1950 – U.) *Ezgiden uyuma yükselmezler.* (Günce – 18.XII.1955 – S.H.)

ezgici: bestekâr. Bedizci boyaklar, çizgilerler, *ezgici* seslerle çalıştığı gibi ozanlar, yazarlar da tılcıklarle, dille çalışırlar. ("Memleket edebiyatı" – 17.III.1950 – U.)

ezgil: mélodique. Doğru ise *ezgil* değil, uyumsuldur. (Günce – 18.XII.1955 – S.H.)

geç-göç: trafik. Bence geç-göç demek daha iyi. Hani kadın erkekten kaçtığı günlerde kaç-göç derdik, onun gibi... (Söz olsun – 30.XI.1952 – U.)

geçmiş-bilim: tarih. (bk. **uza, uzabiliğ, uzabilim, uzağı**). *Geçmişbilim* Neron'u kötü kişi diye gösterir, onun için kendine saygımız yoktur, adını küçük ücükle mi yazacağız? (Gene sağ yazı – 24.XI.1947 – U.)

genlik: refah. Birçok dilekleri yerine getirilmiştir, *genlikleri* artmaktadır. (Yazar ile işçi – 1.XII.1956 – Varlık).

gerçekçi: réaliste. Molière dünyanın en gerçekçi yazarlarından biridir, ama onun kişilerini, Alceste'i, Tartuffe'ü, Harpagon'u, Trissotin'i, Monsieur Jourdain'i hayatta bulamazsınız. (Gerçek ile doğru – Ararken "V" – Üz 61).

gerçekçilik: réalisme. *Gerçekçilik* kaygısıyla köylüleri köylü ağzıyla konuşturmağa gelince, birtakım büyük romancılar biliyoruz, onlar da gerçekçidir, örneğin Dostoyevski, romanlarında şive taklidine özenmiyorlar. (Dergilerde – 1.I.1954 – Üz 61).

gerçek-üstücü: surréaliste. *Gerçek-üstücülerin* yazdıklarını okuyorum, anlıyayım, anlamıyayım, onlarda da şiir bulunduğu oluyor. (Şiir üzerine – "Diyelim V" – Üz 74).

gerekler: icabat. Ozan tilciklerle oynarken seçtiği köğün gereklerine göre tilcikleri yanyana dizerken onların seslerine de, anlamlarına da bağlıdır. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

gereksinme: ihtiyaç. (bk. **bun**). Düşünmek, bir dokuncası olup olmayacağı kaygısını çekmeksizin doğruyu aramak, etkisi ne olursa olsun, o doğruyu söylemek, bildirmek gereksinmesini duymak demektir. (Günce – 18.IX.1955 – S.H.) Dörütle kişi oğlunun içindeki güzellik gereksinmesi arasındaki birliği unuttunuz mu... (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.)

gerelti: perde. Erken uyandım, gereltiyi araladım, ap-ak ortalık. (Günce – 6.I.1956 – S.H.) Şu “demir gerelti” denilen ülkelerde... (Birey – 21.X.1956 – U.)

giysi: elbise. Dikicinin yaptığı giysi... (Eleştirme üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü).

giz: esrar, sır. Ozan da, romancı da, yaradılışın gizlerini toplumun birtakım sorunlarını bilginler gibi açıklıyarak değil, gerçeği gözlerimiz önünde yeniden daha bir düzen içinde yaratarak her şeyi kavratırlar bize. (Günce – 25.XII.1955 – S.H.) Biliyorum, yeryüzüne Shakespeare'den büyük, ondan ince, ondan uslu, ondan anlayışlı ozan gelmemiştir, kişinin gizlerindeki giz güzelliğini yitirmeden onları aydınlatıvermesini, sezdirivermesini bilir. (Bir oyun – 15.I.1949 – U.) Kişi oğlunun içindeki oluşları aydınlatmak, gizlerini çözümlemek kolay mı? (Yazmak – 4.III.1956 – P.P.)

gizemcilik: mistiklik. (bk. **gizimcilik**). Bu kanıda olmak kişiyi bir çeşit gizemciliğe, bir toplum gizemciliğine götürmez mi? (Dergilerde – 1.VIII.1952 – T.D.)

gizil: virtuel. Benim beğendiğim, birinci derecede saydığım erdemler bende bulunanlar, hiç değilse biraz bulunanlar, gizil olarak bulunanlar değil midir? (Kurmaca görüşme – 19.II.1945 – U.)

gizimcilik: mistiklik. (bk. **gizemcilik**). ...benim anlayacağım dergilerden değil, *gizimciliği*, Hind *gizimciliğini* yaymak istiyor. Ben ise *gizimcilikten* bir türlü hoşlanmadım. (Dergilerde – 1 .II .1952 – T.D.)

göbek: nesil. (bk. **kuşak**). Turalım ki bu görüş doğrudur, bütün dörüt yapıtları çağlarıyla, kendilerini yetiştiren toplumla birlikte ölür, sonraki göbekler için bir değerleri, bir dörüt değerleri kalmaz. (Dörüdün bengilliği – Ağustos 1949 – Ülkü)

gökçe-yazın: edebiyat, belles-lettres. (bk. **yazın**). Görmük oyununu *gökçe-yazın* türlerinden saymak belki yanlıştır... (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.). Bunları ben yaşta olup da *gökçe-yazın* ile az çok uğraşmışların birkaçı sever, anlar. (İleri geri – 27 .XII .1952 – U.)

gömüş: hazine. Kendinizde o bilmediğiniz, ummadığınız düşü-
nüler, o düşünüler *gömüşünü* bulup sevinirsiniz, parlayı-
verir gözleriniz. (Yazmak – 7 .III .1957 – U.)

gönendirmek: memnun etmek. Kendimizi de *gönendirecek* güzel, olgun yapıtlar ortaya koymaktan çok okunmayı, tanınmayı istiyoruz da onun için. (Dergilerde – 1 .IX .1955 – T.D.)

gönenmek: memnun olmak. ...inanmam ki *göneneyim*, ya üzüleyim. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.) Bunun içindir ki bugünkü yazarlarımızın çoğunun gerçekçiliğe özenmelerine *gönenmiyorum*. (Düşe çağrı – 11 .I .1952 – U.)

gönmek: hidayete ermek. *Gönmüşlerin* iç sevinci, odu var onda. (Düzenli toplum – 15 .IX .1956 – Varlık).

gönüç: nimet. (bk. **günüç**). Onların dediğine bakarsanız, yalnız çalışanlar saygı görmeli, acun *gönüçlerine* yalnız onlar konmalı. (Günce – 8 .VIII .1956 – S.H.)

görcek: ufuk. (bk. **çevren**). Bunun için Yahya Kemal'in yır-
larında, örneğin Hugo'nun ya da Beaudelaire'in, Mallar-

mé'nin Fransız gökçe-yazınına, Tefvik Fikret'in Türk gökçe-yazınına getirdiklerine benzer bir yenilik aramamalıdır, alanı, görceği genişletmemiştir o, kendisinden önce var olana bir nen katmamıştır, bulduğunu işlemiş, inceltmiştir. (Yahya Kemal - 9 .XII .1954 - T.D.)

görece: nisbî. Güzellik görecedir, yerden yere, çağdan çağa olduğu gibi kişiden kişiye de değişir. (Sözden söze -12 .XI .1949 - U.) Bir şiirin iyiliği, güzelliği görecedir, kişiden kişiye değişen bir yargıdır. (Dergilerde - 1 .II .1954 - T.D.)

görev: fonction. Birtakım aydınlarımız, Bay Eyüboğlu'nun "dalavere" dediği işleri görüyorlarsa, kendilerine de, toplumdaki görevlerine de saygıları olmadığı için yapıyorlar bunu. (Prospero ile Caliban - 1 .XII .1955 - Varlık).

görevmen: memur. Bir görevmen olduğum için bir böleme yazılamazdım, emekliye ayrılınca gidip o böleme üye oldum. (Derin derin - 19 .II .1956 - P.P.)

görey: manzara. (bk. görü). Orada bastığınız taş, süründüğünüz duvar, altında bir nefes serinlediğiniz çınar, yayılıp uzanan, daralıp kapanıveren görey, orada ne varsa hepsi bir şeyi için için anar, andıklarını da sessiz bir ezgi ile sayıklar gibidir. (Dil üzerine - 11 .IX .1944 - U.)

görkemli: ihtişamlı. Türkçenin yapısı da, yasaları da düşünülerek yerine konmuş, iyemli, görkemli bir tilcik! (Okurken - 10 .II .1950 - U.)

görmük: tiyatro. Onlar, örneğin tiyatro derken bu tilciğin yunanca görmek anlamında bir kökten kurulmuş olduğunu bilmiyorlar, bilseler dahi düşünmüyorlar, biz görmük derken bunu düşünüyoruz. (Karalama - 2 .IX .1949 - U.) Bu memlekette görmük sanatını kurup yerleştirmeye özenenlerin, bir yandan da tulûatçılarımıza ilgilenmeleri, onlardan ders almaları gerektir. (Bir oyun - 26 .IV .1950 -U.) İnsan görmüğe eğlenmek için gider. (Bir oyun - 26 .IV .1950 - U.) Ben uydurdum sanmayın, Tarama Dergisinde

buldum. (Görmükte – 2.XII.1952 – U.) **durul görmüğü:** Devlet Tiyatrosu. (Görmükte – 2.XII.1952 – U.)

görmüksü: théâtral. ...görmüksü davranışlardan, bağırmalar-
dan kaçınıyor. (Rübailer – 17.II.1950 – U.) Her şairi
yapmacılıklı buluyorum, her şiir bana görmüksü geliyor.
(Günce – 28.VIII.1955 – S.H.)

görü: manzara. (bk. **görey**). ...yaşlandıkça daha başka görü-
lerin, şimdi dinlediği seslerden başka seslerin de kendi-
lerine göre bir güzelliği, bir “doğruluğu” olduğunu sezme-
sinden umudumuzu kesmiyelim. (Bir eleştirmen – 16.VIII.
1956 – Ulus). Kırlar, boş yerler, alışık olmadığım görü-
ler gözlerimi alır da düşünmekten, düşlere dalmaktan
alıyor beni. (Günce-29.1.1957-S. H.)

görücü: visuel. Remy de Gourmont’a göre “deniz” deyince
denizi görenler **görücüler**, “deniz” sözünün kâğıt üzerin-
deki biçimini görenler de duyuculardır... Bilirim, içerlerler
bu “görücü” sözüne, oğullarına kız beğenmeğe denir.
Onlar da görücüdür, visuel’ler de görücüdür. Bir sözün
birkaç anlamı olur. (Söz olsun – 15.VIII.1952 – U.)

görüncecilik: idéalisme. (bk. **görütçülük**). Yurttaşlarımız
arasında **görüncecilik** ile özdekçiliğin biribirine karşıt,
biribirile kolay kolay uzlaşamayacak iki görüş olduğunu
anlamıyanların çokluğu içimizi yakıyor. (Okurken –
7.VI.1952 – U.)

görüpsü: hayalet. Hani yüz yıllık kara kara ağaçların sardığı
koca koca köşklerde hortlaklar, **görüpsüler** dolaşır... (Söz
arasında – 29.XI.1949 – U.)

görüt: idea, idée, fikir. Gerçekler acununa nesneler katıldığı
gibi soyut kavramlar, görütler acununa da birtakım yeni
değerler katılır. (Yazmak – 4.III.1956 – P.P.) Ben, idée’ye
başka bir karşılık bulamadığım için, çevirme yoluna gittim.
Daha bir iyisi bulunursa duraksamaksızın onu kullanırım.
Görüt, bence büsbütün kötü değil: idée gözlerimizin, iç

gözlerimizin önündeymiş gibi görünür. Düşünce değildir, düş, rüya büsbütün değildir. Düşünce'yi "pensée" karşılığı kullanıyoruz, öyle olunca idée'ye bir karşılık bulmamız gerektir. (Dergilerde - 1.VII.1956 - T.D.)

görütçülük: idéalisme. (bk. **görüncecilik**). ...o da bir yandan bir **görütçülük** sayılabilir. (Yabancı dil - 10.III.1957 - U.)

görütler bütünü: idéologie. ...bir yazarın bir öğretiyeye, bir **görütler bütününe** bağlanmasını isteyenler yok mu? ben onlara bön kişiler diye bakıyorum. (Günce - 31.VII.1956 - S.H.)

görütsül: idéal. Kişi oğlu görüdü ile, usunuzda kurduğunuz **görütsül** kişi oğlu ile yetininiz, bütün güzellikleri, bütün üstünlükleri bulursunuz. (Yalnızlık - 20.I.1957 - U.)

gözemlenme: müşahade edilme. Kişiler arasında eşitlik bulunması gerektiği bir gerçeğin gözemlenmesinden değil, ayrıcalığı olan, ya doğal, ya saymaca bir ayrıcalığı olan kişinin duyduğu utançtan doğmuştur. (Mutlu azunluk - 7.VI.1956 - U.)

gözgü: ayna. Tilcik düşüncenin gözgüsüdür. (Karalama - 24.II.1950 - U.) Gözgülü tutar yüzüne, Valéry değer gözüne, pek bir kurulur özüne. (Uzlaşmak - Diyelim "V" - Üz 100).

gücem: zaruret. (bk. **kısıklık**). Ancak böyleleri duramadılar o yolda, kendi çalışmalarını da unuttular, içlerinden duymamışlardı o gücemi. (Dil bayramı - 26.IX.1956 - U.)

güceme: zorlama. Bunlar yetmez bir çocuğun kendini gücemesine... (Çocukça - 9.VIII.1956 - U.)

gücemek: zorlamak. İstesem, kendimi gücesem de elimden gelmiyor bir konuya bağlanmak. (Ataç'ın güncesi - 11.VIII.1956 - U.)

güceminde olmak: zorunda olmak. Günümüzde yazarların hepsi de geçimlerini sağlamak için çalışmak **güceminde mi?** (Söz arasında - Ağustos 1956 - Se.Hi.)

gücük: şubat. 3 *gücük* 1950 *gündemeçli* Yeni Sabah güncesinde dil üzerine bir betke gördüm, okudum. (Okurken – 10 .II .1950 – U.)

gücün: cebren, zorla. *Gücün* susturmağa kalkmak bilisizlerin işidir. (Sözden söze – 12 .XI .1949 – U.)

güdek: dâva. (bk. *aranç*, *sava*, *yarışık*). Gerçek ekinli kimse kendini başkalarından üstün görme, aşağı görme olmayacağı gibi yalnız kendi *güdeğinin* yürümesini istemek de olmaz. (Ekin üzerine – 16 .VI .1947 – U.)

güdü: saik. Büyük eleştirmecilerden bilmem kim dörüt yapıtlarının şu şu *güdülerle* yaratıldığını söylüyor (Ekin üzerine – 16 .VI .1947 – U.)

güldeste: anthologie. Bir *güldeste* yapabilmek isterdim, sevdiğim, severek benim ettiğim şiirleri, beyitleri toplayıp da bir *güldeste* yapmak isterdim. (Yavaşça – 7 .VI .1953 U.)

güldürü: comédie. Bana öyle geliyor ki Renato Mordo Shakespeare'in o *güldürüsünü* gerçekten sevmiş, inceliklerini kavramış... (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.) **ıra güldürüsü:** comédie de caractère **töre güldürüsü:** comédie de mœurs. (Bir oyun – 26 .IV .1950 – U.)

günce (1): gazete. (bk. *günlük*). O da ötekiler gibi dediklerini *günce* okuyucularının kolayca anlamasını istiyor. (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.) Fransız *günceleri* yer yüzüne Belçika *güncelerinden* daha çok yayılmıştır. (Yavaşça – 7 .IV .1953 – U.)

günce (2): journal, hâtıra defteri. Ah! çocukluk yıllarımdan beri, hiç olmasa gençlik yıllarımdan beri bir *günce* tutsaydım! (Günce – 4 .I .1953 – S.H.)

gündemeç: tarih. Bay M. Nermi'nin 17 ocak *gündemeçli* Yeni İstanbul'da çıkan "Dilimiz ve ideallerimiz" adlı betkesini okuyordum. (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.)

güneşlik: terrasse. Yazın eve misafir gelince karım, mutlaka sözü oraya getirir, meyhanenin ufacık güneşliğini göstererek... (İğreti suret "V" – Üz 34).

güngöre: pencere. Aç güngöresini şu odanın! (Söz arasında – 4.XI.1949 – U.)

günlük: gazete. (bk. **günce**). Önümde duran iki günlükten iki söz alıyorum. (Dil, gene dil – Mart 1948 – Ülkü) Günlüklerde okumuşsunuzdur... (Değmez demişler–10.V.1956 –U.)

günü: haset, kıskançlık. Onun içine, benim içime olduğu gibi bir günü çökerdi... Benim içimdeki günü belli bir kişiye karşı olsa, onu küçümserdim de kurtulurdum acılıktan... Başlıbaşına bir günü, kimseye yönelmemiş bir günü, böylesinin yarası daha da ağırdır. (Yalnızlık – 11.III.1951 – P.P.)

günüç: nimet. (bk. **gönüç**). Ancak bunları istemiyen, bunları en büyük günüçler arasında saymıyan, bunlarsız da yaşayabileceğini söyleyen kimseler de vardır. (Bir eleştirmen – 16.VIII.1956 – U.) İsteseydim ben de erebilir miydim o gönüçlere? (Günü – 16.IX.1956 – U.)

günülemek: kıskanmak. Kimi günülüyorum ben? ...Ben, ünün seçeceği kişileri günülüyorum. (Yalnızlık – 11.III.1951 – P.P.)

güvenlik yönetmeni: emniyet müdürü. Kız, güvenlik yönetmeninin yardımcısına varıyor. (Yağmurcu – 10.II.1957 – U.)

güzel-bilikçi: estetikçi. Hani bir "aydınlar ağzı" diyebileceğimiz bir dil var, Hamdi Tanpınar'ın, Bay Cahit Tanyol'un, daha birtakım eleştirmecilerimizin, güzel-bilikçilerin dili... (Bir düş – 24.XI.1953 – S.H.)

H

hepil, hepsil: genel. Sevemiyorum şu "genel" sözünü, Firenklerin "général" sözüne benzesin diye kurulduğu besbelli; sevemiyorum ya, daha bir iyisini bulamadım, *hepil*'i, *hepsil*'i bir denemeli... (Rübailer – 17.II.1950 – U.)

ılgımlanmak: merak etmek. *İlgımlanıp türlü düşünceleri öğrenmiş, birine bağlanmamış olabilir. (Kendi kendime – 6.V.1949 – U.)*

ılımlı: mutedil. *Şu ılımlı denenler seviniyor, ötekiler, aşırıları üzüyor. (Açıklama – 23.XII.1949 – U.)*

ilkı: hayvan. (bk. *yılki*). Mamutlar, pek eski çağlarda yaşamış o iri, kocaman *ilkılar* beni pek ilgilendirmez ya... (Ne okumalı – 3.V.1956 – U.)

ıra: caractère. Yalancılık güldürüye gelecek, bir güldürü konusu olacak bir *ıra* mıdır? (Görmükte – 2.XII.1950 – U.)

ırlam: şarkı. (bk. *ırlama, yırlama*). Keziban bunları söylerken ben, gençliğimden kalma bir *ırlamın* sözlerini mırıldanmağa başlamıştım. (Yollarda – 8.XII.1947 – U.)

ırlama: taganni, chant, şarkı. (bk. *ırlam, yırlam*). Yır da bir türlü *ırlama*dır, kişi oğlu *ırlamalarına* kendi duygularını, sevinçleriyle acılarını karıştırmaz olur mu? (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü) Eğlence yerlerinin gürültüleriyle karışık, oyunlarla, *ırlamalarla* karışık, oldukça bayağı, duygulu duygulu bir öykü. (Moulin Rouge – 15.V.1956 – U.)

ısız: lüzumsuz. Kamus-i Türkî'de birçok arapça, farsça sözlerin dilimize gerekli olmadığını göstermek için yanlarına birer *ısız* imi koyan, "kara dururken siyah demenin ne yeri vardır?" diye soran Şemseddin Sâmî Bey de mi Atatürk'ün buyruğu ile iş gördü? (Dil devrimi – 26.IX.1947 – Memleket).

ıştın: lâmba. Işık isteyince *ıştınları* yakıveririz... *ıştınları* yaktıktan sonra da karanlıklar içinde olduğumuzu biliriz, çevremizden kaldıramamışızdır karanlıkları; *ıştınlar* bize güven vermez. (Yollarda – 8.XII.1947 – U.)

iççağrı: vocation. Bunlar bir işi sevdikleri için değil, bir *iççağrı* duydukları için değil, salt geçimlerini sağlamak için, ya da başka bir uğurda atılmış olanlardır. (Çizgiler – 24.III.1950 – U.) Sanata özenen, kendinde gerçek bir sanat gücü, bir iççağrı duyan kişi sıkıntı çekmeği göze alır mı? (Dergilerde – 1.XII.1953 – T.D.)

içerik: muhteva. Konuda değil, içerikte değil, güzelliği, büyüğü biçimde, tilcikler arasındaki uyumda, o tilciklerin birer ses olarak bize işlemelerinde, ozanın söyleyişinde aramalıymış. (Özgür sözler – 3.I.1957 – U.)

içtenlik: samimiyet. (bk. **özden**). Montaigne'de, Monsieur Gide'de olduğu gibi, *içtenliği* sermek, ne yapıp yapıp göze çarptırmak dileği vardır. (Okurken – 10.III.1950 – U.)

igcil: sakat. *İgcilin* biriymiş, bodur, biçimsiz olduğu için sevdi-rememiş kendini kadınlara... (Moulin-Rouge – 15.V.1956 – U.)

iğreti anlam: istiare. Fransızca "culture" tilciğinin de öz anlamı "toprağı verimli kılmağa yarıyan işlere girişme" demektir, biz buna "ekme" deriz; fransızcada o tilciğin bir de *iğreti anlamı* olmuş: toprağı bellediğimiz, ektiğimiz gibi kişilerin de uslarını işliyorsunuz, bu işin sonunda kişilerin usları da gene toprak gibi bir ürün veriyor; Fransız "culture" derken o *iğreti anlamı* biliyor, düşünüyor, Fransız için o sözün ne demek olduğu bellidir. (Kızılacak sözler – 18.V.1948 – U.)

ilenç: lânet. (bk. **kargış**). "Ekmeğini emeğinle kazanacaksın" buyruğunun bir *ilenç* olduğu söylenir. (Yazar ile işçi – 15.X.1956 – Varlık)

ilenme: beddua etme. Yolda yanınıza sokulup da beş on kuruş diye yalvaran dilencinin sonra *ilenmesine* aldırır mısınız? (Ataç'ın güncesi – 15.V.1956 – U.)

ilenmek: lânetlemek. Soğursunuz tuttuğunuz işten, dergiciliğe de yazı yazmağa da *ilenirsiniz*. (Okurken – 7.VI. 1952 – U.)

ilerleme: terakki. Yüzyıllar boyunca bir *ilerleme* olduğuna inanmıyanlar da *bence* insan oğlunu sevmiyenlerdir. (Yavaşça – 27.IV.1951 – U.)

ilinç: intéressant. Yazarlarımız bu konuda çok *ilinç*, bizi de çok sevindiren sözler söylüyorlar. (Dergilerde – 1.V. 1955 – T.D.)

ilinti: münasebet. Ancak bu, anlamı daraltmıştır, anlamın gerçeğe ilgisini, *ilintilerini* kesmiştir. (Yaratıcı ozan – Ekim 1958 – Ülkü).

ilinti adları: nisbî zamirler. (Ör. bk. *adsı*).

ilke: esas, principe. Bakıyorum, kimi yaşlı, kimi genç birçok kimseler, kullandığım *tilciklerin* hepsini beğenmeseler bile, *ilkede* benimle birlik olduklarını bildiriyor... (Dil bayramı – 27.IX.1948 – U.) Yazınızın bir yerinde saydığınız beş *ilkeyi* ele aldım... (İkinci beti – 11.VIII.1948 – U.)

ilkgüz: eylül. Önümde Sadri Maksudi'nin bir yazısı var, 23 *ilkgüz* gündemeçli Cumhuriyet'te çıktı... (Dil bayramı – 27.IX.1948 – U.)

ilk-yaz: ilkbahar. Yaz gelse bir, *ilk-yaz* gelse... (Günce – 6.I.1956 – Ş.H.)

im: işaret. Birtakım *imleri*, neye yaradığını, niçin türetildiğini düşünmeden kullanıyorlar. (Gene o aranç – 20.IX.1956–U.)

imlemek: işaret etmek. Bulduğumu sanmıyorum ya, bir noktayı *imliyeceğim*. (Dergilerde – 1.III.1955 – T.D.)

inanılrlık: crédibilité. Bir romanda, hele davalı bir romanda, *inanılrlık* bulunması gerektir. (Dergilerde – 1.I.1954 – T.D.)

irselik: şart. (bk. koşul). Bana öyle geliyor ki “unutmak” da *ekin'in* geçilemeyecek bir *irseliğidir*. (Ekin üzerine – 16.IV. 1947 – U.)

- irteleyin: sabahleyin.** Şimdi *irteleyin* evlerimize doluveren gölgesiz, pırıl pırıl ışık bizi dışarıya çağırıyor, türlü oyunlarla diller dökerek kandırmağa çalışıyor. (Yollarda – 8.XII.1947 – U.)
- istek: taleb.** (bk. *sunum*). Değil mi ki *istek* var, *sunum* da olacak. (Genel eğitim – 19.VII.1956 – U.)
- isteklendirmek: teşvik etmek.** (bk. *kızındırmak, yürek-lendirmek*). ...dörüdü koruma, dörütmenleri *isteklendirme* ödevimi yerine getirmiş olurum... (Eleştirme üzerine – Temmuz 1948 – Ülkü).
- istem: irade.** Tanrı'nın kendi benzeyişinde yarattığı kişi oğlunun da bütün işlerinde *istemli*, özgür bir varlık olarak yaptığı, usunu kullanarak yaptığı bütün işlerinde, başlan-gıçta *eleştirme* vardır. (Eleştirme üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü).
- işlem: tesir.** (bk. *etki*). ...kamu üzerinde zamanın değil ancak bir âdem oğlunun *işlemi* olabileceğini ileri sürüyor. (Söz arasında – 30.X.1944 – U.)
- ivecenlik: acelecilik.** Gene gençliğinden olacak, bir *ivecenliği* var. ("Memleket edebiyatı" – 10.II.1950 – U.)
- iyemli: lâtif.** "Ve"ye ne buyrulur? Türkçenin yapısı da, yasaları da düşünülerek yerli yerine konmuş *iyemli*, gör-kemli bir tilcik! (Okurken – 10.II.1950 – U.)
- iyemsiz: çirkin.** (bk. *yımızık*). Onları kullandık mı, buruş-rutuyorlar yüzlerini, onlar da *iyemsizmiş*... (Fossile – 14.IV.1957 – U.)
- iyemsizlik: çirkinlik.** Yeni bir yol bulmuş olan dörütmen, kendinden öncekilerin yaptıklarında birtakım yanlışlar, *iyemsizlikler* görür, en çok onlar çarpar gözüne. (Günce – (Günce – 5.II.1957 – S.H.)
- iyik: heves.** Batı uygarlığına ilgilenirken, ona değinirken süslü konuşup süslü yazmak *iyiğini* de bırakmamışız. (Söz ara-sında – 2.XII.1956 – U.)

iyimser bacı: soroptimiste. Önce yadırgadım bunu, biraz düşünmekle anladım: “*iyimser bacılar*” demek olacak dedim. (Bir dernek – 2.XII.1956 – U.)

iyir: ilâç. Hani bir yerli *iyir* yapıyorlar, sonra ona Avrupa'nın tanınmış bir *iyirinin*ine benzer bir ad takmağa kalkıyorlar, bunu yapmakla bütün ulusu utandırıyorlar. (Düşsül görüşme – 10.VI.1947 – U.)

izlenim: intiba. Yeni ozanlarımız bir olayı anlatan uzun yırlardan çok bir *izlenimi* belirtmeğe çalışan kısa yırlar yazıyorlar. (Rübailer – 17.II.1950 – U.)

izlenimci: impressionniste. ...eserlerin bende bıraktıkları izlenimleri belirtmek isterim. Bu yolda yazan tenkitçilere yanılmıyorsam *izlenimci* derler. (Bir mektup – 6.XI.1944 – U.)

K

kaçan: ne zaman. (bk. *öy, öylek*). *Kaçan* olacak bu? (Devrik tümce – 5.VIII.1956 – U.)

kakavan: papağan. Ancak şu, bu uluslar bu tilcikleri kullanıyor diye birtakım yabancı tilcikleri dilimize almamızı doğru bulmuyorum. *Kakavan* yoludur bu, bizi gerçekten batıya götürmez. (Dergilerde – 1.XI.1954 – T.D.) Bir ulusun öz-sevisini yabancı tilcikler incitmez, onları ağızdan kapıp bilmeden kullanmak incitir, *kakavan* olmak incitir. (Gene o aranç – 20.IX.1956 – U.)

kalanak: superstition. Onlar da birer *kalanaktır*. (Ataç'ın güncesi – 2.XII.1946 – U.)

kalık: hava. Bilge-severin anlattığı kuşu bilirsiniz: kanatları üzerinde bir yük oluyor diye *kalıktan* yakınırmış. (Sözden söze – 3.III.1950 – U.) Bu betikte bir konuşma *kalığı* duyuluyor. (Bir betik – 31.V.1956 – U.)

kalıpçılık: formalisme. (bk. **biçimcilik**). Onların *kalıpçılık* dedikleri sadece sanat kaygısı, prüzsüzlük kaygısı, güzel söylemek kaygısı. (Günce – 1 .III .1953 – S.H.)

kalıt: miras. Arapça, farsça tilcikleri dile yerleşmiştir diye kullanan bir toplum Mozart'ı dinlemez “nihavent” peşrevini özler, kadınlarının yüzleri örtülü çıkmasını ister, bir erkeğin dört karı almasını doğru bulmağa kalkar, *kalıtın* çocuklar arasında eşitçe bölünmesini değil, oğlana iki kıza bir verilmesini yasalarına koymağa kalkar. (Dergiler arasında – 12 .II .1956 – P.P.)

kamu: halk. (bk. **budun, tüz, yili**). Yoksa *kamu* kimi beğenip kimi beğenmiyeceğini bilmez. (Eleştirme üzerine – Temmuz 1948 – Ülkü).

kani: kanaat. Kesin bir *kaniya* varamadıktan başka çabuk çabuk varamıyacağımı, düşündükçe karşıma daha birçok sorular, sorunlar çıkacağını anlıyorum. (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

kanıktırmak: tatmin etmek. Beni *kanıktırmadı* onlar. (İkinci beti – 11 .VIII .1948 – U.)

kapsamak: ihtiva etmek. Düşünselerdi, kendilerine okulların, betiklerin öğrettikleri tilciklerin anlamını içlerine açıkça sindirebilselerdi türkçe konuşurken, türkçe yazarken patrimuan, turnür, direkt diyemezlerdi, bu tilciklerin bizim dilimizde karşılığı ne olabileceğini, onların *kapsadığı* kavramların türkçede nite anlatılabileceğini araştırırlardı. (Karalama – 2 .IX .1949 – U.)

kara ağınlı: kötü niyetli. (bk. **ak ağınlı**). ...karşınızdakinin anlayışsızlığına, bönlüğüne sinirlenir, ya *kara ağınlı* olduğunu sezer, bağırsınız... (Karalama – 22 .XII .1947 – U.)

karabasan: kâbus. En korkunç *karabasan* yalandır. (Kâbustan silkiniş – 30 .XII .1950 – U.)

- karavaş: cariyе.** Beni sevmez de bakarsınız, başka birini kulu, *karavaşı* olurcasına, taparcasına sever... (Kadın – 29.VIII.1956 – U.)
- kargaşa: anarchie, keşmekeş.** *Kargaşadan* niçin bu kadar ürküyorsunuz? (Gene dil – 26.II.1951 – U.) *Kargaşayı* gücün durduramazsınız. (Karalama – 23.II.1953 – U.)
- kargış: lânet.** (bk. *ilenç*). Âdem ile Havva'nın uğradıkları *kargış*... (Söz olsun – 27.X.1953 – U.)
- karmaşa: complexe.** ...o, bende bir *karmaşa* bulunduğunu söylüyor. (İğreti surat “V” – Üz 25) Uçmak *karmaşası*, “le complexe du paradis” diyebiliriz bu derde... (Söz olsun – 27.X.1953 – U.)
- karşın: muhalif.** Hani bizde birtakım kişiler var: kim başa geçerse geçsin, bugün tuttukları kimse yarın başa geçsin, ona *karşın* oluveriyorlar. (Ak mı kara mı – 1.I.1956 – P.P.)
- karşı-sav: antithèse.** (bk. *sav*). “Sanatın davası olmalıdır” sözü ile “sanatın kendinden başka davası olmamalıdır” sözü, birbirine karşı, birbirini çürütmek isteyen iki savdır, sav ile *karşı-sav*, *thèse* ile *antithèse*. (Hep o dava – 1.IV.1953 – Varlık).
- karşıt: zıt.** Birbirine büsbütün *karşıt* iki savın ikisinde de biraz doğruluk, biraz yanlışlık yok mudur? (Okurken – 10.III.1950 – U.) Doğrusu hemen anlıyamıyoruz Bay Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiirini, alıştığımız öğelerin kendilerini de, *karşıtlarını* da bulamadığımız için anlıyamıyoruz. (Bir şair – 25.V.1951 – U.)
- kasnak: çenber.** ...düz-eyitçiler ise o *kasnağı* kıramadılar. (Türkçesi – 8.VII.1949 – U.)
- kat: sınıf.** (bk. *satıç*). Yazarı bir işçi saymak yanlıştır bence, *katlar* çekişmesinde işçilerin yenmesine çalışmak da asıları gereği değildir. (Yazar ile işçi – 1.XII.1956 – Varlık).
- katımca: adjectif, sıfat.** (bk. *katkı, san*). Millet sözünden türkçenin hangi kuralına göre millî *katımcasını* yapıyorsunuz? (Dil üzerine bir beti – 7.VIII.1948 – U.)

katkı (1): ilâve. ...ancak bütün buluşları, kendilerine vergi deyişleri eski yırımızın özünü değiştirmez, ona gene kendi soyundan bir katkıdır. (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

katkı (2): sıfat. (bk. **katımca, san**). Bir yığın katkı kullanıyor, şişiriyor sözü. (Günce – 5 .IV .1953 – S.H.)

kavram: mefhum. Kavram, tilcik değil, bir tilciğin bize bildirdiğı nesne, ya da görüttür. (Dergilerde – 1 .V .1956 – T.D.)

kavsaklamak: farkına varmak. (bk. **kavsamak**). Günün birinde, belki kendileri de kavsaklamadan... (Bir oyun – 27 .I .1949 – U.)

kavsamak: farketmek. (bk. **kavsaklamak, sezinlemek**). Tuttuğumuz iş ne denli güç olursa olsun giderek ustası kesileceğimizi sanır da: “Günü gelir, bir sıkıntı çekmek-sizin, çalıştığımızı kavsamaksızın, oynar gibi, soluk alır verir gibi yaparız!” diye düşünürüz. (Çizgiler – 24 .III .1950 – U.)

kayra: lûtufl. Emeginizi esirgemeyip yazmak kayrasında bulduğunuz o inceliklerle, güzelliklerle dolu mektubunuzu... (Suut Kemal Yetkin’e mektup – 25 .XI .1946 – U.)

kaytaklık: irtica. Kimi de öfkeleniyor: Gerileme var! kaytaklık var! diye yakınıyor. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.)

kazamak: hendek. (Fossile – 14 .IV .1957 – U.)

keleci: kelime. (bk. **tilcik**). Kişi oğlu, çoğu, kelecilerle düşünür, köklerini öğrenmediğı, gerçekten içine sindirmediğı kelecilerle düşünürse yanlış düşünür, düşüncesini karşısında-kilere de, kendine de iyice, şöyle toplu olarak anlatamaz. (Dil devrimi – 26 .IX .1947 – M.)

kep: kalıp. (bk. **kip**). Yüzyıllardır yayılmış kepler vardır, sözünüzü onlara dökeceksiniz ki çoğunluk yır diye inlesin. (Sözden söze – Eylül 1956 – Se.Hi.)

kesenkes: mutlaka, katiyen. (bk. **üskes**). Birtakım kimseler, doğruya varmak için yalandan, yanlıştan geçmenin kesenkes

gerekli olduğunu mu sanıyorlar, nedir? (Çizgiler – 29 .XII . 1947 – U.)

kesim: seviye. Genel eğitim yaşama kesimini yükseltti. (Genel eğitim – 12 .VII .1956 – U.)

kesinleme: affirmation. Doğruyu, katıksız doğruyu bulmağa özeniyor. Bunun için de kesinlemelerden kaçınmıyor. (Dergilerde – 1 .IX .1952 – T.D.)

kez: defa, kere. Çok konuştum kendisiyle; kaç kez de yazdım. (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.) Bir kez daha dil işini düşündüm. (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

kılı: ef'âl. (bk. kılısı ile deyisi). ...kendilerini aşan bütün düşüncelere, bütün kılılara zararlı diye bakabilirler. (Kendi kendime – 6 .V .1949 – U.)

kılısı ile deyisi: ef'âli ile akvali. Onun kılısı ile deyisi birbirini tutmuyor. (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.)

kınanmak: ayıplanmak. Onu baştan aşağı okumak için kişinin kınanmaktan pek korkması gerek. (Sözden söze – 1 .III . 1949 – U.)

kınılamak: cezalandırmak. (bk. kıynanma). Adlarını mı yargılayacak, anılarını mı kınılıyacağız? (Günce – 12 .II . 1957 – SH.)

kıpy: an. Ne deseniz bir kıpyda buluyorlar yanıldını. (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.) Yazılarının beğenilmemiş olabileceğini, değersiz olabileceğini bir kıpyda bile uslarına getiriyorlar. (Dergilerde – 1 .VII .1956 – T.D.)

kısı: hapis. Bu uğurda türlü sıkıntılar çekmeği, kısıya atılmayı göze almıştır. (Çoğunluk – 5 .VII .1956 – U.)

kısı-evi: hapishane. Toplum içinde, bir kısı-evine kapatılmış gibiymişiz. (Günce – 20 .VI .1956 – S.H.)

kısıklık: zaruret. (bk. gücem). Bu kısıklığı uza biliğin hangi öğrencesinden çıkardıklarını göstermeksizin bizim de bilim-sözlerimizi türkçe köklerden yapmamıza engel oluyorlar. (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.)

kıyın: ceza. İngiliz kamutayı ölüm *kıyını* kaldırmış, çok sevindim; kişi oğlu bir adım daha ilerlemiş, bir baş daha yükselmiş demektir... Ne anlaşılmaz, ne yüz kızartıcı bir iştir bu ölüm *kıyını*! (Günce – 4 .III .1956 – S.H.)

kıynanma: cezalandırılma. Kişi oğlu, ilerledikçe, kendisinde bir “hak kaygısı” da belirir, haksızın kazanmasına üzülür, haklı bir kimseye *kıyılmasına*, suçsuzun *kıynanmasına* katlanamaz. (Derin derin – 19 .II .1956 – P.P.)

kızındırmak: teşvik etmek. (bk. *isteklendirmek, yüreklendirmek*). Nice öğretmenler biliyoruz, daha orta-okulu bitirmemiş çocukları yırlar, öyküler yazmağa *kızındırıyor*, sonra da onların yazdıklarını ötekine berikine gösterip alkışlatmak istiyor. (Niçin – 22 .XI .1956 – U.)

kinema: sinema. Othello’yu, Orson Welles’in Othello’sunu sevmek için başka türlü bakacaksınız: iyi bileceksiniz Shakespeare’in Othello’sunu, *kinemaya* gitmeden bir daha okuyacaksınız. (Günce – 5 .IV .1953 – S.H.)

kip: kalıp. (bk. *kep*). Yazı dilimize gelince, o birtakım *kiplere* saplanmış yapma bir dildir. (Söz arasında – 4 .XI .1949 – U.)

kirez ayı: haziran. Bu ne biçim *kirez ayı* böyle? ...Kirez ayı... Bu güzelim ad dururken “haziran” demenin yeri var mı? (Düşsül görüşme – 10 .VI .1947 – U.)

kirtkinmek: itiraf etmek. (bk. *bilinmek*). ...demek ki önceden bir eleştirme eylemine girişmiş olduğunu *kirtkinmiş* olmuyor mu? (Eleştirme üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü).

kişilik: şahsiyet. Aydınlarımızda törel *kişilik* gelişmiyor da onun için. (Aydınlarımız – 5 .IV .1954 – U.)

koçak: kahraman. (bk. *batır*). Racine’in Yunan hakanlarını, *koçaklarını* anlatan tutkucuları... (“Memleket edebiyatı” – 17 .III .1950 – U.)

koçaklama: destan. İşte Homeros’un *koçaklamaları* bugün de okunuyor, beğeniliyor. (Sözden söze – 12 .XI .1949 – U.)

kol: fakülte. (bk. **ocak**). Bilim-yurdunun Tüze Kolu öğrencileri Sağınlık Kolu öğrencileri ile tartışmada kazanmışlar. (Günce – 26-XII.1956 – S.H.)

komuğ: musiki. (Ör. bk. **bediz**).

konuşu: conférence. Benim ne istediğimi, ne düşündüğümü yazılarımda söyledim, *konuşularımda* söyledim, anlatamadım bir türlü. (Açıklama – 23.XII.1949 – U.)

konuşu yapmak: conférence vermek. Konuşu yapan bir bilgin, yazı dilini mi kullanır, konuşma dilini mi? öğseyin yazı dilini. (Okurken – 10.II.1950 – U.)

konuşuk: mukavele. Zaten yolda duracak, müşterilerden birine uğriyacaktım: bir ilân *konuşuğunu* görüşmek üzere saat üçte bekliyordu beni. (İğreti surat “V” – Üz 11).

konut (1): mesken. ...kendine bir *konut* yaptırdı mı gözüne sevimli gözükmesini diler. (Eleştirme üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü).

konut (2): postulat. Yırın bir dilden bir dile çevrilemeyeceği, saptamayı gerektirmiyen apaçık bir doğru, bir belit değil, ancak bir *konuttur*. (Özgür sözler – 3.I.1957 – U.) Neyse! öykünün gerçekçi olması gerektiği önyargısını, *konudunu* da taplıyalım. (Yoksulluk – 1.II.1957 – Varlık).

kopuzsul: lyrique. Kopuzsul yırlar ise öyle sağlam çıkamıyor bu çeviri işinden. (Yara – 28.IV.1957 – U.)

kopuzsulluk: lyrisme. Bizim yırımızın yüzyıllar boyunca daracık söz alanında kalıp coşamaması, gerçek *kopuzsulluğa* dökülememesi hep bu yüzden değil midir? (Rübailer – 17.II.1950 – U.)

koşuk (bk. **özgür koşuk**).

koşul: şart. (bk. **irselik**). Güzeldir Olympos tanrıları ya, inanmamak *koşuluyla*. (Esin – 14.III.1947 – U.)

koyuk: temel. (bk. **özek**). Latince ile yunancayı, bugünkü uygarlığın *koyuğunu* atmış olan bilginlerin, düşünürlerin,

yazarların dili olan o ölmüş dilleri öğrenmek kişiye, uzay içinde de, öy içinde de yalnız olmadığını, dünden gelip yarına giden uzun, ulu bir kösteğin bir boğumu olduğunu kavratır. (Eski ararış – 13 .IX .1956 – U.)

köğ: **vezin.** Bir yırın yeni sayılması için köğsüz, uyaksız olmasının yeteceğini sandılar. (Karalama – 18 .XI .1949 – U.) Eski yırlarımızın köğünü, aruzu sevmem diyebilir misiniz? (Rübailer – 17 .II .1950 – U.). Divan ozanlarımızın aruzla söylediklerini onlar hece köğü ile söylüyor. (Günce – 26.- II.1957-S.H.)

köğlü: **manzum.** Biliyorum, “Les Essais”nin Albert Thibaudet baskısında bütün o anıtlar köğlü olarak çevrilmiştir. (Gösteriş – 11 .IV .1957 – U.)

köğük: **mısra.** İçlerinde öylelerini tanırım, yanlarında bir yır okudunuz, bir köğüğü andınız mı, çıldırmış sanıp size korka korka bakarlar. (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.)

kök (1): asıl. (bk. **töz, tüp**). Türkçesi anlaşılmıyordu, boyuna kökünde ne türlü söylenmiştir diye düşünüp ona göre anlamağa çalışmak zorunda kalıyordum. (Çeviri üzerine – Ocak 1948 – Ülkü).

kök (2): ırk. Germanlarla Yunanlar, Latinler arasında bir kök birliği vardır, ancak Germanlar o kökün ayrı bir koludur. (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

kök sözlüğü: **dictionnaire étymologique.** Bizde çabucak bir kök sözlüğü yapılsın demek mi istiyorum? (Kök sözlüğü – 27 .V .1956 – U.)

köksül: **original.** (bk. **özgün**). ...böylece yeniden köksül yapıtlar verir. (Düzsöz üzerine – Nisan 1948 – Ülkü).

köpeksilik: **cynisme.** Bir utanmazlık, bir köpeksilik sezilir onlarda. (Yazar ile işçi – 15 .XI .1956 – Varlık).

kurağ: **müessese.** Atatürk devriminin yarattığı birçok kurağların en azgın saldırılara uğraması nedendir? (Dergiler arasında – 12 .II .1956 – P.P.) Yunanca ile lâtince Türk

orta-öğretim kurağlarında öğretilmediğine göre bizim bugün yunanca ile latince den asılanmağa kalkmamız doğru olmaz. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.)

kuram: nazariye. Bir sav arkasından bakmayın dörüt yapısına, savların, kuramların aranızda girmesine bırakmayın. (Sözden söze – 12 .XI .1949 – U.) Çağımızın sanat erleri herkesin birlikte anlayacakları bir sanat kurmağı düşünüyorlar, düşünüyorlar ama hepsi de kuramlar alanında kalarak düşünüyor. (Yeni şiir – Sözden söze “V” – Üz 10).

kuramcı: nazariyeci. Kuramcılar çekiye dursun, sanat adamı onlara aldirmaksızın gönlünün dilediği gibi çalışıyor... (Söz arasında – 23 .III .1953 – U.)

kuramsal: nazarî. Yaşamak sevgisine de inandıramıyor bizi, kuramsal kalıyor. (Ataç'ın güncesi – 22 .IV .1956 – U.)

kurgu gücü: imagination, hayal kuvveti. (bk. kurma gücü, uy-gücü). Ancak bunun için kişide türetme gücü, kurgu gücü bulunması gerektir. (Roman – 19 .VIII .1956 – U.)

kurgul: hayalî. Yalnız kendi içinden değil, onların, o anlattığı uydurma, kurgul kişilerin içinden görünür. (Roman – 19 .VIII .1956 – U.)

kurgulamak: hayal etmek. Niçin düşlerini anlatmasın, kendi kurguladığı bir acunu söylemesin? (Gerçekçilik – 7 .X .1956 – U.)

kurma gücü: hayal kuvveti, imagination. (bk. kurgu gücü, uy-gücü). Bana öyle geliyor ki genç yazarlarımızın çoğunda kurma gücü yok da onun için birtakım olaylar, gerçeğe benzer olaylar uydurmayıp öykü diye izlenimlerini, birtakım düşüncelerini anlatmakla yetiniyorlar. (Öykü – 9 .XII .1956 – U.)

kurul: heyet. Kendi kendine düzelmesine bırakmak istemeyince ya bir kişinin, ya bir kurulun, hepimizin uyacağımız kurallar koymağa yetkili olabileceğini taplamak gerekir. (Sağ yazı –

19 .XI .1947– U.) Geniş görüşlü kişilerden bir *kurul* yapılır, basılacak kitapları onlar seçer. (Okurken – 7 .VI .1952 – U.)

kurunç: hayal. *Kurunç* gücü olmayan bir kişinin işi... (Günce – 6 .XI .1955 – S.H.)

kuşak: nesil. (bk. **göbek**). Kendi kendini kandırabildiği için gelecek *kuşakları* da kandırabileceğini sanır. (Uğraşmak – Diyelim “V” – Üz 100) Sanatın hiçbir sorusu bir yol çözüm-lenip kapanmaz, *kuşaktan kuşağa* gene açılır. (Dergilerde – 1 .I .1954 – T.D.)

küçüklenme: tevazu. Bunda bir alçak gönüllülük, bir *küçüklenme* mi görüyorsunuz? (Esin – 14 .III .1957 – U.)

küşüm: şüphe. (bk. **sizin**). Ötekiler de bildiklerini ,düşündüklerini söylemelidir, okullarımıza latince ile yunancanın girmesi için onlar da çalışmalıdır, onlar da o iki arkadaşlarıyla birleşip doğruluğunda *küşüm* olmıyan bir yarışığın kazanması için savaşmalıdır. (Batıya doğru – 28 .X .1949 – U.)

küşümcülük: reybilik. Bağnazlık yok onda, *küşümcülüğün* bağnazlığı bile yok. (Okurken – 10 .III .1950 – U.)

küşümlenmek: şüphelenmek. O adam bizim bugün yazdığımız dilin Avrupa medeniyetinden, ekininden öğrendiklerimizi bildirmeğe yeterli olmadığını nasıl kavramıyor diye üzülüyorum, ne yalan söyleyeyim, tasalanmağa, geleceğimizden *küşümlenmeğe* başlıyorum. (Bir demeç – 14 .VII .1951 – U.)

M

mercek: adese. Ressam fırçasına, şair kalemine nasıl buyurursa fotoğrafçı da *merceğe* öylece buyurur. (Karalama defteri “Y” – Üz 56).

meydancı: metteur en scène. (bk. **alancı**). Bayan Cimcoz beğenmiş o derneğin çalışmalarını, *meydancı* Bay Haldun Dormen'i de arkadaşlarını da övüyor. (Dergilerde – 1 .X .1954 – T.D.)

muştı: müjde. (bk. **sevince, süyüncü**). Biz de onunla birlikte o toplantıları bir uyanış *muştusu* diye karşılıyoruz. (Dergilerde – 1.VIII.1954 – T.D.)

mutlu azlık: happy few. (bk. **mutlu azınlık**). Stendhal yazdıklarını *mutlu azlığa* sunar. (Karalama – 22.IX.1947 – U.)

mutlu azınlık: happy few. (bk. **mutlu azlık**). Kim uydurdu bu sözü, kim attı ortaya? Bundan on dört on beş yıl önceki bir yazımda ben Stendhal'ın Kızıl ile Kara'sını "*mutlu azınlığa*" sunduğunu söylemiştim, ondan mı kaldı, daha önce bir söyliyen oldu mu bilmiyorum. (Mutlu azınlık – 7.VI.1956 – U.)

mutlu son: happy end. *Mutlu son* olursa bunca olur! (Yağmurcu – 10.II.1957 – U.)

mutluluk: saadet. *Mutluluk* denilen hal belki de bu üzüntüyü duymamak, yaptıklarımızdan, tuttuğumuz yoldan memnun olmaktır. (Günce – 6.IX.1953 – S.H.)

N

nen: şey. Oyuncuların söylediklerini dinliyorsunuz, çoğu bir *nen* anlamıyorsunuz. (Bir oyun – 15.I.1949 – U.) O savda beni sinirlendiren bir *nen* daha var... (Söz arasında – 4.XI.1949 – U.) Kişi oğlunun usu geliştikçe yer yüzünde gördüğü *nenler* de artıyor, hepsini anlamak, bilmek istiyor. (Söz arasında – 25.XI.1949 – U.)

nesnel: afakî, objectif. Yukarıdan konuşup buyuranlar, karşılarındakini ne türlü olursa olun susturmak isteyenler, işlerine gelenin düşünceye, *nesnel* düşünceye uyup uymadığını araştırmaktan çekinen kimselerdir. (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.)

nesnellik: afakilik, objectivité. Romancıda bir *nesnellik* dileği vardı... (Roman üzerine – 22.VII.1946 – U.) Daha *nesnellik* girmemiş bizim edebiyatımıza, düşüncemize. (Günce –

31.V.1953 – S.H.) Sanatta ne yaparsanız yapın, tam bir nesnelliğe varamazsınız. (Günce – 19.VIII.1953 – S.H.)

netek: nasıl. (bk. nite). Eskiden arapçadan, farsçadan aldığımız sözlerin o dillerde netek yazılıyorsa bizim de öyle yazmamız gerektiğini söylerlerdi. (Sağ yazı – 19.XI.1947 – U.) Netek olacak o iş, sizin usunuz eriyor mu? (Kızılacak sözler – 18.V.1948 – U.)

nite: nasıl. (bk. netek). Bugünkü açıklığına, bugünkü olgunluğuna nite erişmiş? (Batıya doğru – 28.X.1949 – U.) Uydurma dil istemiyorsun da o terim'i nite kullanıyorsun? (İkinci beti – 6.I.1950 – U.)

nitelik: kemiyet, vasıf. Boyasının, muşambasının niteliğine aldır mıyan ressam, iyi bir ressam olabilir mi? (Sözün gelişi – 24.IX.1944 – U.) İstanbul aydınının en göze çarpan niteliği tembelliktir. (Öz türkçe – 3.IX.1953 – U.)

O

ocak: fakülte. (bk. kol). İstanbul Bilim Yurdu Yazın Ocağı — İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (Dergilerde – 1.XI.1952 – T.D.)

od: ateş. Yaşlıyım, yıllardır kocamış bir kişiyim, odu eksilmiş, kalmamış yinimi güneşin oduyla, giysilerin oduyla ısıtmak isterim. (Günce – 6.I.1956 – S.H.)

okşas: resim. (bk. bediz). Kemalettin Kamu'nun bir okşası... Okşaşın altını okuyunca vurulmuşa döndüm. (Bir gönüldeş arkasından – 8.III.1948 – U.)

olanak: imkân. Kipleri kırmağı, konuşma dilimizin bütün olanaklarından asılanmağı göze alamıyoruz. (Söz arasında – 4.XI.1949 – U.) Oysaki ne olanaklar vardı içimizde! (Düşe çağrı – 11.I.1952 – U.)

olası: muhtemel. ...gösterdiği kaynağı daha olası buluyor. (Mutlu azınlık – 7.VI.1956 – U.)

olay: hadise. Bizim divan yırlarımız da öyledir: sevi olayını, duyguları sözlerle, tilciklerle bildirmez, o sözlerin, o til-

ciklerin bir araya gelivermesiyle doğan sesle anlatırlar onları. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

olumlu: müsbet. Bu toplumu Yunan Latin yazarlarının yapıtlarındaki düşünlerle yoğurmadıkça, bireyleri o düşünlerle, görüşle yetiştirmedikçe bizde *olumlu* dil devrimi başlayamaz. (Ek – 6 .I .1950 – U.)

olumsuz: menfi. Bugün bizde bir dil sorunu var, ancak *olumsuz* bir dil sorunu var. (Ek – 6 .I .1950 – U.)

oluşmak: teşekkül etmek. Onda okuduğunu anlamak gücü *oluşmamış*, gelişmemiştir. (Dağınık sözler – 30 .III .1951 – U.)

onaylanmak: tasvib edilmek. O kurullar da yargıçlarının çoğunlukça *onaylanmasını* isterler... (Günce – 8 .I .1957 – S.H.)

oram: sokak. Kırları arıyanlardan değilim ben, kentleri, tıklım tıklım dolu *oramları* severim. (Günce – 29 .I .1957 – S.H.)

orantı: nisbet. Benim ruhum benim için o iki etken arasındaki *orantının* bir anlatımı ise, bana dışarıdan bakanlar için de neden öyle olmasın? (İğreti surat “V” – Üz 92).

orta: muhit. Ne görürse güzel buluyor, gönül alacak tatlı söyler söylemeğe çalışıyor, akşamı da “yabancı” yerden kendi *ortasına* koşarak dönüyor. (Sözden söze – 20 .X .1947 – U.)

ortaklaşmacı: communiste. Bakın uygarlık acununa, toplumcularla *ortaklaşmacıları* bir yana bırakırsanız, toplantılarında söze “arkadaşlar” diye değil, “Bayanlar, Baylar” diye başlıyorlar. (Sayın – 20 .V .1956 – U.)

orun: makam. Bütün toplumun saygıyla baktığı, yetkilerini bütün toplumun tapladığı *orunlar* vardır öyle çağlarda. (Düzenli toplum – 15 Eylül 1956 – Varlık).

oyukçu: heykeltraş. Büyük bir oyukçu, yanılmıyorsam Rodin...
(Esin - 14 .III .1957 - U.)

ozan: şair. (bk. **bağış**). Divan ozanlarımız farsçayı, Edebiyat-ı Cedideciler firansızcaı bilmeselerdi bizim gökçe-yazını-mızı değiştiremezler, yenileştiremezlerdi. (Karalama - 18 .XI .1949 - U.)

ozansızlık: şairanelik. Ruh tilciğine yüklenmiş bütün o bayağılıklara, o ozansılıklara alışmışlar, bağlanmışlar onlara, onun için değiştirmek işlerine gelmez. (Prospero ile Caliban - 1 .X .1955 - Varlık).

Ö

öden: mükâfat. (bk. **ödül**). Onlar da okudukları için bir karşılık, öden beklemedikleri gibi... (Okumak - 28 .II .1957 - U.)

ödev: vazife. ...ozanın işi, bir toplumda ozanın ödevi bu değil midir? (Yaratıcı ozan - Ekim 1948 - Ülkü).

ödül: mükâfat. (bk. **öden**). Orhan Burian devletin ödülleri vermesini daha uygun buluyor. (Okurken - 7 .VI .1952 - U.)
Monsieur Gide ömrünün sonunda Nobel ödülünü kabul etti de ününe, büyüklüğüne ne kattı sanki? (Günce - 1 .III .1953 - S.H.)

ögelik: deha. (bk. **ökelik**). Bugünün yazarları, kendinde ögelik olduğuna inansın, inanmasın, bakan olmağa kalkmıyor, ama büyük sorunlar üzerinde kendi düşündüklerini de söylemek istiyor. (Suut Kemal Yetkin'e mektup - 3 .XII . 1946 - U.)

öge: unsur. "odanın kapısı" bileşiminde iki öğeden birinin ötekinden önemli olduğu doğru mu? (Söz arasında - 4 .XI . 1949 - U.)

öğrence (1): ders. Bu kısıklığı uza biliğin hangi öğrencesinden çıkardıklarını göstermek sizin bizim de bilim-sözlerimizi türkçe köklerden yapmamıza engel oluyorlar. (Düşsül görüşü - 20 .I .1950 - U.) Biz çocuklarımıza, okulların

gökçe-yazın öğrencelerinde, okuyamıyacakları yazarlar üzerine birtakım beylik yargılar bellettikçe, Batı yazarlarını da incelemelerden, eleştirmelerden kolayca öğrenmiş düzme aydınlardan kurtulamıyacağız (Kolayca – 1.VII.1956 – U.)

öğrence (2): doctrine. (bk. **öğreti**). Avrupalılar latince ile yunancayı bırakabilirler, onlar yüzyıllar boyunca latince ile yunanca ile yoğrulmuşlar, Yunan uygarlığının, Latin uygarlığının öğrencelerini içlerine sindirmişler, biz öyle miyiz? (Tüm eğitim – 16.IX.1949 – U.)

öğrenmek: dersane. Yarın sen okula gidip de öğreneğe girdiğinde çocuklardan biri kalkıp: "Bu otorite, bu fanatizm nereden geliyor, Bay öğretmen?" diye sorsa, ne yaparsın, Sedat? (Bir beti – 16.XII.1949 – U.)

öğreti (1): doctrine. (bk. **öğrence**). Özgürçüde şüphe bir düşünce, bir öğreti, bir saplantı değildir, yaradılışının bir gereğidir, içine işlemiş ama kendisinin belki de pek bilmediği, adlandıramadığı bir huydur. (Özgürlük üzerine – Diyelim "V" – Üz 14).

öğreti (2): dogme. Böylece bir öğretiye saplanır, yalnız kuramlar acununda kalır, kişi oğlunu da, kişi oğlunun yarattıklarını da anıyamaz olursunuz. (Günce – 18.XII.1955 – S.H.)

öğreti (3): système. Edebiyat yazılarına gelince... pek kesindir onlar, hep bir öğretiye bağlıdır... (Günce – 29.III.1953 – S.H.)

öğseyin: elbette. (bk. **üsbeki**). Başkaları ekinsiz de ben ekinliyim demiyorum ki! ben de onlar gibiyim, çoğundan da aşağıyım öğseyin. (Toplum duygusu – 27.I.1950–u.) Şimdiye dek söylememişsem de öğseyin anlamışsınızdır: pek tutulurum "biz" diye konuşanlara. (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.)

öke: dâhi (bk. **ögelik**). Goethe: "ökelik kendini vererek, uzun uzun çalışmaktır" demiş. (Konuşu–28.X.1955–S.H.)

ölçem: tedbir. Devlet, dergilerin kendi yağlarıyla kavrulmalarını sağlayacak ölçemler olmalıdır. (Okurken-7.VI.1952-U.)

öldürmen: cellât. Ölüm kıyını kaldırılmasını istemiyorsunuz demek, demek bir toplumda yargılların ipini çekecek kişiler, öldürmenler bulunmasını, şu ellerini sıkamıyacağınız, görünce ürperceğiniz, güvenemeyeceğiniz kimseler bulunmasını istiyorsunuz... Unutuyorsunuz ki ipi çeken kişi, öldürmen, sizin adınıza, içinde sizin de bulunduğunuz toplum adına yapıyor o işi. (Günce - 4.III.1956 - S.H.)

öldürüm: cinayet. Yaşar Nabi de birtakım öldürüm, abuk-sabuk serüven öykülerini dilimize çevirttirip bastırabilirdi. (Varlık yayınları - 12.II.1956 - P.P.)

öneltme: takdim. (bk. **ardaltma: tehir**). Yarın ben, herhangi bir sebeple dilimi değiştireyim, bol bol arapça, farsça, frenkçe tilcikler kullanayım, öneltmelerden ardaltmalar-dan... geçeyim, yazılarımı ve'ler, eğer'ler, lâkin'lerle doldurayım, "yapmış bulunuyorum, etmiş bulunuyorum" gibi soğukluklara düşeyim, daha ne bileyim? şuna buna yaranacağım diye Abdülhak Hâmit'i büyük bir şair saymağa kalkayım, benim bir değişim, gerçekten beim olan bir değişim varsa, o gene yitmez, anlıyana belli eder kendini. (Kişilik işler - 8.III.1952 - U.)

önermek: teklif etmek. Dolaşın İstanbul'daki yaymanları: yeni yazdığınız bir betiği almalarını önerdiniz mi, çoğu "Biz şimdi yeni betik çıkaramıyoruz" ya da "Biz artık yalnız okul betikleri basıyoruz, daha kazançlı oluyor" derler. (Varlık yayınları - 12.II.1956 - P.P.)

önmen: pasteur. O öyküdeki önmen bir gün happy few okur umudu ile yazarmış yazılarını. (Mutlu azınlık - 7.VI.1956 - U.)

önüt: üstad. ...önütler, büyük büyük önütler buyuruyor! (Düşsül görüşü - 20.I.1950 - U.) Türk aydınları daha öğrenme çağındadırlar, kendilerine birtakım önütler seçmişler

onların dediklerini bellemele uğraşıyorlar. (Günce – 1 .IX .1955 – S.H.)

ön-yargı: préjugé. Neyse! öykünün gerçekçi olması gerektiği ön-yargısını, konudunu da taplıyalım. (Yoksulluk – 1 .II . 1957 – Varlık).

örneğin: meselâ. Ben “örneğin” diyorum: “ilkin” ilk olarak demek olduğu gibi “örneğin” de örnek olarak demektir. (Dergilerde – 1 .IX .1954 – T.D.)

örüklemek: tahdit etmek. Dörütmenin toplum işlerine karışmasını yasaklamağa kalkışanlar da, dörütmenin yalnız toplum işleriyle uğraşmasını buyuranlar da dörütmenin özgürlüğüne göz dikmişler, onu örüklemek istiyorlar. (Dörüdün bengilliği – Ağustos 1949 – Ülke).

ötük: cilt. Jules Romains'ın “Ak ağınllı kişiler” adlı koca öyküsünün on ötüğünü birden okumuştum... Şimdi yirmi yedi ötüğün hepsini bulup yeniden okumak gerek. (Sözden söze – 1 .III .1948 – U.)

övünme: fahriye. ...büyük Fransız ozanı Ronsard bir övünmesinde şöyle diyor... (Karalama – 2 .IX .1949 – U.)

öy: vakit, zaman. (bk. kaçan, öylek). Korku ise, kişinin yalnız kaldığı öylerde uğradığı korkular ise bir çeşit sayrılıktır, sayrılık da düşünme gücümüzü enezletir, doğruyu bulmasına komaz. (İnanmak – Söz arasında “D” – Üz 28) ...eğlendiriyor görmeğe gelenleri, güldürüyor, öyü tatlı tatlı geçiriyor. (Görmükte – 2 .XII .1950 – U.)

öykü: hikâye. O günlerde oyunculara bakmakla, oyunun konusunu, öyküsünü şöyle bir anlamakla yetinirdim. (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.) Korkunç öyküler okumağı sever misiniz? (Söz arasında – 25 .XI .1949 – U.)

öykücü: hikâyeci. Az da olsa bilginlerimiz var, ozanlarımız, öykücülerimiz, düşünürlerimiz, bilge-severlerimiz var, çalışıyorlar, yörelerine ışık saçmağa uğraşıyorlar. (Toplum duygusu – 27 .I .1950 – U.)

öykünme: taklit. (bk. **yansılama**). Gerçek yaratma **öykünme** ile başlar. (Görmükte – 2.XII.1950 – U.) **Öykünmenin** yeniyi bulmağa, yaratmağa engel olacağını sananlardan değilim. (Dergilerde – 1.XII.1953 – T.D.)

öykünmek: taklit etmek. (bk. **benzenmek**). Türkçeyi bırakıp yabancı dillerin yapılarına **öykünmek** gerektiğini sanıyorlar. (Bir oyun – 15.I.1949 – U.) Çocuklar da büyükleri **öykünür**, onlara benzemekle usluluklarını göstermek isterler. (Günce – 6.XI.1955 – S.H.)

öykünücü: taklitçi. ...hep ötekiler, yaratıcı olmıyanlar, **öykünücüler** tutunuyor. (Hep birlikte – 14.II.1954 – Yeni Ulus).

öylek: zaman. (bk. **kaçan, öy**). **Öylek** dediğin de ne hızlı akıyor! (Yahya Kemal – 8.XII.1949 – U.)

özdek: madde. Ne var ki işçinin yaptığı, yapılmasında işçinin de payı olan nesne, **özdek** olarak geliyor bizim elimize. (Yazar ile işçi – 15.X.1956 – U.)

özdekçilik: maddecilik, matérialisme. (bk. **uzasal özdekçilik**). Yurttaşlarımız arasında görüncelilik ile **özdekçiliğin** birbirine karşıt, biribirile kolay kolay uzlaşamıyacak iki görüş olduğunu anıyamıyanların çokluğu içimizi yakıyor. (Okurken – 7.VI.1952 – U.) Amerika'yı böyle tansıklamak bizi **özdekçiliğe** götürecektir. (Ataç'ın güncesi – 10.III.1957 – U.)

özden: samimi. (bk. **içtenlik**). **Özden** olması, gerçekten duyup gerçekten düşünmesi isteniyor. (Yurttaş yazar – 2.VIII.1956 – U.)

özdensizlik: samimiyetsizlik. (bk. **içtenlik**). Kendi gibi düşünmiyenleri, kendi gördüklerinden başka doğruları savunmak istiyenleri bir türlü yalancılıkla, **özdensizlikle** suçlamağa kalkıyor. (Dergilerde – 1.I.1956 – T.D.)

öz-dileyi: irade-i cüz'ie. O kişilerin hiçbirinde bir **öz-dileyi** sezilmiyor. (Bir roman – 5.I.1950 – U.)

özek (1): merkez. Öyle kimseler kendilerini yer yüzünün, acunun ortası, göbeği, özeği sanıp... (Kendi kendine – 6.V.1949 – U.)

özek (2): temel. (bk. **koyuk**). Görmek, gerçekten görmek, yapının örttüğü özekleri görmek büyük ekine ermiş kişilerin başaracağı bir iştir. (Aydına düşen – 4.X.1956 – U.)

özet: hulâsa. Onda bir yazının özetini okudunuz da ilgileniniz mi, o yazıyı bulur, bütünü okuyabilirsiniz. (Sözden söze – 30.IX.1948 – U.)

özge-ağzı: avukat. Değil mi ki Tüze daha yararlı, bütün gençlerimiz sağınlığı mağınlığı bıraksınlar da, yargıç olsunlar, özge-ağzı olsunlar. (Günce – 26.XII.1956 – S.H.)

özgenlik: originalité. (bk. **özgünlük**). Birtakım çok büyük düşünürler, sanat adamları, salt başkalarına benzemek için kendi benliklerini bulmuş, gerçek özgenliğe erişmişlerdir. (Dergilerde 1.I.1953 – T.D.)

özgün: original. Ne yapıp yapıp özgün olmağa çırpınan kişi, kimseye benzemediği gibi kendi kendine de benzemez. (Öykünme – 28.III.1957 – U.)

özgünlük: originalité, originallik. (bk. **özgenlik**). Bugün gereken, hepimizin bir başkalık, bir özgünlük göstermesi değildir. (Karalama – 30.IX.1952 – U.) Ne yapalım? kişi oğlunda böyle yersiz bir özgünlük dileği var. (Dergilerde – 1.IX.1956 – T.D.) Kendine güvenen dörütmen özgünlüğe, kimseye benzememeğe özenmez, arar benzemeyi, başkalarına benzese gene yapıdından kendi benliğinin okunacağını bilir. (Gelenek – 24.V.1956 – U.)

özgür: hür. Özgür kişi kimsenin kölesi, tutsağı olmıyan, kendi kendisinin duygularını, tutkularının, çıkarının da kölesi, tutsağı olmıyan kişidir. (Özgürlük üzerine – 22.XI.1952 – U.)

özgür-koşuk: serbest nazım. Diyebiliriz ki rübai, oldukça karışık, çetin kurallara uyan rübai, bir yandan da özgür-

koşuğa yaklaşır, onun şüyüncüsüdür. ("Rübailer" – 17.II.1950 – U.) Yeni ozanlarımızın çoğu özgür-koşukla yazıyor. (Sözden söze – Eylül 1956 – Se. Hi.)

özgürlük: hürriyet. Düşünce ancak özgürlük içinde işliyeabilen bir güçtür, istediği yöne gitmesine bırakmazsanız büsbütün yıldıırır, büsbütün söndürürsünüz. (Bir dergi – 13.I.1950 – U.) Batı acununda bir özgürlük olduğunu görüyoruz, bu özgürlüğün bütün bir tarihten doğmuş olduğunu anlamıyoruz. (Dergilerde – 1.V.1954 – T.D.)

özlem: hasret. Kendi geçtiği gibi şu özlem denilen acısının tadına doyulmaz yarası da kapandı gözümde... (Kendi kendime – 6.V.1949 – U.)

özne: fail. ...çok uzun oluyor, özne ta aşağı gidiyor, anlayıncaya kadar üzülyorsunuz. (Günce – 7.VI.1953 – S.H.)

özel: subjectif, enfüsî. Onun için bu "sade dil" sözü büsbütün özel bir yargıdır. (Öz-türkçe – 3.IX.1953 – U.) Güzellik boyakların kendilerinde olmıyan özel bir yargıdır. (Kızılacak sözler – 18.V.1948 – U.) Hepimiz devrimci olduğumuzu söylüyoruz, gene de özel alışkanlıklarımızdan, beğenilerimizden geçmek istemiyoruz. (İkinci beti – 11.VIII.1948 – U.)

öz-sevi: izzet-i nefis. Gücümüze gitse de, öz-sevimize ağır gelse de söylemeliyiz. (Eski aranc – 13.IX.1956 – U.) Ödül dağıtan kurumlarda çoğu, gönderilen eserler değil, kurul üyelerinin benlikleri, öz-sevileri, hırçınlıkları biribiriyle boy ölçüşüyor. (Gene ödüller – 28.VI.1952 – U.)

özsöz: vecize:. Ben bir türlü ısınamamıştım o dergiye, hele her sayıfanın altında bir özsöz bulunması sinirime dokunurdu, doğruların öyle hap haline konulmasını hiç bir zaman anıyamadım. (Orhan Burian – 1.VI.1953 – T.D.)

özsül: en soi. Sayı-bilimciler kimildamıyan, kimildatmıyan bir devinme düşünmüşlerdir, özsül bir devinme, onu andırır

bir konuşma, bir tartışma vardır o acunda. (Okumak – 28 .II .1957 – U.)

P

pekitmek: tekit etmek. Montaigne'e bakın: okuyor, durmadan okuyor, öğreniyor; okuyup öğrendiklerinin birini bile unutmuyor, okuyup öğrendiklerini tellim anlatıyor, biribiriyle karşılaştırıyor, biribiriyle pekitip biribiriyle çürütüyor. (Ekin üzerine – 16 .VI .1947 – U.)

S

sağ beğeni: zevk-i selim. (bk. **beğeni**). Eee! benim de bir *sağ beğenim* yok mu? inceliklerden anlamaz mıyım ben? (Anlamıyanlara öğüt – Ararken “V” – Üz 23) Ama onun çok ince bir şair olduğunu, *sağ beğeninin* yasalarını kurduğunu öğrenmiştim bir yol... (Edebiyat – 4 .VIII .1951 – U.)

sağın: hekim, tabip. (bk. **atasağın**). İstanbul'a gidecektim, *sağınlar* bırakmıyor. (Son – 12 .V .1957 – U.)

sağınlık: tıp. Ankara Bilim-Yurdu *Sağınlık* Kolu öğrencileri ile Tüze kolu öğrencileri arasında açık bir tartışı yapılacaktı. (Tartış – 23 .XII .1956 – U.)

sağtöre: ahlâk. (bk. **aktöre**). Bu doğrunun yayılması, gerçek bir düşünce *sağtöresinin* kurulması için gereklidir. (Dergilerde – 1 .X .1954 – T.D.) Doğrusunu söylüyeyim, bu “münazara”ları *sağ-töre*ye aykırı buluyorum. (Münazara – Söz arasında “D” – Üz 49).

sağ-yazı: imlâ. “Bir *sağ-yazımız* yok, hepimiz bildiğimiz gibi yazıyoruz, kimse kural tanımıyor” diye yakınanlar var ya, onlara sorun, en çok arapça, farsça tılcıkların yazılmasında sıkıntı çekiyorlar. (Günce – 20 .XI .1955 – S.H.)

sakınca: mahzur. Onların çoğu birer nesnenin adıdır, dokunmayabiliriz onlara, birer addır onlar, köklerini bilmesek de

olur; masa'ya niçin masa dendiğini bilmeden de masa dememizde bir *sakinca* yoktur... (Dil üzerine bir beti – 7.VIII.1948 – U.)

saldam: ciddî. (bk. **saldamlı**). Biz, varlıklı kimseler içinde kendilerini eğlenceye verenleri, *sağdam* işlerle uğraşmayanları görüyoruz, gözümüze onlar batıyor, ötekileri yoktur sanıyoruz. (Yoksulluk – 1.III.1957 – Varlık).

saldamlı: ciddî. (bk. **saldam**). Yendiler artık karşılarındakini, ipliğini pazara çıkardılar, ağır, *saldamlı* bir kişi olmadığını gördüler. (Ataç'ın güncesi – 20.I.1957 – U.)

saldamlık: ciddiye. Sıkıntının, yoksulluğun, büyük acıların bir ağırbaşlılık, bir *saldamlık* verdiğini siz de görmüşsünüzdür, ya da gördüğünüzü sanırsınız. (Yoksulluk – 1.II.1957 – Varlık).

salkı: haber. İyi bir *salkı* vereyim size... (Bir dergi – 13.I.1950 – U.) Sevinilecek bir *salkı* vereyim okurlarıma: Bay Vedat Günyol mutluluk içindeymiş. (Derin derin – 19.II.1956 – P.P.)

salkılamak: haber vermek. Söylemekle, *salkılamakla* yetinmiyor, duruyor yapıtlar üzerinde. (Mutlu azınlık – 21.VI.1956 – U.)

salt: sırf, sadece. “Eleştirmiyoruz biz, *salt* yaratıyoruz” diye-
mezler. (Eleştirme üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü).

saltık: mutlak. *Saltık* bir güzellik, *saltık* bir yımızıklık var mıdır? (Dil, gene dil – Mart 1948 – Ülkü). Ancak bana öyle geliyor ki siz beğeninin, başkalarının beğenisi gibi sizin beğeninizin de *saltık* bir yargıya dayanak olamayacağını unutuyorsunuz. (İkinci beti – 11.VIII.1948 – U.)

san: sıfat. (bk. **katımca, katkı**). “Fossile” önemli bir bilim sözü, türkçe karşılığı da olamaz. Bakın, yeryüzünde bundan binlerce, milyonlarca yıl önce yaşamış yaratıklar, yılkılar için kullanılan bir *san*, öyle sunturlu bir söz, bilginler kullanıyor onu, saygı veriyor kişi oğluna, kollarımızı

kavuşturup öyle dinliyeceğimiz geliyor! (Fossile – 14.IV. 1957 – U.)

sanbılak: sersem. El oğlu da *sanbılak* değil a! anlar öğseyin. (Karalama – 24.II.1950 – U.)

sanduvaç: bülbül. Dil bayramı bugün... Dil bayramı, demek benim en sevineceğim, sevinip de coşacağım, coşup da *sanduvaçlar* gibi şakiyacağım bir gün!.. (Dil bayramı – 27.IX.1948 – U.) Ay ışığında *sanduvacın* şakıması, suların şırıl şırıl akması.. (Niçin – 22.XI.1956 – U.)

sanı: zehap. O bir yalansa, boş bir *sanı* ise bütün uygarlık da bir yalandır, boş bir *sanıdır*. (Dörüdün bengilliği – Ağustos 1949 – Ülkü).

saptalamak (1): ispat etmek. (bk. *tanıtlamak*). Öz türkçecilere çok kişiler yağılık gösteriyor, bizim bir yanılmamızı dillerine dolayıp tuttuğumuz yolun çıkar yol olmadığını *saptaladıklarını* sanıyorlar, okurlar da kanıyorlar onlara. (Dergilerde – 1.IX.1956 – T.D.) Birtakım düşüncelerle bunun olağan olduğunu *saptalıyamayız*. (Çeviri – 15.VII. 1956 – U)

saptalamak (2): tesbit etmek. Kalıyor Sait Faik'in sanat anlayışı ne olduğunu *saptalamak*. (Dergilerde – 1.V. 1955 – T.D.)

satak: pazar. (bk. *satica*). Usları *satağa* çıkarsalar hepimiz gene kendimizinkini beğenir, onu almışız, öyle derler. (Usumuzu beğenmek – 12.V.1957 – U.)

satica: çarşı. (bk. *satak*). ...hepsi değilse de çoğu, bence en iyileri, erdiler artık konuşma dilinin tadına, evlerimizde, gezmede, *saticada* nite konuşursak öyle yazıyorlar... (Türkçesi – 8.VII.1949 – U.)

satıç: içtimâî sınıf. (bk. *kat*). Almanların yalnız yüksek *satıçlarınca* tutulan aydın yazarlarının yırlarına değil, tüz yırlarına da Yunan, Latin köğleri işlemiş. (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

sav: iddia. Bir *sava* göre türkçe tümcenin kuruluşu kişi oğlunun doğal düşüncesine uygun değildir. (Söz arasında – 4.XI.1949 – U.) İleri sürdüğümüz bütün *savların* bir doğru yanı vardır, bir de yanlışı... (Toplum duygusu – 27.III.1950 – U.)

sava: dâva. (bk. *aranç, güdek, yarışık*). Bana öyle geliyor ki ilimliler da aşırılar da dil *savasının* özünü kavrayamıyorlar. (Açıklama – 23.XII.1949 – U.)

savlamak: iddia etmek. Ben öz-türkçe ile söyleşiler yazıyorum, çoğu onu da başaramadığımı *savlıyor*. (Şiir dili – Diyelim “V” – Üz 102) Böyle nenlerin birtakım bilginlerce de taplanmış birer doğru olduğunu *savlamağa* kalkmasınlar... (Söz arasında – 25.XI.1949 – U.) Yabancı yazılardan geçebileceğimizi *savlamıyorum*, geçemeyiz, onlardan daha çok öğreneceklerimiz var. (Bir dergi – 13.I.1950 – U.)

savunmak: müdafaa etmek. Açın Du Belay'nin “Défense et illustration de la langue française” (Fransız dilinin *savunup* ünlenmesi) adlı betisini... (Yalnız dil – 15.I.1945 – U.)

savut: silâh. Yalan onun başarıya erişmek için başlıca aracı, başlıca *savududur*. (Kurnazlık – 30.XII.1956 – U.)

sayı-bilik: mathématique. Çocuklar için ayrı bir *sayı-bilik*, ayrı bir doğa-bilik var mı ki bir gökçe yazın olsun. (Çocukça – 9.VIII.1956 – U.)

sayınmak: itibar etmek. *Sayınmazlar* yırla uğraşanları. (Sözden söze – 3.II.1950 – U.)

sayışlamak: hesaba katmak. Çoğunluğa ayıttıklarını söyleyenlerin –çoğunluğun anlama gücünü, ulaştığı bilgi kertesini ister istemez *sayışlıyacaklarından*– diyeceklerini kısmaları, yalınlaştırmaları, aşağılaştırmaları gerekir. (Çoğunluk – 5.VII.1956 – U.) Eskileri, dünküleri, örneğin Homeros'u ya da Shakespeare'i okurken, yaşadıkları çağların törelerini, inanlarını, güzellik ölçülerini, bilgilerini de düşünmek, *sayışlamak* gerekir. (Ekin – 30.VIII.1956 – U.)

saymaca: itibarî. Kişiler arasında eşitlik bulunması gerektiği bir gerçeğin gözemlenmesinden değil, ayrıcalığı olan, ya da doğal, ya *saymaca* bir ayrıcalığı olan kişinin duyduğu utançtan doğmuştur. (Mutlu azınlık – 7.VI.1956 – U.)

sayrılanmak: hastalanmak. Bugün üçüncü gündür yatıyorum, üşümüşüm, *sayrıldım* onun için. (Yatmak – 12.X.1957 – U.)

sayrılar evi: hastane. *Sayrılar* evine düştüm. (Son – 12.V.1957 – U.)

sayrılık: hastalık. ...ya gözlerinizde, ya beyninizde sizin bir *sayrılığınız* var demektir. (Söz arasında – 25.XI.1949 – U.)

sazın: kâğıt. *Sazının* üzerine yerli yersiz bir sürü “ve” serpiştirdiler mi kurum kurum kuruluyorlar. (Karalama – 18.XI.1949 – U.) Dilinin ucuna, yazağının ucuna ne gelmişse ona bırakıvermiş kendini, çırpıştırmış dökmüş *sazın* üstüne. (Bize yeter – 28.X.1955 – S.H.)

seçiklik: vüzuḥ. *Seçiklik*, düz-eyide bırakılıyor. (Anlaşılmak – 24.VI.1956 – U.)

seçkin: aristocrate. Dilleri köklü bir dildir, aydınlar dilidir, *seçkinler* dilidir de onun için. (Dil üzerine – 31.I.1957 – U.)

seçkincil: aristocratique. ...arapça, farsça tilciklerle gerçekten *seçkincil* bir yazı dili kuramayız, olanı da sürdüremeyiz. (Dil üzerine – 31.I.1957 – U.) Bu gereksinmeyi, düzenli, aydınlık, anlaşılabilirliğini yıllarla yitirmez, *seçkincil* bir yazı dili gereksinmesini o duymuyor diye kimse duymasın mı? (Dil üzerine – 7.II.1957 – U.)

seğınme: raksetme. (bk. *siğenmek*). Yinin, gereksiz, uyumlu kımıldanmalar istemesi, *seğınmesi* gibi usun da bir *seğınmesi* vardır: gereksiz işler üzerinde durur, uyumlu sesler, göze güzel görünen çizgi, boya bileşimlerini, tilciklerin bir düzen içinde dizilmesini sever, bunları dinler, bunlara bakarken yaşamayı daha kolay bulur. (Oyun – 15.VII.1956 – Varlık).

selik: kibar. Gene de birine bayağı, birine selik diyemeyiz. (Günce – 23 .X .1956 – S.H.)

serüven: macera. ...bütün o söz oyunlarının altından da ozanın öz duygularını, öz serüvenini sezebiliriz. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

sevi: aşk. (bk. **algınlık**). Divan ozanı yırlarında, başından geçenleri, sevilerini, sevinçlerini, acılarını, öfkelerini söylemez. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

sevince: müjde. (bk. **muştı, süyüncü**). Bay Oktay Rıfat'ın dediğini bir sevince diye karşılıyalım, gönlümüz ışınsın! (Dergilerde – 1 .V .1956 – T.D.)

sezinlemek: farketmek. (bk. **kavsamak**). ...irkilmeden denebilir ki kendileri de sezinlemeden dönüverdiler. (Dil bayramı – 26 .IX .1956 – U.)

sin: suret. Hristiyanlık "Tanrı kişi oğlunu kendi *sınında* yaratmıştır" diyerek kişi oğlu saygısını aşılamağa, yaymağa çalışmıştır... (Devrim – 5 .VIII .1956 – U.)

siğenmek: dans etmek. (bk. **seğınme**). ...kimi çalgı dinler, kimi bediz çizer, kimi yır okur, kimi kalkar oynar, *siğenir*... (Mutlu azınlık – 14 .VI .1956 – U.)

sin: mezar. Ulu-Yargı gününde bile kişi oğulları *sinlerinde* doğrulunca Tanrı katına çıkmadan önce ondan üç beş köğük okuyacaklar. (Uzlaşmak – Diyelim "V" – Üz 100).

sizin: şüphe. (bk. **küşüm**). Bugün o yanlışlara düşen gençler kendi kendilerini denetlemekle bu ivecenlikten kurtulacak, bu işe gerekli bilgiyi, gerekli *sizini* edinerek çalışmağa özeneceklerdir. (Dil bayramı – 26 .IX .1956 – U.) Kendi kendilerine yargılayamadıkları için ya önderlerinin yargılarını tartışmadan, içlerinde en küçük bir *sizin* duymadan körü-körüne tapıyorlar, ya da ancak kendi katlarını öven, destekliyen yapıtları beğeniyorlar. (Yazar ile işçi – 1 .XII . 1956 – Varlık) Okuyup yazmanın büyük bir iyilik olduğu

çok yayılmış bir kanıdır, siziniz olduğunu göstermeğe yetmez. (Genel eğitim – 12.VII.1956 – U.) Güzel bulmadık mı bir neni, en küçük siziniz yoktur onun güzel olmadığında (Genel eğitim – 19.VII.1956 – U.)

sizinlenme: şüphelenme. (bk. **küşümlenme**). Yazarlarımızın çoğunda, hepsinde de diyebiliriz, kendi değerlerinden sizinlenme yok... (Kuzgun – 25.XI.1956 – U.)

soğundurmak: décourager. Ernest Renan “dörütmenleri soğundurmali” dermiş. (Öğüt – 15.VIII.1956 – Varlık). Ülkeye yararları dokunmuş kimseleri böyle çabuk unutmamız iyi bir nen değildir, onların gönlünü kırdıktan başka onların yaptıkları işi sürdürmek isteyenleri de soğundurur. (Günce – 12.III.1957 – S.H.)

soluk: esprit. Orhan Veli ile Oktay Rıfat'ın birlikte yazdıkları o şiirde de, Orhan Veli'nin “Gözlerim, gözlerim nerde?” şiirinde de o soluğa bir açılış vardı. (Dergilerde – 1.III.1954 – U.)

somut: müşahhas. ...soyut bir kavramın adı olmaktan az çok çıkmış, sanki somutlaşmış. (Bir oyun – 15.I.1949 – U.)

sonuç: netice. Bence bu, dünya edebiyatını kolayca öğretivermek dileği, bizde yıllardan beri süren edebiyat öğretiminin, yanlış bir yolun doğal sonucudur. (Dergilerde – 1.II.1954 – T.D.)

sorumlu: mesul. Bizim dilimiz ilerliyememiş, gelişememişse onun o durumundan biz sorumluyuz. (Söz arasında – 4.XI.1949 – U.)

sorun: mesele. Ben yıllardır, ikide bir bu sorunu kurcalarım. (Batıya doğru – 28.X.1949 – U.) Sorun romancının içinde değilse, romancı o sorunun varlığını duymuyorsa, romanına koyabilir mi? (Suut Kemal Yetkin'e mektup – 25.XI.1946 – U.)

soruşturma: enquête. (bk. **danışka**). ...*soruşturmanın* bir ereği olur, çoğunluğun ne düşündüğünü öğreneceksiniz, bundan bir sonuç çıkaracaksınız... (Söz olsun – 14 .II .1953 – U.)

soy yapıt: classique eser. (bk. **yapıt**). Goldoni'den çevrilmiş Yalancı'yı *soy yapıtlardandır* diye alkışlamağa gidenler türkçe bir Yalancı'ya omuz silkerler. (Görmükte – 2 .XII . 1950 – U.) Okumuyoruz eski betikleri, *soy yapıtları*. (Ne okumalı – 3 .V .1956 – U.)

soyut: abstrait, mücerret. (bk. **somut**). Şu *soyut* denilen resimler gibi... (Günce – 28 .VIII .1955 – S.H.)

soyutlama: abstraction. Bizim gözlerimiz gerçeğe dikili, *soyutlamağa* gidemiyoruz, Avrupa'daki türlü ulusların özelliklerini görüyoruz, kafamızın içindeki gözle göremiyoruz. (Günce – 2 .VIII .1953 – S.H.)

söydeşi: yani. Betiğini "Ses şairine" sunuyor, *söydeşi* Yahya Kemal'e. ("Rübailer" – 17 .II .1950 – U.) Arı bir türkçe kurmağa özenenlerin, *söydeşi* benim gibilerin ne olduğumuz biliniyor artık. (Karalama – 24 .II .1950 – U.)

söyleşi: sohbet. (Sohbet'e veda – 24 .XII .1945 – U.)

söyük: duvar. Atalarımız, dedelerimiz göstermişler bize yaşayacağımız alanı, uçlarını çizmiş, *söyüklerini* dikmişler. (Gelenek – 24 .V .1956 – U.)

söz-dizimi: syntaxe. (bk. **sözdizisi**). O yazarlar açıkça söyliycekler söyliyceklerini, konuşma dilimizin *söz-dizimine* göre söylerler, öyle yazarlar. (Türkçesi – 8 .VII .1949 – U.)

sözdizisi: nahiv. (bk. **söz-dizimi**). Benim türkçeye bir saygısızlığım daha varmış: *türkçenin sözdizisini* bozuyormuşum. (Bir mektup – Ararken "V" – Üz 101).

sunca: ithafiye. (Sözden söze – 3 .III .1950 – U.)

sunum: arz. Değil mi ki istek var, *sunum* da olacak. (Genel eğitim – 19 .VII .1956 – U.)

sunutlamak: ithaf etmek. Necati Cumalı "Günaydın" adlı şiirini bana *sunutlamış*, çok sevindim bunu görünce. (Günce – 20 .II .1955 – S.H.)

sü atasağunu: askerî hekim. (bk. *atasağun*). Bu son günlerde iki beti aldım. Birini *sü atasağunlarından* Rıza Doğrusoy göndermiş. (Dilimiz – 7 .VII .1947 – U.)

sücü: şarap. Benim gönlüm öyle değil bugün, bana *sücüler* sunamıyacak, avutamıyacak beni. (Yalnızlık – 3 .XI .1955 – S.H.)

süre: müddet. ...yaşamı *süresinde* öğrendiklerinden izler saklamıyan, onları benimsemiyen, onlara bağlanmıyan bir kişiye de gerçekten düşünmüş, gerçekten düşünlerle uğraşmış bir kimsedir diyemeyiz. (Kendi kendime – 6 .V .1949 – U.)

sürek: devam. Yazarın bu yıl çıkardığı yapıt, kişilik bakımından, deyiş bakımından, geçen yıl çıkardığını andırabilir, onun bir *süreği* olabilir. (Yazar ile işçi – 15 .X .1956 – Varlık).

süyün: parça. Bana öyle geliyor ki Fazıl Hüsnü Dağlarca Türklerin İstanbul'a girişini anlatan bir koçaklama yazıyor, bu "Eski İstanbul" da onun bir *süyünü*... (Bir dergi – 13 .I .1950 – U.)

süyüncü: müjde. (bk. *muştı, sevince, şüyüncü*). Dile özenen gençler çoğalıyor. Bundan daha güzel bir *süyüncü* mü olur bizim için? (Dergilerde – 1 .II .1956 – T.D.)

Ş

şaşak: harika. Onu da derler, derler de gösterirler bize uygarlık dilinin ne *şaşaklar* yaratabileceğini. (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.)

şaşkı imi: nida işareti. (bk. *ünlem noktası*). Birtakım yeni sözleri kullanıyor, ama belli ki birtakımını da beğenmiyor, örneğin "eleştirmeci" sözünün yanına ayrıca içinde bir

şaşkı imi koymuş, yani şu: (!). (Dergilerde – 1.V.1954 – T.D.)

şüyüncü: müjdecî. (bk. **süyüncü**). Diyebiliriz ki rübai, oldukça karışık, çetin kurallara uyan rübai, bir yandan da özgür koşuğa yaklaşır, onun **şüyüncüsüdür**. (“Rübailer” – 17.II.1950 – U.)

T

tadım: zevk. (bk. **beğeni**). Bu ülkede okuma *tadımının* genişleyip yerleştiğini görüyorum da onun için. (Çeviri üzerine – Ocak 1948 – Ülkü).

takışma: itiraz. Oysa ki sizin yazınızda beni kandıramıyan, *takışmaya* sürükleyen de o sözdür. (İkinci beti – 11.VIII.1948 – U.)

talkalı: zararlı. (bk. **dokunca**). Bunları edinmek de gençler için iyi değil, *büsbütün talkalıdır*. (Sözden söze – 15.XII.1947 – U.)

tamu: cehennem. ...tek doğrunun o olduğunu taplamazsanız Bay Fethi Naci “Gidi insansızlar!...” diye yıldırımlarını yağdırıyor, *tamuya* gönderiyor sizi. (Bir eleştirmen – 16.VIII.1956 – U.)

tanım: tarif. (bk. **tanımlama**). Tanımlamak istiyoruz, bakıyoruz ki bulduğumuz *tanım* başkalarına yetmediği gibi bize, kendimize de yetmiyor, kanış vermiyor... (Gene ekin – 6.IX.1956 – U.)

tanımlama: tarif. (bk. **tanım**). Bilim sözlerinin hepsi de birer *tanımlamadır*. (Açıklama – 23.XII.1949 – U.)

tanımlamak: tarif etmek. Aramıyorlar o tilciklerin altında ne olduğunu, onları *tanımlamağa* çalışmıyorlar. (Yazmak – 4.III.1956 – P.P.)

tanıt: delil. Onlar da görüşlerini savunmak için *tanıtlarını* Doğu acunundan değil, Batı acunundan alıyor, onlar da

Batı acunu düşünürlerinin, yazarlarının kurdukları ilkelere dayanıyorlar. (Eski aranç – 13 .IX .1956 – U.)

tanıtlamak: isbat etmek. (bk. **saptalamak**). Doğru olabilir dedikleri, gene de benim tuttuğum yolun yanlış olduğunu *tanıtlamaz*. (Şiir dili – Diyelim “V” – Üz 102).

tanmak: şaşırmak. “Tanmalı tanmalı” sözünü de “tuhaf tuhaf” yerine kullandığımı söylemedim, büsbütün *tanar*, büsbütün şaşırdıkları. (Yollarda – 8 .XII .1947 – U.)

tanmalı: acayip, tuhaf. Keziban *tanmalı tanmalı* bir baktı yüzüme. (Yollarda – 8 .XII .1947 – U.) Böyle *tanmalı* bir sonuca varırız. (Memleket edebiyatı – 17 .III .1950 – U.)

tanrıgan: rahip. Solcular, orta-çağ *tanrıganlarının*, Doğu’daki “softa”ların Aristoteles’e bağlandıkları gibi bağlanıyorlar Marx’a. (Ek – 2 .IX .1956 – U.)

tanrıl: ilâhî. Kiminin de “zîrâ” dedi mi, tatlı, *tanrıl* bir ses geliyormuş kulağına, onun için bırakamazmış o tilciği. (Dil – 9 .IX .1956 – U.)

tansıklamak: hayran olmak. Bugün osmanlıca dediğimiz türkçeye bayılanlar, genişliğini, gücünü *tansıklıyanlar* var. (Yalın dil – 15 .I .1945 – U.) Söylediği kögüklerin hepsini birer birer duymazsınız, yorularını anlamazsınız, gene de *tansıklarsınız*. (Yahya Kemal – 6 .XI .1955 – U.)

tansiklatmak: hayran etmek. Daha doğrusu şaşırtmaz, *tansiklatır*. (Günce – 6 .XI .1955 – S.H.)

tansıklık: hayranlık. Yalnız kaldı mı, kendisine *tansıklık* gösterecek kimse bulamadı mı, bütün o büyüklük gösterişleri çöküverir. (Övülmek – Söz arasında “D” – Üz 56).

tapa: rağmen. İki Fransız aydınını al, aralarındaki bütün görüş, düşünüş ayrımlarına *tapa* birleştikleri bir yer vardır, ikisi de Fransız ekinini içlerine sindirmişlerdir, ikisi de bugünün işleriyle, en yeni sorunlarla uğraşırken bile düşünceleri geçmişe, yüzyılların ötesine bağlıdır. (Toplum duy-

gusu – 27 .I .1950 – U.) Güzellik kavrayışlarının değişmemiş olmasına *tapa* ölmemiş dörüt yapıtları vardır... (Sözden söze – 12 .XI .1949 – U.)

tapınak-kurdu: fanatique. Orta-Çağ kişileri gibi onları bütünden ayıracak olursanız, o bilgelerin söylediklerine biricik doğru yol diye bağlanırsınız, *tapınak-kurdu* olursunuz, bağnaz olursunuz. (Dergilerde – 1 .IV .1955 – T.D.)

taplamak: kabul etmek. Usumuzun *taplamadığı* bir doğruya, gönlümüze doğdu, gönlümüzü sardı diye inanıyorsak bilin ki ya bir korkumuzdandır, ya bir çıkar aradığımız içindir. (İnanmak – Söz arasında “D” – Üz 27) Kendimizi beğenmeği bırakıp da bizim payımıza düşen usun dar olabileceğini *taplarsak*, kişi oğlunun usuna güvenmemeği, ondan üstün güçler düşünmemeği de bırakırız. (Anlamak – Ararken “V” – Üz 69) Bir kimsenin buradayken orada da olması, başkalarının gözü önünde uyurken bir başka yerdeki kişilerle konuşabilmesi bizim düşüncemizin *taplı-yacağı* nenlerden değildir. (Söz arasında – 25 .XI .1949 – U.)

taplanmak: kabul edilmek. Shakespeare'in güçlü bir kişi olduğu kendisinin yaşadığı günlerde belli miydi? Çoğunlukça *taplanır mıydı?* (Dergilerde – 1 .XI .1955 – T.D.)

tartışı: münazara. Ankara Bilim Yurdu Sağınlık Kolu öğrencileri ile Tüze Kolu öğrencileri arasında açık bir *tartışı* yapılacakmış. (Ataç'ın güncesi – 23 .XII .1956 – U.)

tasımlamak: tasavvur etmek. Bu da bizim kendimizden başka düşünen, başka türlü duyan insanlar *tasımlıyamadığımızı* göstermez mi? (Yavaşça – 17 .XI .1951 – U.)

tasın: tahmin. (Okurken – 10 .III .1950 – U.)

tecimen: tacir. Bir ozanın, bir yazarın betikleri satılıyor, çok kimsece beğeniliyor diye övünmesini anlıyamıyorum. Bir *tecimen* görüşü, bir *tecimen* düşüncesüdür bu. (Beğenilmek – 9 .XI .1955 – S.H.)

tek-düzelik: yeknesaklık. (bk. **tekdüzenli**). Bir büyüğü vardır aruzun, şairi de, şiiri okuyanı, dinliyen de uyuşturur, *tek-düzeliğin* uyum olduğunu, bir musiki olduğunu sandırır. (İkinci mektup – 29.I.1954 – Yeni Ulus).

tekdüzenli: monotone. (bk. **tek-düzelik**). Gene de doğruyu söylemeli, (aruzun) *tekdüzenli* bir tıkırdısı vardır, kişiyi sıkar, yoruverir. (“Rübailer” – 17.II.1950 – U.)

tellim: daima. Kişioğlu tilciklerle düşünüyorsa bile bu *tellim* doğru değildir. (Söz arasında – 4.XI.1949 – U.) Bir yırın kolayca anlaşılmaması, *tellim* değilse de çoğu, bir yenilik getirmiş olduğunu gösterir. (Dergilerde – 1.II.1956 – T.D.)

tepki: aksülamel. Arasıra *tepkiler* görülüyor, gene Arap-Fars uygarlığına bağlı kalalım diyenler oluyor ya, boşunadır onların uğraşması. (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

tezene: mızrap. Siz şairin ancak bir *tezene* olduğunu söylüyorsunuz. (Söz arasında – 30.XII.1946 – U.)

tın: can. “Ben korkuyorum, *tınım* tatlıdır benim, onun için de başa geçeceğim!” Kimsenin aklı almaz bu sözü. (Stalin – 11.VIII.1956 – U.) Bunun için korkunç onlar: kendi *tınlarına* aldırmadıktan sonra sizinkine, benimkine neden kıymasınlar? (Birey – 21.X.1956 – U.)

tınlı: canlı, hayvan. (bk. *ılkı, yılkı*). Bir *tınlıdır* o, şu da gerektir ona, bu da gerektir, onlarsız nite yaşayabilir? (Fossile – 14.IV.1957 – U.)

tiginlik: prenslik. Napoléon Bonaparte, kendisi tanınmamış bir soyun çocuğu iken bir Habsburg kızını almakla, kendisinin gibi tanınmamış soyların çocuklarını *tiğimliğe* çıkarmakla aksoyluk savını büsbütün yıkmamışsa bile gülünç etmiştir. (Mutlu azınlık – 7.VI.1956 – U.)

tike: cüz. O iki Fransız için bugünün düşünceleri, görüşü, beğenisi, bütün bir uygarlığın birer *tikesidir*, bütünden ayrılmıyacak, bütüne bağlı birer *tikedir*. (Toplum duygusu –

27 .I .1950 – U.) ...ta içimden, benliğimin koparılmaz bir *tikesi* olarak duyarım onun sesini. (“Rübailer” – 17 .II .1950 – U.)

tilcik: kelime. Şuradan buradan topladıkları, köklerini araştırmadıkları *tilciklerle* yetinen kimselerin doğru düşünmeyeceklerini, ışıklı, açık bir düşünceye erişemeyeceklerini biliyorum da onun için. (Karalama – 24 .II .1950 – U.) Bilirsiniz bu “antoloji” *tilciğine* ne türlü sinirlendiğimi. (“Antoloji” – 26 .II .1956 – P.P.) Sanıyoruz ki güzel yazmak birtakım cicili-cicili *tilcikleri* kullanmaktır. (Dergiler arasında – 5 .II .1956 – P.P.)

tin: ruh. İlerlemeye inanmamak, kişi oğlunu yin ile *tin* diye ikiye ayırmağa kalkanların işidir. (Günce – 6 .IX .1955 – S.H.)

tin-bilimci: ruhiyatçı, psychologue. Bir *tin-bilimcinin* bu konu üzerinde durmasını, Ahmet Rasim’in anılarını bu bakımdan incelemesini çok isterdim. (Klâsik – 22 .II .1954 – Yeni Ulus) Sormayın bana *tilciklerle* mi düşünüyoruz, ben çıkamam bunun içinden, *tin-bilimcilere* sorun. (Yazmak – 4 .III .1956 – P.P.)

tin-bilimsil: psychologique. Shakespeare’i okurken şu *tin-bilimsil* denen öykülerin, bütün o uzun uzun çözümlemelerin boşluğu, yetersizliği aydınlanıveriyor gözümüzün önünde. (Ataç’ın güncesi – 8 .VII .1956 – U.)

tirge: masa. Tinlerin yolu yordamiyle çağırılınca *tirge* başına seğirterek üşüştüklerine varıncaya dek türlü nenlere inanır ya, en çok kendi büyüklüğüne inanır. (Uzlaşmak – Diyelim “V” – Üz 100).

toplum: cemiyet. Bir ulusun, bir *toplumun* hangi kelecileri beğenip hangilerini beğenmeyeceği önceden kestirilemez. (Neden böyle yazıyorum? – 1 .XII .1947 – Ülkü).

toplum-bilim: sociologie. Kendileri hep *toplum-bilimi* öne sürüyorlar ya, o bilimin böyle yargıları olacağını sanmıyorum. ("Destan dedik" – Diyelim "V" – Üz 68).

toplumculuk: socialisme. Amerika'da işçilerin çok olmasını tapa *toplumculuğun* ilerliyememesi bu yüzdenmiş. (Yazar ile işçi – 1 .XII .1956 – Varlık).

toplumsuz: içtimaî. Toplumu böyle anlayınca, topluma böyle toptan inanınca, bireyin şu yaptığı *toplumsuzdur*, bu yaptığı toplumsuz değildir denemez. (Dörüdün bengilliği – Ağustos 1949 – Ülkü).

toyun: rahip. (bk. *tanrıgan*). Yunanca "laos" tilciğinden gelirmiş, "laos" da kamu, halk demekmiş, "laikos" kamudan, halktan olan, okumuşlar, bilginler, *toyunlar* katından olmiyan. (Günce – 19 .II .1956 – S.H.)

töreci: moraliste. Yöneticiler, politika adamları birer *töreci* değil de onun için. (Günce – 5 .IV .1953 – S.H.)

törel: ahlâki. Aydınlarımızda *törel* kişilik gelişmiyor da onun için ilerliyemiyoruz. (Aydınlarımız – 5 .IV .1954 – U.)

törüt: sanat. (bk. *dörüt*). Benim elimden gelmiyor diye soğumadım *törütten*... (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.)

törütmen: sanatkâr. (bk. *dörütmen*).

töz: asıl. (bk. *kök, tüp*). Birtakım latince kögüklerin düzeyitle yapılmış çevrileri, tatsız tutsuz, *tözde* olduğu söylenilen güzellikten yoksun. (Gösteriş – 11 .IV .1957 – U.)

tura: imza. O betiyi yazan kimdir bilmiyorum; adını da okuyamadım: ya gizlemek istiyor, ya kendini pek ünlü bir kişi sanıyor, kargacık burgacık bir *tura* çizivermiş... (Betiler – 8 .IV .1949 – U.) *Turasız* olduğu için derginin kanısı diye karşıladım. (Öz-türkçe – 21 .X .1956 – U.)

tuşmak: rastlamak. Buna benzer sözlere konuşmalarda da, yazılarda da *tuşmadığımız* gün olmuyor. (Karalama – 22 .XII .1947 – U.)

tutku: ihtiras. Geçenlerde Princesse Bibesco'nun bir yazısını okudum, edebiyat için "La science des passions" *tutkular* bilimi diyordu. (Aşk şiiri isteriz – Sözden söze "V" – Üz 22)

tutkuca: tragédie. (bk. **ağlatı**). Bütün dünya edebiyatında kıskançlık üzerine ünlü bir tek görmük eseri vardır, o da bir güldürü değil, bir *tutkucadır*. (Bir oyun – 26.IV. 1950 – U.)

tutsak: esir. Bir öndere değil, inanılacak, güvenilecek, arkasına düşülecek bir kişi olduğunu göstermiş bir öndere değil, duyguların, alışkanlıkların *tutsağı* çoğunluğa yaranmak istedi onlar. (Dil bayramı – 26.IX.1956 – U.)

tükelemek: tamamlamak. Birbirini büsbütün tutmıyan, birleştiklerinde biribirinin anlamlarını *tükeliyemiyen* tilcikleri, sesçe birbirine *uyuyorlar* diye yanyana dizemez. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

tükeli: tamamile. Kimi de güzellik gibi, beğeni gibi *tükeli* öznel, görece ölçüleri ileri sürüyor. (Düşsül görüşü – 20.I.1950 – U.)

tükelmek: tamamlanmak. Bir düşünün *tükilmesi* için doğduğu kişinin başından çıkıp ortaya atılması, en az bir kişiye daha bildirilmesi gerektir. bu da ancak sözle, dille olur. (Çizgiler – 24.III.1950 – U.)

tüm: kül. Tikede olan ne vardır ki *tümde* de bulunmasın. (İnsan ile tabiat – 2.I.1944 – U.)

tümce: cümle. (bk. **tümlem**). Bizim yazarlarımızın çoğu, üslûb deyince, bir takım parlak sözler kullanmağı, girintili çıkıntılı *tümceler* kurmağı anlıyorlar. (Günce – 5.IV. 1953 – S.H.) *Tümcelerdeki düşüklüğü* gösteririm, bir tilcik yerinde kullanılmamışsa onu da söylerim. Düşünülerimizi ancak doğru kurulmuş *tümcelerle*, yerinde kullanılmış tilciklerle anlatabiliriz de onun için. (Dergilerde – 1.I. 1956 – T.D.)

tümcü: totalitaire. Sovyet Rusya *tümcü* bir devlettir. (Okurken – 7.VI.1952 – U.)

tümcülük: totalitarisme. Hürriyetçiliğin, her türlü *tümcülüğe* karşı hürriyetçiliğin ilerlemesinde yazarların az mı yararlığı oldu? (Dâvalı sanat – 1.II.1953 – Varlık).

tümlem: tümce. (bk. **tümce**). ...fırınsızca uzun uzun *tümlemleri* olduğu gibi aktarmağa kalkmışız... (Düzsöz üzerine – Nisan 1948 – Ülkü).

tüp: asıl. (bk. **kök, töz**). Öz türkçe onlar için amaçtır, erektir. Benim için ise öz türkçe *tüp* ereğe götürecek bir araçtır. (Açıklama – 23.XII.1949 – U.) Ah! biz aruzu Farslardan alacağımıza *tüp* kaynağından Araplardan alsaymışız! ("Rü-bailer" – 17.II.1950 – U.)

tür: nevi. Görmük oyununun da gökçe-yazın *türlerinden* olduğunu unutamıyorum. (Bir oyun – 15.I.1949 – U.)

türeti: icat. Bunlar birer *türeti* değil, birer bulgudur. (Yazmak – 4.III.1956 – P.P.)

türetilme: icat edilme. Yazının *türetilmesi* insan oğluna iyilik etmiştir... (Sözden söze – 9.II.1952 – U.)

türetme gücü: invention. Ancak bunun için kişide *türetme gücü*, kurgu gücü bulunması gerektir. (Roman – 19.VIII.1956 – U.)

türetmen: mucit. *Türetmenleri*, örneğin bir Edison'u, doğa yasalarını bulgulayan *bilginlerden* üstün tutar. (Ası – 26.VII.1956 – U.)

tüz: halk. (bk. **budun, kamu, yili**). Sen kamunun, *tüzün* kullandığı dilde artık yaşamıyan köklerden yeni bilim-sözleri kurulmasını istemiyorsun. (İkinci beti – 6.I.1950 – U.) ...ulu aydınlarımız bir alçak-gönüllülük edip *tüzle*, kamu ile birlik olmuşlar. (Sözden söze – 3.II.1950 – U.) Ben mi söylüyorum onun *tüz* ozanlarından üstün olduğunu (Sözden söze – Temmuz 1956 – Se. Hi.)

tüzce: hak. (bk. **bayık**). ...onlara yardım etmek yalnız *tüzcesi* değil, boynunun borcudur. (Yazar ile işçi – 1.XII.1956 – Varlık) Ancak kendi inandıklarına uymıyan, kendi bağlandığı öğretinin dışında kalan, ona karşıt olan düşüncelerin de doğru bir yanı bulunabileceğini, onların da yaşama *tüzcesi* olduğunu bilir, unutmaz. (Ekin – 6.I.1957 – U.)

tüze: adalet, hukuk Düşünün ki bütün işlere ası, çıkar açısından bakarsanız, bir toplumda belki *tüze* kaygısı da kalmaz, toplumun çıkarı için bir suçsuzun ezilmesi de hoş görülebilir. (Dergilerde – 1.IX.1955 – T.D.) Bilim-yurdunun *tüze* kolu öğrencileri... (Günce – 26.XII.1956 – S.H.)

tüzeci: hukukçu. (bk. **tüzemen**). Aydın geçinenlerimizin çoğuna bak: bilim-yurduna gitmişler, orada öğreneceklerini öğrenmişler, *tüzeci* olmuşlar, sağun olmuşlar, artık arttırmağa bakmazlar bilgilerini, öğrendikleri işlerini görmelerine, geçimlerini sağlamalarına yetiyor ya, daha çoğunu ne yapacaklar? (Prospero ile Caliban – 1.I.1956 – Varlık).

tüzemen: hukukçu. (bk. **tüzeci**). Yasalarımızda müddeabih, müverreh, mecur, münazüinfih gibi tilcikler niçin geçiyor? *Tüzemenlerimiz* onlara alışık da onun için. (Dergilerde – 1.XII.1955 – T.D.)

U

ucur: saat. İşçi erken çıkıyor evinden, belli bir *ucur* var, onu geçiremez, iş başında bulunacak. (Yazar ile işçi – 15.X.1956 – Varlık) Esine inanan nice ozan, yazar tanırım, akça sıkıntısına düştüler mi, bir gecede, ne bir gecesi? bir-iki *ucurda* bir yır, bir öykü çıkarıverirler. (Esin – 14.III.1957 – U.) ...*ucuru ucuruna* uymuyor. (Düşsül görüşme – 10.VI.1947 – U.)

uç (1): sebep. (bk. **ep, yüz**). Beaudelaire'i birçok *uçlardan* sevmem. (Karalama – 109.I.1948 – U.) Bilirdik o kuralı,

bilirdik ya, uymamak için türlü uçlar bulurduk. (Sağ yazı – 19 .XI .1947 – U.)

uç (2): hudut. Ancak ne demektir konuşma dili? onun da uçlarını çizmek gerektir. (Okurken – 10 .II .1950 – U.)

uçmak: cennet. Fırınsızların Francis Jammes adlı bir ozanları vardır, gençliğimde onun ilk yırlarını pek severdim, “Uçmağa eşeklerle birlikte gitmek için yakarış” adlı yırı çok güzeldir. (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.)

uğraş: meslek. Eleştirmecilerimiz yok diye üzülmüyorlar, çok söz söylüyorlar ya, doğrusu eleştirmecilik de çekici bir uğraş değil. (Günce – 22 .II .1953 – S.H.) Ben de bir yazarım, bir gökçe-yazın dergisinin okuyucu bulamadığı için kapanması benim uğraşıma yörenin ilgilenmediğini, yanarmadığını gösterir. (Bir dergi – 13 .I .1950 – U.)

uğraştaş: meslektaş. Bir küçümseme, bir tikslenme ile bakarlar o türlü uğraştaşlarına. (Yazar ile işçi – 15 .XI .1956 – Varlık).

uğru: haramî, hırsız Çocuklarımıza artık arapça öğretmiyoruz, o arapça sözün ne olduğunu anlayamazlar, ben uğru derdim, yol uğrusu, kır uğrusu. (Okurken – 31 .III .1953 – U.) Yazar, öldürücüleri birer yiğit diye övebilir, uğruları da övebilir, kovuşturmayaya uğramaz. (günce – 4. V. 1957 – S.H.)

uğruluk: hırsızlık. Böylelerinin yalnız bir takım tatlı sevgi öykülerini, öldürüm, ya da uğruluk öykülerini okuduklarını söyleyecek değilim yalan olur. (Yazar ile işçi – 15 .XI .1956 – Varlık).

uğum: karar. Böyle kurultayların kesin uğumlara varabileceğine, gerçekten bir iş görebileceğine inanmam ki... (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.)

uğumlamak: karar vermek. Diyelim ki Kurultay uğumliyyacak. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.)

ukuşlu: akıllı. (bk. us). Bugünün kişileri, birçok sorunlar üzerine konuşup tartışıkları, kendilerince çözümleme

yolları bulup öne sürdükleri için dünkülerden *ukuşlu* görünmemektedir. (Yurttaş yazar – 2.VIII.1956 – U.)
...bilimden anlıyor onlar da, *ukuşlu* olduklarını gösteriyorlar... (Yoz – 30.IX.1956 – U.)

ulusçuluk: milliyetçilik. *Ulusçuluk*, önce doğru anlaşılan ulusçuluk, ulusumuzun öteki uluslar arasındaki yerini düşünüp doğal tüzcelelerini savunmak, gelişmesi, ilerlemesi koşullarını araştırmaktır. (Eski aranç – 13.IX.1956 – U.)

uluslar-arası: beynelmilel. Bütün ulusların kullandığı, *uluslar-arası* diyebileceğimiz birtakım sözler vardır: kiraz, kestane, balina, çay gibi,

uruk: ırk. Önce kaynakları bir: hepsi de Hind-Avrupa *uruğundan*. (Bir dernek – 2. XII. 1956 – U.)

urukçu: ırkçı. Sözüm derneğimizden ırak, *urukçuymuşuz* biz. (Karalama – 24.II.1950 – U.)

us: akıl. Victor Hugo'nun "Les Misérables"i geliyor *usuma*... (Okurken – 29.I.1956 – P.P.) ...bir kimsenin öyle düşünebileceğini *usum* almıyor. (Okurken – 5.II.1956 – P.P.)

usama: mantık. (bk. *eseme*). Bütün diller *usamaya*, doğal düşünüşe uygundur, kişi oğlunun dışında bir *usama*, bir doğal düşünüş olamaz da onun için. (Okurken – 5.II.1956 – P.P.)

usamal: mantıkî. O savda beni sinirlendiren bir nen daha var: onu öne sürenler ancak Firenklerin, Firenkler gibi tümce kuranların *usamal* olarak düşündüklerini, öteki kişi oğullarının ise *usamaya* aykırı bir deyişleri, düşünüşleri olduğunu söylüyorlar. (Söz arasında – 4.XI.1949 – U.)

usta-işi: şaheser. Demek ki güzelliğin kuralları, yasaları yoktur; varsa bile açıkça söylenemez, öğretilemez. *Usta-işlerinin* incelenmesinden de çıkarılamaz. (Eleştirme üzerine – Haziran 1948 – Ülkü).

usuk: hece. “Erkek” sözü iki *usuklu*, “kız” sözü bir *usukluymuş* da onun için. (Sağ yazı – 19 .XI.1947 – U.) Bizim İranlılardan aldığımız gibi değil, başka türlü bir aruz, söydeşi *usukların* yalnız sayısına değil, tartısına da bakan bir köğ. (Yeni şiirler – 17 .I.1957 – U.)

usul: akla uygun, aklî, makul, rationnel. Latince, Yunanca öğretilmiyen bir ülkede tek doğru yolun, tek *usul* yolun öz-dile gitmek olduğunu düşüncemle anladım da onun için o yolu tuttum. (Ben – Diyelim “V” – Üz 11) Bugün çok kimselerin “osmanlıca” diye dudak bükerek andıkları, kötüledikleri dil güzel bir dildi, *usul* bir dildi. (Dil üzerine – 31 .I.1957 – U.) Uşçuluk, *usul* olmıyan bir neni de gücün *usul* bir duruma getirmekte midir? (Anlatmak – 24 .III. 1957 – U.)

usul erdem: aklî meziyet. Gün geçtikçe ben ak-törenin *usul* erdemlerden olduğuna inanıyorum. (Aydınlarımız – 5 .IV.1954 – Yeni Ulus).

ut-çalar: udî. Çok oluyor, en az kırk yıl, biri çıkmış, bilmem hangi çalgıcı, *ut-çalar* için “dâhi” demiş. (Bize yeter – 28 .X.1955 – S.H.)

utku: zafer. Yengilerini, *utkularını* tansıklamadım onun. (Karalama – 24 .II.1950 – U.) “Övünge tavuklar gibi bir yumurta, sonra da yüz bin *utku* çılgılığı”. (Antoloji – 26 .II. 1956 – P.P.) Buffon atı anlatırken: “İnsan oğlunun en asil *utkusudur*” der, ona da kızardım. (Hayvan sevgisi – Diyelim “V” – Üz 105) İstanbul’un alınmasında sayının da, yiğitliğin de büyük bir payı var, elbette ama bence o yengi daha çok yeniliğin, yeniye inanmanın bir *utkusu*. (Yeni – 31 .V.1953 – U.)

uyak: kafiye. Bir yırın yeni sayılması için köğsüz, *uyaksız* olmasının yeteceğini sandılar. (Karalama – 18 .XI.1949 – U.) *Uyak* yeni türemiştir şiirde, eskiler, Yunanlılarla Romalılar bunu bilmezlermiş, kaçarlarmış bile *uyaktan*. (Dergilerde –

1 .IX .1955 – T.D.) Cahit Sıtkı Tarancı'nın yırlarının çoğu köğlü, *uyaklıdır*, gene de yeni, özgür koşukla yazılmış yırların birçoğundan daha yeni değil midir? (Sözden söze – Eylül 1956 – Se. Hi.)

uyaniş: renaissance. *Uyaniş* Fransa'da, İngiltere'de, Almanya'da başladı, İtalyanlar neden sonra uyandılar da bir bilim dili yaratmağa özendiler. (Bir yanıt – 9 .III .1953 – U.)

uygar: medenî. Dedelerimiz *uygar* kişilermiş... (İkinci beti – 6 .I .1950 – U.)

uygarlaşmak: medenileşmek. *Uygarlaşmış* kimse: "Baak! benim ne cicilerim var!" diye inciğini boncuğunu ortaya dökmez. (Yabanlar – 12 .III .1953 – S.H.)

uygarlık: medeniyet. Bir ulus, hangi *uygarlığı* benimsemişse o *uygarlıkların* ana dillerinden asılanarak kendi dilini düzenler, geliştirir. (Açıklama – 23 .XII .1949 – U.)

uygulama: tatbik. Sözden *uygulamaya* geçtiniz mi durdurmaya kalkıyorlar sizi. (Dil – 9 .IX .1956 – U.)

uygulamak: tatbik etmek. ...artık onları kolayca *uyguluyorlar*... (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.)

uy-gücü: muhayyile. (bk. *kurgu gücü*, *kurma gücü*). Belli, *uy gücünü* işletmemiş bu konuyu bulup da öneren... (Değmez demişler – 5 .V .1956 – U.)

uyrular: tebea. (Lukianos) *uyruklarını* ezen kırıllara, yoksulları hor gören zenginlere, bilgilerile böbürlenen kimselere saldırır... (Samsatlı Lukianos – 25 .XII .1944 – U.)

uyuk: timsal. Meletos bağnazlığın *uyuğudur*. (Meletoz – Sözden söze "V" – Üz 100).

uyum: âhenk. (bk. *ezgi*). ...sonsuz bir *uyumla* sarılmışa dönersiniz... ("Rübailer" – 17 .II .1950 – U.) Yırda tilciklerin yarattığı bir *uyum*, bir ses bulunurmuş, bunun için de

bu yırın çevirisi tüpü değin duyurucu olmazmış... (Okurken – 10 .III .1950 – U.)

uyumsuz: harmonique. Doğru ise ezgil değil, *uyumsuzdur*, türlü türlü sesler vardır içinde. (Günce – 18 .XII .1955 – S.H.)

uza: tarih. (bk. *geçmiş bilim, uzabiliğ, uza-bilim, uzağı*). Yazar, dörütmen, bütün *uza* boyunca, varlıklı kişilerden de yardım görmüş, iyilik görmüştür. (Yazar ile işçi – 15 .XI .1956 – Varlık).

uzabiliğ: tarih. (bk. *geçmiş bilim, uza, uza-bilim, uzağı*). Bu kısıklığı *uzabiliğin* hangi öğrencesinden çıkardıklarını göstermeksiniz... (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.)

uza-bilikçi: tarihçi. Bir firansız *uza-bilikçisi*, Mr. Philippe Erlanger, yeni bir betik yazmış. (Günce – 12 .II .1957 – S.H.)

uza-bilim: tarih. (bk. *geçmiş bilim, uza, uzabiliğ, uzağı*). *Uza-bilime*, yer yüzünde yaşayan bütün kişilere ilgilensinler ki türlü inançları, türlü kanıları, türlü yanılmaları öğrenerek hepsinin de görece olduğunu anlasınlar. (Ne okumalı – 3 .V .1956 – U.)

uzağı (1): tarih. (bk. *geçmiş bilim, uza, uzabiliğ, uza-bilim*). Bizim aydınlarımızın çoğu, daha doğrusu hepsi *uzağı* duygusundan yoksundur. (Ası – 15 .IV .1956 – P.P.)

uzağı (2): kadim. Bugünkü *uygarlığın*, *uzağı* uygarlığı kat kat aştığını görmüyor musunuz? (Tüm eğitim – 16 .IX .1949 – U.) *Uzağı* Nedim'in "Bigâne-meşrebâ! bize ta key tegafülün? Bir âşina nigâha da mı fırsat olmasın?" üycüğünün bilirim güzelliğini, duyarım. (Özlem – 8 .VII .1956 – U.)

uzak-konuşur: téléphone. İki üç ay oluyor, bir akşam *uzak-konuşur* çaldı. ("Antoloji" – 26 .II .1956 – P.P.)

uzasal: tarihî. Bizde *uzasal* görüş yok, Allı. (Toplum duygusu – 27 .I .1950 – U.)

uzasal özdekçilik: tarihî maddecilik. Hepsi de bilgin sanıyor kendilerini, inandıkları *uzasal özdekçilik* bilime dayanıyor-muş da, bilimsel bir yöntemmiş de onun için. (Solcular – Ek – 2 .IX .1956 – U.)

uza-yazarlık: tarih-nüvislik. Racine'i bile küçük görürlermiş o günlerde, hakanın onu yanına çağırıp *uza-yazarlığına* yükseltmesini anlıyamamışlar. (Ozanın yeri – 20 .V .1956 – U.)

uzay: mekân. ...*uzay* içinde de, öy içinde de... (Eski aranc – 13 .IX .1956 – U.)

uzgörü: pénétration. “Uzgörümüz kıt da onun için pek az şeyi uzlaştırabiliyoruz.” (Eski bir yazı üstüne – 22 .X .1944 – U.)

uzman: mütehassıs. Birer *uzman* olarak dönüyorlar yurda, düzenli bir edebiyat eğitime dayanmıyan, kupkuru bir uzmanlık. (Aydınlarımız – 8 .XI .1952 – U.)

uzmanlık: ihtisas. *Uzmanlığı* övüyor, uzman olmağı öğüt-lüyoruz. (Gene ekin – 6 .IX .1956 – U.)

Ü

ücük: harf. Bu ulusun göz bebeği olan o yüce başlarını, efendime söyleyeyim, sağdan sola, soldan sağa inci gibi *ücükler* dizen ellerinin içine almışlar, düşünmüşler, düşünmüşler... (Sözden söze – 3 .II .1950 – U.) ...Arap *ücükleri* kalsaydı... (Sözden söze – 3 .III .1950 – U.)

ünlem noktası: nida işareti, point d'interjection. (bk. *şaşkı imi*). Ayraç arasında *ünlem noktasını*, şu (!) imini neden kullanıyor? (Dergilerde – 1 .VII .1955 – T.D.)

ürün: mahsul. Kendi yırları da o görüşün birer *ürünüdür*. (Yahya Kemal – 9 .XII .1949 – U.) Elime geçen betiklerin, dergilerin hepsine bir bakıyorum, bir emek *ürünü* onlar, ilgilenmek istiyorum, n'iydeyim? beni çekecek, sürük-

liyecek bir nen bulamıyorum birinde. (Karalama – 18 .XI . 1949 – U.)

üsbeki: elbette. (bk. **öğseyin**). Derinde, benliğimin ta derinlerinde onlardan da bir nen vardır, **üsbeki**, okunan bir betik kişide az çok bir etki bırakmaz olur mu? (Çocukça – 9 .VIII .1956 – U.)

üşkes: mutlaka. (bk. **kesenkes**). Çocuklarımıza latince ile yunancayı öğretmemiz, o dillerin yazarlarından kalma yapıtları okutarak yetiştirmemiz gerektiğinden açtınız mı **üşkes** biri çıkar... (Tüm eğitim – 16 .IX .1949 – U.)

üşkürtmek: hatırlatmak. (bk. **ansıtmak**). Ancak bugün, kendimin geç anladığımı düşünüp de doğru yolun gerçeklerini bize önütlük etmiş olanlara da **üşkürtmekten** çekinmem. (Dil bayramı – 27 .IX .1948 – U.)

üycük: beyit. Nabi'nin yırları arasında bu düşünceyi anlatan bir **üycük** bulunca çok sevindim. (Söz arasında – 4 .XI . 1949 – U.) Nefi'nin "Esti nesim-i nevbahar açıldı güller subhdem – Açsın bizim de gönlümüz sâkî meded sun câm-ı Cem" **üycüğü** ile başlayan ilk-yaz yırını okuyun, daha iyisi okumasını bilir birinden dinleyin... ("Rübailer" – 17 .II .1950 – U.)

üz: sahife. (bk. **bet, betin**). Nice kimseler vardır, birtakım kurallara uymaktan, bir işe kendilerini bağlayıp uzun uzun çalışmaktan hoşlanırlar. Yavaş yavaş yazarlar, uğraşır uğraşır da bir **üz** yazı çıkaramazlar. (Günün getirdiği – Ararken "V" – Üz 104). Bu **üz**lerde benim beğenerek okuyacağım yazılar da, ilgilenmiyeceklerim de olabilir. (Varlık yayınları – 12 .II .1956 – P.P.) Türkler arasında sahi-fe'ye **üz** diyenler varmış, yüz'den, ben pek sevdim, bundan sonra ben de öyle diyeceğim. (Yavaşça – 29 .VIII .1952 – U.)

üzünç: melâl. Hep **üzünç** içinde miydi Ahmet Haşim? Hayır. Tanıdıklarım arasında yaşamayı, bu yer yüzünü onun kadar

sevenini az gördüm desem yalan olmaz. Hiç de karamsar değildi. Öleceğini sezince çok ağırına gitmişti. Ama severdi melâli, üzüncü söylemeği. (Dergilerde – 1.X.1955 – T.D.)

V

varım: mal. Dil bir toplumun *varımı* değil midir? (Dörüdün bengilliği – Ağustos 1949 – Ülkü).

var-sayım: hypothèse. Hani birtakım kimseler vardır, kendi kendilerine buluverirler bir tilciğin nite kurulduğunu, bu alt-koyum, bu *var-sayım*la yetinirler de belge aramazlar. (Kök sözlüğü – 27.V.1956 – U.)

veri: muta. Bilimler tarihi insana kendinden şüpheyi, duyularının *verilerine* kapılmamağı öğretiyor. (Gelenek – Diyelim “V” – Üz 107).

Y

yabanıllık: vahşilik. Onda bir çeşit *yabanıllık* vardır. (Düzsöz üzerine – Nisan 1948 – Ülkü).

yadsımak: inkâr etmek. (bk. *yatsımak*). *Yadsımağa* da gelmez, yazılarımızı çıkarır çıkarır sererler önümüze. (Karalama – 24.II.1950 – U.) Ancak köylüyü kentliden üstün tutmağa da kalkmıyalım, uygarlığı *yadsımak* olur bu. (Günce – 18.XII.1955 – S.H.)

yad-ulusul: gayr-i millî. Ya bütün divan ozanlarımızın, aydınlarımızın yaptıklarına “*yad-ulusul*” damgası vurulmasına ne diyelim? (Niçin – 15.XI.1956 – U.)

yağı: düşman. İlerlemenin, düşüncenin, kişi oğlunun en büyük *yağısı* bağnazlıktır. (Okurken – 10.III.1950 – U.)

yağılık: husumet. Öz-türkçecilere çok kişiler *yağılık* gksteriyor. (Dergilerde – 1.IX.1956 – T.D.)

yağınlamak: tehdit etmek. Ağızlarına ilk gelen kelecilerle karşılarındakini *yağınlamak* dururken ne diye düşünüp yorulsunlar? (Karalama – 22.XII.1947 – U.)

yakarı: dua. Cécile çocuğu olsun istiyor, bunun için dokuz gün *yakarılarına* başlamış, kocasına da kendisile birlikte kiliseye gitmesi için yalvarıyor. (Günce – 25 .III .1956 – S.H.)

yakınmak: şikâyet etmek. Bilgeseverin anlattığı kuşu bilir-siniz: Kanatları üzerinde bir yük oluyor diye kalıktan *yakınırmış...* (Sözden söze – 3 .III .1950 – U.)

yalım: derece. Yüzün şeffaf olduğunu söylerler bunun boş olmadığını sanıyorum, bir insan yüzü gerçekten ruhunu gösterir, o ruhtan üzerine düşen ışığı kırması da ancak kendi kırma gücünün *yalımına* göredir. (İğreti surat “V” – Üz 92).

yalın: sade. Öz-türkçeye değilse de *yalın* türkçeye özenir... (Özgürlük – 24 .VI .1956 – U.)

yalınç: basit. (bk. *yalın*). O bilim-sözlerinin hepsi denecekleyin çoğu, *yalınç* birer tilcik değil, birer tanımlamadır, yunanca ya da latince tilciklerle yapılmış birer tanımlama. (Gene o aranç – 20 .IX .1956 – U.)

yalınçlık: basitlik. (bk. *yalınlık*). Eskilerde bir türlü *yalınçlık* görüp yenileri onlara yeğliyenlere de yanılıyorlar diyemem. (Ekin – 30 .VIII .1956 – U.)

yalınlaşma: sadeleşme. Türk Dil Kurumu, dilimizin özleşmesini, *yalınlaşmasını* ister. (Dergilerde – 1 .XII .1955 – T.D.)

yalınlık (1): basitlik. (bk. *yalınçlık*). Bir *yalınlık* var yırlarında. (Ataç'ın güncesi – 22 .IV .1956 – U.)

yalınlık (2): sadelik. Açıklığı, bezeksizliği, *yalınlığı* öğrenmemişiz... (Batıya doğru – 28 .X .1949 – U.)

yalkız: merdümگیرiz, misathrope. Molière'in *yalkızı* Alceste yok mu? Onun gibiyimdir. (Dörüdün bengilliği – Ağustos 1949 – Ülkü).

yanarma: iltifat. Sözüm ona bir *yanarma* ile başlıyorlar, “üstat” diyorlar... (Kızılacak sözler – 18 .V .1948 – U.)

yancık: cep. Yemişleri dökülünce ikisini üçünü toplar da *yancığım* kordum, ağrıya, yele iyi gelir diye bir söylenti vardır da onun için. (Ağaçlar – 31 .III .1957 – U.)

yanılgı: erreur. Derler ki Harvey kanın döndüğünü bulmuş da yıllarca, on onbeş yıl söylememiş, bir *yanılgıyı* yaymaktan çekinmiş. (Sözden söze – 21 .XII .1953 – Yeni Ulus).

yanıt: cevap. Birinci betime Tan güncesinde yazdığın *yanıdı* okudum. (İkinci beti – 6 .I .1950 – U.) Yazın üzerine birtakım sorular yapmış, birkaç yazara verip *yanıtlarını* alacakmış. ("Antoloji" – 26 .II .1956 – P.P.)

yanıtlamak: cevaplandırmak. (bk. **yanıtmak**). Bu sorulardan bilmem kaçını *yanıtlıyabilerseniz*, ondan aşağı oldu mu çıkmayın karşıma. (Bir dergi – 13 .I .1950 – U.) O dediği günceyle aram iyi olmadığını söyliyerek soruları *yanıtlamıyacağımı* bildirdim. ("Antoloji" – 26 .II .1956 – P.P.)

yanıtmak: cevap vermek. (bk. **yanıtlamak**). ...onlara şöyle *yanıtıyor...* (Düşsül görüşü – 20 .I .1950 – U.)

yankı: akis. ...ozan onların bir *yankısı* olsun. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

yankılamak: aksettirmek. Ana dilimizi, düşüncemizi olduğu gibi, açıkça *yankılıyacak* bir gözgü olması gereken dilimizi genişletip baylaştırmağa özenmiyelim mi? (Karalama – 2 .IX .1949 – U.)

yansılama: taklit. (bk. **öykünme, benzenmek**). Latince ile yunancayı öğrenemiyenler o dilleri şöyle iyice, gerçekten bilemezler, kavriyamazlar, Parisli gibi firansızca, Berlinli gibi alamanca konuşmaları bir *yansılama* olmaktan kurtulamaz, bir özenti olmağı aşamaz. (Tüm eğitim – 16 .IX .1949 – U.) Firansızlar *tie'yi si* gibi okurlar diye yunancanın *demokratia* tilciğini demokrasi diye almak yunancaya gitmek değildir, ne yaptığını bilmeden Firansızları *yansılamağa* kalkmak demektir. (Yarınki dil – 23 .IX .1949 – U.)

yansız: bîtaraf. Eleştirmecinin *yansız* olmasını istemek boştur, yanlış bir düşüncedir. (Eleştirme üzerine – Temmuz 1948 – Ülkü).

yapça: fiil. (bk. **eylemce**). Yırlarımızda belli bir söz-dizimi yoktur, ölçüye uymak için özneyi, *yapçayı*, tümleci istediğiniz yere getirirsiniz, söz gene de anlaşılır. (Ataç'ın güncesi – 5.VIII.1956 – U.)

yapım: teknik. Okuyun Cahit Sıtkı Tarancı'nın yırlarını, yalnız ozanın söyledikleri üzerinde değil, o yırların *yapımı* üzerinde de düşünerek okuyun, sezersiniz köğden, sayı köğünden daha neler yaratılabileceğini... (Sözden söze – Eylül 1956 – Se.Hi.)

yapım-evi: fabrika. İşçilerin ne türlü yaşadıklarını öğrenmek istemiştir de bir süre bir *yapım-evine* girip çalışmıştır... (Yazar ile işçi – 15.X.1956 – Varlık).

yapıt: eser. (bk. **soy** **yapıt, usta işi**). Dünün en güzel şiirlerinin, en büyük *yapıtlarının* dilleri eskidiği için bugün okunamadıklarını görüyoruz, bundan biçerek bizim yazdıklarımızın da yarın okunamayacağını anlıyoruz. (Yarına kalamayız – Ararken “V” – Üz 97). ...bizim de onlara, *yapıtlarını* okumaksızın bir hayranlığımız var. (Günce – 28.VIII.1955 – S.H.) Ancak bununla yetinmiyeceğinizi, kendilerinden daha üstün *yapıtlara* çalışmalarını beklediğinizi sezdirerek alkışlayın. (Günce – 30.X.1955 – S.H.)

yapman (1): auteur. Belli ki *yapmanında* da, oynıyanlarda da gerçek dörüt sevisi, dörüt tutkunluğu yok, onlar da sıkılıyor, ancak kazanç uğrunda katlanıyorlar o sıkıntıya. (Günce – 6.XI.1955 – S.H.)

yapman (2): müessir. İşte, *yapıttan yapmanı* (eserden müessiri) kavramağa çalışan, *yapıttan çok yapmana* ilgilenen eleştirmenin tehlikesi... (Unutulmuş yazarlar – 29.XII.1955 – S.H.)

yararlık: hizmet. Bizde görmüğün gelişmesine, ilerlemesine, bir Türk görmüğünün kurulmasına en büyük *yararlığı*

etmiş olurlar. (Bir oyun – 15.I.1949 – U.) ...bunu yapsa bile ancak daha yüksek bir ereğe yararlığı dokunsun diye yapabilir. (Dörüdün bengilliği – Ağustos 1949 – Ülkü).

yargı: hüküm. Vardıkları *yargılar* gücünü gerçekten değil, ancak kendi uydurdukları kuramlardan alıyor. (Düşsül görüşü – 20.I.1950 – U.)

yargıcı: hakem. Onlar beğenin en baş *yargıcıları*! (Sözden söze – 19.I.1952 – U.)

yargıl: mahkeme. Şu “demir gerelti” denilen ülkelerde, Ruse-li’nde, Macareli’nde, Leheli’nde, daha birkaç yıl önce, boyuna *yargılar* kuruluyor, birtakım kimseler ölüm kıyısına çarpılıyordu. (Birey – 21.X.1956 – U.)

yargılamak: hüküm vermek. ...birini ötekilerden daha iyi, daha güzel, dileğine daha uygun bulmuş, demek ki *yargılamış*. (Eleştirme üzerine – Ağustos 1948 – Ülkü) ...böylelikle de toplumun etkinlik alanlarından birini tenkid etmiş, onu *yargılamış* olurlar. (Tenkid, gene tenkid – 21.VIII.1944 – U.)

yarışık: dâva. (bk. *aranç, güdek, sava*). Çocuklarımıza latince ile yunanca öğretmemiz gerektiği *yaraşığını* Suat Sinanoğlu gibi, Suat Baydur gibi aydınlarımızın ele almış olmalarına ne denli sevinsek yeridir. (Batiya doğru – 28.X.1949 – U.)

yasa: kanun. Bilimle uğraşıyormuş, doğanın *yasalarını* bulmağa çalışıyormuş, ben onun ak-törel bir kişi olduğuna inanamazsam, öyle olmadığını bilirim bilim alanında söylediklerine de inanamam... (Aydınlarımız – 5.IV.1954 – Yeni Ulus).

yasavul: polis. Öyküde konunun bir önemi yoksa, bütün o serüven öykülerini, *yasavul* öykülerini neden küçük görüyoruz? (Karalama – 19.I.1948 – U.)

yaşam (1): hayat. (bk. *dirim*). Biz kendi çağımızın bilgilerini, kendi çağımızın düşünlerini öğretilim, daha iyi ederiz,

gençlerimizi yaşam savaşına daha iyi hazırlamış oluruz.
(Tüm eğitim – 16.IX.1949 – U.)

yaşam (2) ömür. Hepsini deniyemezsiniz, yaşamınız yetmez.
(Gene gösteriş – 18.IV.1957 – U.)

yatsımak: inkâr etmek. (bk. yadsımak). Siz bugün bizde bir ekin olmadığını, gerçekten ekinli kişiler bulunmadığını söylemekle onların hepsini, bütün emeklerini yatsı-mış oluyorsunuz. (Toplum duygusu – 27.I.1950 – U.)

yayıç: nesir. (bk. düzdeyiş, düzeti, düzeyit, düzsöz). Önce yayıç diyecektim: nesr etmek, nisâr etmek, dağıtmak, saçmak, yaymak değil midir? Nesir de bilgileri düşünleri yaymak için kullanılan yazı, dil, yayma aracı, yayıç... Onu büsbütün kötülerdiniz, ağzınızı yaya yaya söyleyip eğlenir-diniz. (Düzsöz üzerine – Nisan 1948 – Ülkü).

yayık: şeytan. Çıkmıyalım belleğimizden dışarı, araştırmıyalım, kendi anlayışımıza, kendi dileklerimize, ölçülerimize göre bir acun düzmek tutkusuna düşmiyelim, dünküne benze-miyecek bir acun bize ancak yayığın, o yamanlar yamanı yavuzlar yavuzunun esinlediği bir düştür. (Gelenek – 24.V.1956 – U.)

yazak: kalem. Türkçe tilcikleri ise yazağımızın ucuna nite gelirse öyle yazıyorduk. (Sözden söze – 3.III.1950 – U.) Dilinin ya da yazağının ucuna hangi tilcik gelirse onu kullanıveriyor... (Dergilerde – 1.I.1956 – T.D.)

yazım: metin. Anayasa'nın yeni yazımı ile dil işinde büyük bir adım atıldı... (Yalın dil – 15.I.1945 – U.)

yazın: edebiyat. (bk. gökçe-yazın). Bir yazında türlü türlü değişler olacak ki o yazın zengin sayılsın. (Bir düş – 24.XI.1953 – S.H.)

yazıncı: edebiyatçı. Kendinden biliyorum da anlıyorum bugünkü yazıncılarımızın kaygısını. (Çocukça – 9.VIII.1956 – U.)

yeğınlemek: tercih etmek. (bk. yeğlemek). Baęlanę konu-
sunda bile geręek bilginler, inanları üzerinde düşünmüş
olanlar, karşılarındakini kesip atma yolu ile değil, tartışma
ile kandırmağa çalışırlar, bunu yeğınlerler. (Sözden söze –
12.XI.1949 – U.)

yeğlemek: tercih etmek. (bk. yeğınlemek). Uygarlığı doğa-
dan yeğlediğim için köyleri değil kentleri severim. (Günce –
18.XII.1955 – S.H.)

yeğnilemek: hafifletmek. Bir kişiyi övecekseniz, ölmesini
beklemeyin, sağlığında övün ki ölümle karşılaştığı gün
“benim de bir yararlığım oldu bu yer yüzünde” deyip
biraz yeğnilesin acısını. (Günce – 12.III.1957 – S.H.)

yeğnilik: hafiflik. (bk. yeğnisemek). Ağır bir yargı ,bir
yeğnilik damgası, onu bir yediniz mi, bittiniz artık...
(Sözden söze – 21.XII.1953 – U.)

yeğniseme: istihfaf. (bk. yeğnilik). Böyle bir savda bütün
kişi oğullarını yeğniseme, aşağılama vardır. (Söz arasında –
4.XII.1949 – U.)

yeğnisemek: hafifsemek. (bk. yeğnilik, yeğniseme). Ken-
disinde bulunmayan ne varsa hepsini küçümser, yeğniser.
(Gene o konu – 21.X.1949 – U.)

yelme: telâş. Neden bu sinirlenme? neden bu yelme? (Dil
devrimi – 29.X.1956 – U.)

yengi: zafer, galibiyet. (bk. utku). Bir yengi kazanmış, durulun
başına geçmiş Atatürk'ü düşünüyöruz da paşalığı elinden
alınmış, bireyler arasında bir birey kalmış, öldürölmesine
buyruk çıkarılmış, gene de yılıp ölküsünden dönmemiş
Mustafa Kemal'i düşünmüyöruz. (Günce – 20.XI.1955 –
S.H.) Düşünöler alanında yengi, yenilgi olmadığını anlıya-
mıyörlar mı? (Çoğu – 11.VI.1956 – U.)

yeni: vücut. (bk. yin). Ben yeniden ayrı bir ruh bulunduęuna
inanmadığim gibi biçimden ayrı bir öz bulunabileceğine de
inanmam. (Karalama – 18.XI.1949 – U.)

yenilgi: mağlûbiyet. Düşünüler alanında yengi, *yenilgi* olmadığını anlıyamıyorlar mı? (Çoğu – 11 .VI.1956 – U.)

yeni-söz: néologisme. Onlar da, kendi ülkelerinde ne denli eski olursa olsun, türkçe bir yazıya karışınca bir *yeni-söz* olmuyor mu? (Çeviri çağı – Dil dâvası, Ankara 1952 “T.D.K. Yayını”).

yer-çizim: coğrafya. (Ne okumalı – 3 .V.1956 – U.)

yeri: hicviye. Yeditepe yayınları arasında bir de “Eşref’ten hicviyeler” vardır, Bay Cevdet Kudret seçmiş alınacak *yerleri*, o açıklamış. (Günce – 30 .X.1955 – S.H.)

yerici: heccav. Eşref bir *yerici* değil, bir sövücüdür. (Günce – 30 .X.1955 – S.H.)

yetenek: kabiliyet. Çocuklarımıza incelik kavrayışını, Pascal’ın “esprit de finesse” dediği gücü, kişi oğlunu kavramak *yeteneğini* aşılama için, onları bir gökçe-yazın eğitimin-den geçirmek gerekli olduğunu, bizim ise, tilciğin Avrupa’daki yorusu ile bir gökçe-yazınımız olmadığını söyledim. (Tüm eğitim – 16 .IX.1949 – U.) Dörüt *yeteneği* yaratıcı gücü üstün bir usun ürünüdür, tellim öyledir. (Mutlu azınlık – 21 .VI.1956 – U.)

yetinmek: iktifa etmek. Bu yer yüzünde kendi kendisiyle *yetinmiş*, dışarıdan gelecek etkilere sınırlarını, kapılarını bütün bütün kapamış, gene de ilerliyebilmiş, gelişmiş bir toplum gösterebilir misiniz? (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

yetke (1): autorité. Sözümüzü dinletmek için gereken *yetke* de, yetki de yoktur bizde. (Batıya doğru – 28 .X.1949 – U.)

yetke (2): sulta. Böyle bir *yetke* tanımayı eremiyor muyuz? (Sağ yazı – 19 .XI.1947 – U.)

yetki: salâhiyet. Başkaları adına söz söylemeğe *yetkim* yoktur benim. (Karalama – 24 .II.1950 – U.)

yetkin: mükemmel. ...bence gerçekten olgun, yetkin bir yapıt. (Sözden söze – 13.II.1950 – U.)

yetkinleştirmek: mükemmelleştirmek. Kendinden önce de bilinen, var olanı olgunlaştırmıştır, yetkinleştirmiştir, bize yeni bir yır kaynağı göstermemiştir. (Yahya Kemal – 9.XII.1949 – U.)

yetkinlik: mükemmellik. Hikâyecinin romancıdan çok, şair kadar, belki şairden de çok, yetkinlik gözetmesi gerektir. (Bir hikâyeci – Diyelim “V” – Üz 94).

yıl-çağı: mevsim. Şimdi bu yıl-çağının türkçe adını söylemiyoruz. (İlk-yaz – 24.III.1957 – U.)

yılkı: behime. (bk. ilki, tınlı). Yer yüzünde geçireceğimiz şu uzun mu, kısa mı, kestirilemez sürede, günümüzü gün etmekten üstün bir dileğimiz, kendimizi aşan bir kaygımız olmayınca, bizi yilkılardan ayıracak ne kalır? (İnanmak – Söz arasında “D” – Üz 26)

yılınç: müthiş. Alışmamış olan için büyük, yılınç bir sıkıcılık, bir bunaltıcılık vardır onlarda. (Ne okumalı? – 3.V.1956 – U.)

yımızık: çirkin. (bk. iyemsiz). Biri için, suçsuz, yoksul bir kızcağızın çektiği acıları anlatıp göz yaşları döktüren bir öykü, nite yazılmış olursa olsun, güzeldir; öteki güler buna, yımızık olduğunu söyleyip başını çevirir. (Sözden söze – 12.XI.1949 – U.) Fransızcada bir de “chrestomatie” tilciği vardır, neyse ki bizimkiler ona daha el atmadı. O daha da yımızıktır. (Antoloji – 26.II.1956 – P.P.)

yımızıklık: çirkinlik. (bk. iyemsizlik). Hayır, biliyorum, bütün tilcikler güzeldir, daha doğrusu bir tilciğin ne güzelliği olur, ne de yımızıklığı, tilcikler bir araya gelmekle bir güzellik, ya da bir yımızıklık ortaya getirirler. (Günce “V” – 1.I.1953 – Üz 5).

yır: şiir. (bk. **aydık**). Bir ozan ki neye dokunsa güzelleştiriyor, ona bir yır erdemi veriyor. (Bir oyun – 15 .I.1949 – U.) Eskiden gençlerin, yeni yetişenlerin yırlarını okurdum, şimdi onlar da sarmıyor beni. (Karalama – 18 .XI.1949 – U.) Kısa yırlar, kimi bir derinlik duygusu veriyor kişiye. (Dergiler arasında – 12 .II.1956 – P.P.) Yazı'nın bu ikinci sayısında Salâh Birsal'in yırını da çok beğendim. (Bir dergi – 25 .III.1949 – U.)

yırlam: türkü. (bk. **ırlam**). “Kazandık artık, yendik” demiyorum, utku yırlamları söylemeğe kalkmıyorum. (İyi hava – Diyelim “V” – 12 .II.1956 – P.P.)

yırlık anlam: mazmun. Yoksa o da Baki gibi yırlık anlam arkasından koşar. (Yaratıcı ozan – Ekim 1948 – Ülkü).

yidgün: hafta. ...eski yazılarımda olduğu gibi, geçen yidgünkü yazımda da... (Sözden söze – 3 .III.1950 – U.)

yili: halk. (bk. **budun, kamu, tüz**). Çoğunluk, yili ilgilenmiyor mu onlara? (Çizgiler – 29 .XII.1947 – U.)

yin: vücut. (bk. **yeni**). Birtakım nenleri bilmiyoruz diye ölülerin, yinleri toprakta çürüdükten sonra da ellerini kollarını salıya salıya yollarda gezebileceklerine mi inanalım? (Söz arasında – 25 .XI.1949 – U.) Birdenbire yalnızlığın acısını duyuyorum yinimde. (Yalnızlık – 3 .XI.1955 – S.H.)

yitit: meziyet. (bk. **artan, erdem**). Abdülhak Hâmit'in, Ekrem Beyin, Tefik Fikret'le arkadaşlarının yırlarında birtakım başka yititler bulunabilir, biçim kaygısı olduğu ise ileri sürülemez. (Yahya Kemal – 9 .XII.1949 – U.)

yitmek: kaybolmak. “Yücel” eskiden de yabancı dillerden çevrilmiş yazılar kordu, şimdi onları pek çoğaltmış, öyle ki yerli yazılar yitivermiş onların arasında. (Bir dergi – 13 .I.1950 – U.) Bir etki altında eriyiverecek, yitip bir izi kalmıyacak benlik de benlik midir? (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

yitirmek: kaybetmek. Araplardan, İranlılardan birtakım düşünler almakla, onlardan birtakım bilgiler edinmekle kendi benliklerini büsbütün yitirmişler mi? (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

yoksun: mahrum. Eleştirmenin seçme yeteneğinden yoksun olmasını bağışlayamayız. (Mutlu azınlık – 21 .VI .1956 – U.)

yoksunluk: mahrumiyet. Ben çoktan büktüm boynumu, o yoksunluğa katlandım. (Bir oyun – 15 .I .1949 – U.)

yoluğ: fedakârlık. Biz, devrim uğrunda alışkanlıklarımıza kıyalım ki çevremizdekilerin de birtakım yoluğlara katlanmalarını dilememiz doğru olsun. (İkinci beti – 11 .VIII .1949 – U.)

yoluğlamak: fedâ etmek. (Yahya Kemal) gücünü, geçmişi yeniden yaşamak düşü uğrunda yoluğladı. (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

yoru: mâna. Ne yazsam türlü türlü yorular çıkarır çatar... (Bir dergi – 13 .I .1950 – U.) Kökler gözden uzaklaştırılırsa onlardan kurulacak tilciklerin de giderek boşalıp yorusuz birer ses durumuna ineceklerini biliyorlardı. (Sözden söze – 3 .III .1950 – U.)

yorum betiği: tâbirname. Oyunun adını “Juliette yahut Rüyaların Anahtarı” diye çevirmiş. Bunu anlıyamadım. “La clef des songes” a bizde tâbirname derler, yorum betiği. (Günce – 15 .I .1957 – S.H.)

yozaşmak: tereddî etmek. Hamamizade İhsan, Halil Nihat, Muhiddin Raif gibi ozanlar için, dilimizin yüzyıllardır geçirdiği değişmeler bir yozaşmadır. (Bir yır üzerine – Haziran 1949 – Ülkü).

yönelmek: teveccüh etmek. Bugün yöneldiğimiz uygarlığın tilciklerini, demek ki yunanca, latince tilcikleri almalıyız. (Hepsi bizim – Eylül 1948 – Ülkü).

yöntem: méthode, usul. Küşümü ancak doğruyu bulmak için bir araç, bir yöntem olarak kullanın. (Karalama defteri

“Y” – Üz 15) *Yöntemsiz*, yol yordam gözetmeden çalışmış da onun için. (Üşenme – 25 .XI .1956 – U.)

yöre: etraf. Bilseler, şöyle *yöresiyle* düşünüp bir sonuca varmış olsalar... (Sözden söze – 12 .XI .1949 – U.)

yörelice: etraflıca. Şöyle dilediğim gibi okuyup üzerine *yörelice* bir yazı yazmağa daha elim değmedi. (Bir dergi – 25 .III .1949 – U.)

yöresellik: mahallilik. Bay Esatoğlu bir yapıtta *yöresellik* arıyor. (“Memleket edebiyatı” – 17 .III .1950 – U.)

yumuşçu: hizmetkâr. O dövüşmeye katılmıyan kimselere de, ozan, öykücü, denemeci olsun, toplumu yönetenlerin, güçlü kadın *yumuşçuları*, el ulakları, dalkavukları diye bakarlar. (Kişi oğlu – 1 .X .1956 – Varlık)

yurt-yönetimcisi: politikacı. Bu söz, onun da bir *yurt-yönetimcisi* olduğunu, kendisini öyle saydığını göstermiyor mu? (Roman üzerine – 22 .VII .1946 – U.)

yurt-yönetimi: politika, siyaset. *Yurt-yönetimi* demeği ben de pek beğenmedim, başka bir karşılık arıyacağım; ben bulamazsam başka bir kimse bulur, daha bir iyisi çıkınca ben de *yurt-yönetimi* sözünü bırakırım.. Ama şimdilik *yurt-yönetimi* demeği politika gibi yaban bir sözü, yani benim dilimden olmıyan bir sözü kullanmaktan yeğ buluyorum. (Bir mektup – Ararken “V” – Üz 100) Politika demiyorum, *yurt-yönetimi* diyorum. Yalnız öz-türkçe olsun diye değil, bu işin yüksekliğini, ululuğunu ansıtmak için öyle diyorum. (Söz olsun – 22 .IV .1953 – U.) *Yurt-yönetiminin*, toplum-bilimin üstünde olan dâvalar ne imiş acaba? (Güdümlü yazın – 20 .I .1947 – U.)

yüksek-öğretmen: müderris, professeur. Birkaç yıl oluyor, öz-türkçeye köpürerek ün salan bir *yüksek-öğretmen*, sizin anlayacağınız bir *professeur*... (Karalama – ? – U.) Eski Bilim-Yurdu *yüksek-öğretmenlerinden* birini tanırım, çok da saygım vardır kendisine... (Günce – 25 .XIII .1955 – S.H.)

yüküm: mecburiyet. Kişiyi yarıyan öylesidir okumanın. Bir *yüküm* oldu mu, bunaltır, giderek tiksindirir kişiyi. (Günce – 8.VIII.1956 – S.H.)

yükümlü: mecbur. Buğululardaki kahvecileri, sıcak günlerde soğuk su bulundurmağa *yükümlü* tutmalı. (Günce – 15.VIII.1956 – S.H.)

yükünc: namaz. ...Süleymaniye'de bayram *yüküncünü* anlatıyor. (Yahya Kemal – 9.XII.1949 – U.)

yürek karası: vicdan azabı. *Yürek karasına* benzer bir duygu var içimde, gittikçe arttırıyor gücünü... (Bir şair – 25.V.1951 – U.)

yüreklendirmek: teşvik etmek. (bk. *isteklendirmek, kızındırmak*). Beni *yüreklendirecek* sözler söylüyor. (Dil bayramı – 27.IX.1948 – U.)

yüz: sebep. Doğrusu, sevilme için de, üzölme için de *yüzler* var. (Çeviri üzerine – Ocak 1948 – Ülkü).

yüzsü: sathî. (bk. *yüzöl*). Dayatmak, karşı koymak isteyenler bildiklerince uğraşırlar, *yüzsü* olayların türettiği sanılara kapılırlar da artık yeneceklerini, yendiklerini umsunlar, sevinçle bağrışırlar, aldırmayın, bakmayın siz onlara, değişiyor dilimiz, yavaş yavaş da olsa dil devrimi durmadan ilerliyor, gerçekleşiyor. (Dil devrimi – 26.IX.1951 – C.)

yüzöl: sathî. Ancak benim o gençler üzerinde bir etkim varsa derinlemesine değildir, *yüzöl* bir etkidir. (Dergilerde – 1.XI.1955 – T.D.)

**TÜRK DİL KURUMU
TANITMA YAYINLARI**

RADYO KONUŞMALARI DİZİSİ

1 — Arı Dile Doğru	I	M. Sunullah ARISOY
2 — Arı Dile Doğru	II	M. Sunullah ARISOY
3 — Arı Dile Doğru	III	M. Sunullah ARISOY
4 — Arı Dile Doğru	IV	M. Sunullah ARISOY
5 — Arı Dile Doğru	V	M. Sunullah ARISOY

AÇIK OTURUMLAR DİZİSİ

- 1 — Dilde Özleşmenin Sınırı
Ne Olmalıdır?

TÜRK DİLİNE EMEK VERENLER DİZİSİ

1 — Atatürk (Hazırlanıyor)	
2 — Mütercim Asım	Ömer Asım AKSOY
3 — Kâşgarlı Mahmut	M. Şakir ÜLKÜTAŞIR
4 — Ahmet Mithat	C. KUDRET
5 — Ziya Gökalp	C. KUDRET

DİL KONULARI DİZİSİ

1 — Dil Üzerine
(Düşünceler - Düzeltmeler)	Ömer Asım AKSOY
2 — Dil Devriminin 30 Yılı	AĞAKAY - AKSOY - ARISOY
DİLAÇAR - ÜLKÜTAŞIR
3 — Devlet Dili Olarak Türkçe	A. DİLAÇAR
4 — Türkçede Sözcük Yapma
Yolları	Hikmet DİZDAROĞLU
5 — Harf Devriminin Öyküsü	Samî N. ÖZERDİM
6 — Ataç'ın Sözcükleri	Yılmaz ÇOLPAN

ÇEŞİTLİ KONULAR DİZİSİ

1 — Atatürk'ten 20 Anı	Mehmet Ali AĞAKAY

SAVAŞ REKLAM TEL 119565 ANKARA

TASARRUFLARINIZI DEĞERLENDİRİNİZ ...

Tasarruflarınızı verimsiz
bırakmamak için ilerde
yapacağınız her türlü
masraflara ayırdığınız
paraları o zamana kadar

- emniyet
- sür'at
- bol faiz

bakımından bankamızda açtıracağınız bir hesaba
yatırmanız menfaatiniz icabıdır.

TÜRKİYE EMLÂK

KREDİ BANKASI

SÜMERBANK

SÜMERBANK

SÜMERBANK

SÜMERBANK

SÜMERBANK

SÜMERBANK, MENSUCAT MAMULLERİNİN
BOL ÇEŞİT, ÜSTÜN KALİTESİ

HALI VE PORSELEN FABRİKALARININ
EMSALSİZ MAMULLERİ VE AYRICA;

BUTUN BANKA MUAMELELERİNDE
KOLAYLIK VE EMNİYETLE MUHTEREM
HALKIMIZIN, HİZMETİNDEDİR ..

SÜMERBANK

TÜRKİYE

ÖĞRETMENLER BANKASI

İkramiye İsabeti En Çok Olan Bankadır

Huzur içinde bir hayatı, kendinizin olan rahat bir apartman dairesinde geçirebilirsiniz.

KONFORLU APARTMAN DAİRELERİ

(Ankara'nın en güzel yerlerinde)

YAŞADIKÇA HER YIL GELİR

(45 yaşın ikmalini takip eden yıldan itibaren azami 6.000.-liraya kadar)

TAHSİL BOYUNCA AYLIK GELİR

(Bulunduğu okulu bitirinceye kadar)

İlkokulda 50

Ortaokulda 75

Lisede 100

Üniversitede 150 lira verilir. Ayrıca

ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ

Kendinizin, Çocuğunuzun ve paranızın yarımını emniyet altına alan Banka

ÖĞRETMENLER BANKASI'dır

Vâdeli 50, Vadesiz her 100 lira için ayrı bir kur'a numarası verilir.

Kur'a numaralarınızı çekilişten 15 gün önce, hesabınızın bulunduğu Banka-kamız Şubelerinden Öğrenebilirsiniz.

Merkez Şubesi	: Öğretmenler Bankası Ulus-Ankara
İzmir Şubesi	: Öğretmenler Bankası Fevzipaşa Bulvarı-İzmir
İstanbul Şubesi	: Öğretmenler Bankası Mimar Vedat Paşa No. 26
Sirkeci İstanbul
Adana Şubesi	: Öğretmenler Bankası Abidin Paşa Bulvarı-Adana
Pangaltı Şubesi	: Öğretmenler Bankası Halâskar Gazi Cad. No: 305
Şişli-İstanbul
Bursa Şubesi	: Camiikebir Mah. Atatürk Cad. N: 90/1 Bursa
Diyarbakır Şubesi	: İnönü Caddesi - Diyarbakır.